

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΕΚΘΕΣΗ 2022

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2022

ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Αμερικής 11 Αθήνα 106 72, Ελλάδα

www.hfisc.gr

T: +30 211 1039600

e-mail: hfisc@hfisc.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Επισκόπηση	9
1. Εξέλιξη και εκτιμήσεις ΑΕΠ και συνιστωσών για το 2022.....	15
2. Απασχόληση και ανεργία	21
3. Πληθωρισμός.....	27
4. Ισοζύγιο πληρωμών.....	33
5. Χρηματοπιστωτικός Τομέας	39
5.1. Καταθέσεις	40
5.2. Χορηγήσεις	42
5.3. Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ).....	44
6. Μακροοικονομικές προβλέψεις για το 2023 και κίνδυνοι πραγματοποίησής τους....	49
7. Γενική Κυβέρνηση.....	57
7.1. Επισκόπηση εκτέλεσης προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης 2019-2022.....	58
7.2. Εκτέλεση Προϋπολογισμού υποτομέων Γενικής Κυβέρνησης 2019-2022.....	60
7.3. Εκτέλεση Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης Ιαν.-Σεπτ. 2022 σε ταμειακή βάση	62
7.4. Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού Ιαν.-Σεπτ. 2022	63
7.4.1. Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού	64
7.4.2. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού.....	67
8. Εξέλιξη εγγυήσεων, ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων και απαιτήσεων ελληνικού Δημοσίου.....	69
8.1. Εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου	70
8.2. Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις του ελληνικού Δημοσίου	75
8.3. Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις του ελληνικού Δημοσίου	76
9. Δημόσιο χρέος και επιτόκια κρατικού δανεισμού.....	79
10. Δημοσιονομικοί στόχοι 2022 και 2023	87
ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ I: Μέτρα δημοσιονομικής στήριξης για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης.....	93
ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ II: Το πρόγραμμα εγγυήσεων «Ηρακλής».....	102
ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ III: Σενάρια επιπτώσεων στο ελληνικό ΑΕΠ λόγω αύξησης των επιτοκίων ή ύφεσης στην ευρωζώνη	103
ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ IV: Δημοσιονομική πολιτική στην ΕΕ κατά τη διάρκεια της πανδημίας (2020-2021) και οι επιπτώσεις της σε μεγέθυνση και ανισότητες-φτώχεια.....	109

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ V: Στοχαστική ανάλυση βιωσιμότητας δημόσιου χρέους: Μια απλοποιημένη εφαρμογή	114
---	-----

Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: ΑΕΠ 2022 και συνιστώσες της εθνικής δαπάνης.....	17
Πίνακας 2: Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου ανά κατηγορία επένδυσης (σε εκατ. ευρώ).....	18
Πίνακας 3: Εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (σε εκατ. ευρώ).....	18
Πίνακας 4: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή στην ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές).....	28
Πίνακας 5: Εν.ΔΤΚ στις χώρες της ευρωζώνης και δείκτης ρύθμισης στις αγορές προϊόντων	30
Πίνακας 6: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών χωρών ΕΕ τα έτη 2019-2021 (ως % ΑΕΠ)	34
Πίνακας 7: Ισοζύγιο πληρωμών Ιαν.-Σεπτ. (εκατ. ευρώ).....	35
Πίνακας 8: Καθαρή διεθνής επενδυτική θέση (ΚΔΕΘ) χωρών ΕΕ τα έτη 2019-2021 (ως % ΑΕΠ)	37
Πίνακας 9: Προβλέψεις ποσοστού (%) μεγέθυνσης ΑΕΠ σε σταθερές τιμές για το 2023 (και εκτιμήσεις για το 2022 σε παρένθεση)	50
Πίνακας 10: Προβλέψεις ποσοστού (%) μεγέθυνσης συνιστωσών δαπάνης ΑΕΠ σε σταθερές τιμές για το 2023 (και εκτιμήσεις για το 2022 σε παρένθεση)	51
Πίνακας 11: Προβλέψεις επιλεγμένων λοιπών μακροοικονομικών δεικτών για το 2023 (και εκτιμήσεις για το 2022 σε παρένθεση)	52
Πίνακας 12: Εκτέλεση προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA, 2019-2022	59
Πίνακας 13: Εκτέλεση προϋπολογισμού Υποτομέων Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA, 2019-2022	61
Πίνακας 14: Εκτέλεση Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης Ιαν.-Σεπτ. 2021-2022, ταμειακή βάση	63
Πίνακας 15: Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού Ιαν. -Σεπτ. 2022 (εκατ. ευρώ).....	64
Πίνακας 16: Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού Ιαν.-Σεπτ. 2022 (εκατ. ευρώ).....	65
Πίνακας 17: Φορολογικά Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού Ιαν.-Σεπτ. 2022 (εκατ. ευρώ).....	66
Πίνακας 18: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού Ιαν.-Σεπτ. 2022 (εκατ. ευρώ).....	68
Πίνακας 19: Παρασχεθείσες εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου (Σεπτέμβριος 2022).....	70
Πίνακας 20: Ανεξόφλητα εγγυημένα υπόλοιπα φορέων εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης στις 30/09/2022	73
Πίνακας 21: Εκδόσεις ελληνικών ομολόγων 2022	84

Πίνακας 22: Προβλέψεις για το Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης (ως % ΑΕΠ)	88
Πίνακας 23: Προβλέψεις για το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ).....	89
Πίνακας 24: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία European System of Accounts (ESA) (σε εκατ. ευρώ).....	90
Πίνακας 25: Κόστος ενεργειακών μέτρων τα έτη 2022 και 2023 (% του ΑΕΠ)	94
Πίνακας 26: Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της ενεργειακής κρίσης στην ελληνική οικονομία έτους 2022 (σε εκατ. ευρώ).....	95
Πίνακας 27: Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας Covid-19 στην ελληνική οικονομία έτους 2022 (εκατ. ευρώ)	97
Πίνακας 28: Λοιπές δημοσιονομικές παρεμβάσεις (εκατ. ευρώ).....	98
Πίνακας 29: Έσοδο πωλήσεων και επιστρεπτέο ποσό από την αγορά επόμενης ημέρας και την ενδοημερήσια αγορά.....	100
Πίνακας 30: Συνολικό ύψος των παρεμβάσεων για την ενέργεια για το έτος 2023.....	101
Πίνακας 31: Δείκτης PMI στην μεταποίηση – Οκτώβριος (χώρες της Ευρώπης με υψηλότερο επίπεδο τιμών του δείκτη και μέσος όρος ευρωζώνης).....	104
Πίνακας 32: Δημοσιονομικό αποτέλεσμα, μεγέθυνση και δημόσιο χρέος στην ΕΕ	110
Πίνακας 33: Δημοσιονομικό αποτέλεσμα και δείκτες ανισότητας-φτώχειας στην ΕΕ.....	113

Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Τριμηνιαίο ΑΕΠ 2020-2022 (μεταβολή σε ετήσια βάση)	16
Διάγραμμα 2: Εκτιμήσεις για τον ρυθμό αύξησης του ελληνικού ΑΕΠ 2022.....	19
Διάγραμμα 3: Ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα και στις χώρες της ΕΕ (15-74 ετών).....	22
Διάγραμμα 4: Ποσοστό συμμετοχής σε ευρωζώνη & Ελλάδα (ηλικιακής ομάδας 15-64ετών).....	24
Διάγραμμα 5: Εργατικό δυναμικό (15-74 ετών).....	25
Διάγραμμα 6: Πραγματικό μοναδιαίο κόστος εργασίας (2015=100).....	26
Διάγραμμα 7: Ωριαίο κόστος εργασίας, 2021 (σε ευρώ)	26
Διάγραμμα 8: Μηνιαία εξέλιξη Εν.ΔΤΚ στην Ελλάδα και την ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές).....	29
Διάγραμμα 9: Εν.ΔΤΚ Νοεμβρίου 2022 στην Ελλάδα ανά ομάδα αγαθών και υπηρεσιών.....	31
Διάγραμμα 10: Ταξιδιωτικές εισπράξεις Ιαν.-Σεπτ. 2022 και σύγκριση με 2019 (εκατ. ευρώ).....	36
Διάγραμμα 11: Υπόλοιπο συνολικών καταθέσεων ανά τομέα 2009 - 2022 (σε δισ. ευρώ).....	40
Διάγραμμα 12α & β: Εξέλιξη υπολοίπου καταθέσεων νοικοκυριών (12α πανω) και μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (12β κατω) για το έτος 2022 (σε δισ. ευρώ).....	41
Διάγραμμα 13: Εξέλιξη υπολοίπου συνολικής χρημ/σης και χρημ/σης ανά τομέα 2019-2022 (σε δισ. ευρώ).....	42
Διάγραμμα 14: Εξέλιξη υπολοίπου χρημ/σης εγχώριου ιδιωτικού τομέα για το έτος 2022 (σε δισ. ευρώ)	43
Διάγραμμα 15: Ρυθμός μεταβολής, σε ετήσια βάση, των υπολοίπων χρηματοδότησης για το έτος 2022.....	44
Διάγραμμα 16: ΜΕΔ (όγκος και ποσοστό επί του συνόλου των δανείων) σε ενοποιημένη βάση σε εκατ. χιλιάδες ευρώ	45
Διάγραμμα 17: ΜΕΔ(σε χιλιάδες ευρώ και ως % επί του συνόλου)	46
Διάγραμμα 18: ΜΕΔ ανά κατηγορία (ως % επί του συνόλου της κατηγορίας).....	47
Διάγραμμα 19: Ανεξόφλητο εγγυημένο υπόλοιπο, πληρωμές καταπτώσεων εγγυήσεων και παρεχόμενες νέες εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου 2009- Σεπτέμβριος 2022.....	71
Διάγραμμα 20: Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις ελληνικού Δημοσίου (οφειλές φορολογουμένων προς το δημόσιο) και συνολικές εισπράξεις (σε εκατ. ευρώ).....	76
Διάγραμμα 21: Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης και υποτομέων 2019- Σεπτ 2022 (σε εκατ. ευρώ).....	77
Διάγραμμα 22: Εξέλιξη χρέους της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό στο ΑΕΠ 2010-2025	80

Διάγραμμα 23: Χρονοδιάγραμμα αποπληρωμής δανείων Μηχανισμού Στήριξης (ποσά σε εκατ. ευρώ).....	82
Διάγραμμα 24: Αποδόσεις δεκαετών ομολόγων σε Ελλάδα, Ιταλία, Γερμανία και Ισπανία σε μηνιαία βάση (Μάρτιος 2020- Νοέμβριος 2022).....	82
Διάγραμμα 25: Ποσοστιαία κατανομή των πηγών χρηματοδότησης των μέτρων στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων από την ενεργειακή κρίση (έτος 2022).....	99
Διάγραμμα 26: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ζώνη ευρώ και Γερμανία (9/2021-10/2022).....	105
Διάγραμμα 27: Δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης ζώνη ευρώ και Γερμανία (2007-2022).....	106
Διάγραμμα 28: Αθροιστική αιφνίδια επίδραση στο ελληνικό ΑΕΠ έπειτα από μια μείωση 0,5% του ΑΕΠ της ευρωζώνης	107
Διάγραμμα 29: Επιτόκια παρέμβασης κεντρικών τραπεζών ευρωζώνης, ΗΠΑ και Αγγλίας (2010-2022)	107
Διάγραμμα 30: Προβλέψεις για τον ρυθμό μεταβολής του δείκτη τιμών καταναλωτή στην ευρωζώνη για το 2023	108
Διάγραμμα 31: Αθροιστική αιφνίδια επίδραση στο ελληνικό ΑΕΠ έπειτα από μια αύξηση στο 3,5% του επιτοκίου της ΕΚΤ	109
Διάγραμμα 32: Ιστόγραμμα ετήσιων μεταβολών των μεταβλητών που επιδρούν στην διαχρονική εξέλιξη του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2002-2022.....	116
Διάγραμμα 33: Διάγραμμα – βεντάλια (fan chart) των μεταβλητών που επιδρούν στην διαχρονική εξέλιξη του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2002-2033.....	117
Διάγραμμα 34: Εξέλιξη δημόσιου χρέους και αβεβαιότητα σεναρίου βάσης Ευρωπαϊκής Επιτροπής.....	118

ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Με το κλείσιμο του τρέχοντος έτους, καθώς η ελληνική και η ευρωπαϊκή οικονομία εκδηλώνουν προβλεπόμενα σημάδια επιβράδυνσης λόγω των επιπτώσεων της συνεχιζόμενης διεθνούς γεωπολιτικής κρίσης και του πολέμου στην Ουκρανία, ο δημοσιονομικός σχεδιασμός της χώρας και η υλοποίησή του διατηρούν τον κρίσιμο ρόλο τους στην στήριξη της ελληνικής οικονομίας και κοινωνίας. Ταυτόχρονα, η παράταση της αναστολής της ισχύος των κανόνων του εθνικού και ευρωπαϊκού δημοσιονομικού πλαισίου για το έτος 2023, σε συνδυασμό με το πέρας της περιόδου Ενισχυμένης Εποπτείας για τη χώρα, ενώ επιτρέπουν (προσθέτουν) σχετική ευελιξία και δυνατότητα άσκησης διακριτικής δημοσιονομικής πολιτικής, καθιστούν απαραίτητη την επίδειξη δημοσιονομικής υπευθυνότητας και αυτοπειθαρχίας, ώστε να αποφευχθούν κίνδυνοι ως προς τη διασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών.

Η παρούσα έκθεση αναλύει το υφιστάμενο μακροοικονομικό και δημοσιονομικό περιβάλλον, παρέχοντας πρόσθετη τεκμηρίωση για την αξιολόγηση και υιοθέτηση εκ μέρους του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου (ΕΔΣ) των αντίστοιχων προβλέψεων του Προσχεδίου και του Σχεδίου του Κρατικού Προϋπολογισμού για το έτος 2023. Τα πρόσφατα δημοσιευμένα στοιχεία εθνικών λογαριασμών για το γ' τρίμηνο του 2022 αναθεωρούν τις εκτιμήσεις για τη μεγέθυνση (από 7,8% στο εξάμηνο σε 5,9% το εννιάμηνο) εγγύτερα προς τις εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών για το σύνολο του έτους (5,3% ΑΕΠ σε σταθερές τιμές). Παρά την πρώτη μείωση που σημειώνεται στο ΑΕΠ έπειτα από οκτώ συνεχή τρίμηνα, θετική είναι η αποτύπωση της ανθεκτικότητας της ιδιωτικής κατανάλωσης, απόρροια της ικανοποιητικής τουριστικής δραστηριότητας, των κυβερνητικών μέτρων στήριξης του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, και της αργής αλλά σταθερής βελτίωσης της αγοράς εργασίας. Οι εξελίξεις στο ΑΕΠ αναλύονται στο κεφάλαιο 1 και της αγοράς εργασίας στο κεφάλαιο 2.

Θετικά αποτυπώνεται η πορεία των επενδύσεων στους πρώτους εννέα μήνες του έτους, παρά την υψηλή περιρρέουσα αβεβαιότητα, ιδιαίτερα χάρη στην συμβολή της χρηματοδότησης του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ) και της λειτουργικότητας του τραπεζικού συστήματος, όπως αναλύεται στο κεφάλαιο 5, με ξεχωριστό ειδικό θέμα (II) για τη συμβολή του προγράμματος «Ηρακλής» στην μείωση των Μη Εξυπηρετούμενων Δανείων (ΜΕΔ) από τα χαρτοφυλάκια των ελληνικών τραπεζών.

Η μείωση των εξαγωγών και η αύξηση των εισαγωγών κατά τους πρώτους εννέα μήνες του έτους, αν και σε μεγάλο βαθμό προβλέψιμες, λόγω της χειροτέρευσης του διεθνούς

περιβάλλοντος και της επίπτωσης του αυξημένου πληθωρισμού στο λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων, εξακολουθούν να προβληματίζουν ως προς τις αρνητικές συνέπειες στην διόγκωση του εξωτερικού ελλείμματος της χώρας. Οι εξελίξεις στο μέτωπο του υψηλού πληθωρισμού αναλύονται στο κεφάλαιο 3, ενώ στο κεφάλαιο 4 αναλύεται η σημαντική επιδείνωση στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και στην καθαρή επενδυτική θέση της χώρας, ταυτόχρονα με την αύξηση της προσέγκυσης άμεσων ξένων επενδύσεων.

Αναφορικά με τις μακροοικονομικές προβλέψεις για το 2023, στο κεφάλαιο 6 εντοπίζεται ευρεία συμφωνία μεταξύ εγχώριων και διεθνών προβλέψεων για ασθενική μεγέθυνση. Ο υψηλός πληθωρισμός προβλέπεται να συνεχίσει το ερχόμενο έτος, με διαφοροποιήσεις ως προς την ένταση και τη διάρκεια του. Πηγές αβεβαιότητας αποτελούν οι γεωπολιτικές εξελίξεις και ο πόλεμος στην Ουκρανία κυρίως ως προς τις επιπτώσεις τους στον ενεργειακό εφοδιασμό και τις πηγές ενέργειας σε Ευρώπη και Ελλάδα. Οι δυσμενείς επιπτώσεις της αύξησης των επιτοκίων διεθνώς, η επίδοση της χώρας στην απορρόφηση των κονδυλίων του ΤΑΑ και ο αντίκτυπος της ενεργειακής και πληθωριστικής κρίσης στα δημόσια οικονομικά αποτελούν πρόσθετες πηγές αβεβαιότητας. Οι κίνδυνοι πολλαπλασιάζονται υπό το φως διαχρονικών αδυναμιών που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία, όπως το επίμονο υψηλό δημόσιο χρέος, το ελλειμματικό εξωτερικό ισοζύγιο, η υψηλή ανεργία, το υψηλό ιδιωτικό χρέος και το ακόμη υψηλό απόθεμα ΜΕΔ στον τραπεζικό τομέα. Τέλος, μη αμελητέα αβεβαιότητα εντοπίζεται στον πιθανό αντίκτυπο του εκλογικού κύκλου στα δημόσια οικονομικά και την πιθανή καθυστέρηση εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων στην οικονομία ιδιαίτερα στο ενδεχόμενο μετεκλογικής πολιτικής αστάθειας. Ειδικό θέμα (III) εξετάζει σενάρια των επιπτώσεων στην μεγέθυνση από αύξηση των επιτοκίων ή ύφεσης στην ευρωζώνη.

Στο δημοσιονομικό μέρος, τα αποτελέσματα της περιόδου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022 χαρακτηρίζονται από σταδιακή επαναφορά σε συνθήκες δημοσιονομικής σταθερότητας λόγω της απόσυρσης μεγάλου μέρους των υποστηρικτικών μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας και της έντονης ανάκαμψης της οικονομικής δραστηριότητας ιδιαίτερα κατά το πρώτο μισό του τρέχοντος έτους. Όπως αναλύεται στο κεφάλαιο 7, η σημαντική ενίσχυση των φορολογικών εσόδων οφείλεται στην αύξηση του πραγματικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και του πληθωρισμού, ενώ μικρότερη βελτίωση καταγράφηκε στο σκέλος των δαπανών, με την πορεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού να βρίσκεται εντός προβλέψεων. Ειδικό θέμα (IV) του κεφαλαίου εξετάζει κοινωνικοοικονομικές πτυχές των επιπτώσεων της πανδημικής περιόδου, ιδιαίτερα ως προς την ανισότητα της κατανομής του εισοδήματος και το ποσοστό των ατόμων σε κίνδυνο. Η Ελλάδα, με υψηλά επίπεδα κοινωνικής στήριξης και άρα από τα υψηλότερα δημοσιονομικά ελλείμματα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) κατά τη διάρκεια της πανδημικής κρίσης, κατάφερε μια οριακή μείωση των οικονομικών ανισοτήτων και του ποσοστού των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας σε σχέση με τα προ πανδημίας επίπεδα, αν και τα προβλήματα αυτά εξακολουθούν να αποτελούν ιδιαίτερες προκλήσεις για την ελληνική οικονομία και κοινωνία.

Η επισκόπηση των αποτελεσμάτων των πρώτων εννέα μηνών του 2022 ως προς τις υποχρεώσεις του Δημοσίου (κεφάλαιο 8), εντοπίζει αύξηση στο απόθεμα των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής κυβέρνησης. Από την άλλη, πρόοδος σημειώθηκε στην εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων που προέρχονται από εκκρεμίες αιτήματα συνταξιοδότησης, ενώ σημαντική αύξηση των παρεχόμενων εγγυήσεων του ελληνικού Δημοσίου καταγράφηκε το 2022 με τη μερίδα του λέοντος να αφορά τις

εγγυήσεις για την υλοποίηση του προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ».

Σημειώνεται ότι ενδεχόμενη απόφαση της Eurostat για εγγραφή στο χρέος, εγγυήσεων του ελληνικού Δημοσίου που παρασχέθηκαν για την υλοποίηση του προγράμματος αυτού θα συνιστούσε δυσμενή εξέλιξη και θα ακύρωνε σε σημαντικό βαθμό τις ευεργετικές επιπτώσεις της οικονομικής μεγέθυνσης και του υψηλού πληθωρισμού στην απομείωση του δημόσιου χρέους. Αναφορικά με το υπόλοιπο των δανείων των φορέων εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης που έχουν παρασχεθεί με την εγγύηση του ελληνικού Δημοσίου, συνεχίζεται με σταθερό ρυθμό η μείωση του ανεξόφλητου υπολοίπου τους.

Αναφορικά με την πορεία του δημόσιου χρέους, η επισκόπηση του κεφαλαίου 9, επισημαίνει τη σημαντική μείωση άνω των 25 ποσοστιαίων μονάδων που αναμένεται στο λόγο χρέους προς ΑΕΠ το 2022. Η αποκλιμάκωση αυτή, είναι ισχυρότερη του σεναρίου που είχε αποτυπωθεί στο πρόσφατο Πρόγραμμα Σταθερότητας εξαιτίας των αναθεωρημένων εκτιμήσεων για υψηλότερο πληθωρισμό και ρυθμό μεγέθυνσης το τρέχον έτος και αποδίδεται κυρίως στην επίδραση του παρονομαστή (denominator effect), δηλαδή είναι απόρροια των αναθεωρημένων εκτιμήσεων για σημαντική αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ το 2022. Εν μέσω του υφιστάμενου περιβάλλοντος αβεβαιότητας στις αγορές κρατικών χρεογράφων, στο βαθμό που θα χρειαστεί έκδοση νέου δημόσιου χρέους, είναι αναγκαίο να υπάρχει μια συστηματική παρακολούθηση των μεταβολών στα επιτόκια κρατικού δανεισμού -και ειδικά στις διαφορές τους από αυτά στην υπόλοιπη ευρωζώνη- μιας και αυτά δίνουν μια πρώτη ένδειξη της εμπιστοσύνης των αγορών για τις δημοσιονομικές εξελίξεις της χώρας μας, όπως μας δίδαξε η ελληνική κρίση της προηγούμενης δεκαετίας και η πρόσφατη εμπειρία του Ηνωμένου Βασιλείου. Αρνητική εξέλιξη επίσης για τη διαχείριση του δημόσιου χρέους μπορεί να θεωρηθεί και η καθυστέρηση κατάταξης των ελληνικών ομολόγων σε επενδυτική βαθμίδα. Ωστόσο, ενόψει και της εκκίνησης από το 2023 της αποπληρωμής δανείων που έχουν αντληθεί από το Μηχανισμό Στήριξης (European Financial Stability Facility, EFSF), οι προσυμφωνημένοι όροι αποπληρωμής τους, οι οποίοι μάλιστα έγιναν περισσότερο ευνοϊκοί με την πρόσφατη κατάργηση του επιτοκιακού περιθωρίου, παρέχουν μια διευκόλυνση στη διαχείριση του δημόσιου χρέους. Ειδικό θέμα (V) παρουσιάζει μία απλοποιημένη άσκηση στοχαστική ανάλυσης της πορείας του δημόσιου χρέους στην Ελλάδα για την επόμενη δεκαετία, με βάση την ιστορική μεταβλητότητα των ρυθμών μεγέθυνσης, των επιτοκίων εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, των πρωτογενών δημοσιονομικών αποτελεσμάτων και της Προσαρμογών Αποθεμάτων-Ροών (Stock-flow adjustments, ΠΑΡ). Η άσκηση αναδεικνύει τις προκλήσεις που αναδύονται λόγω τις διαφορετικής προβλεψιμότητας των μεταβλητών που δρουν στην διαμόρφωση της διαχρονικής πορείας του δημόσιου χρέους, ενώ υπογραμμίζει τη σημασία συμπερίληψης της αβεβαιότητας που οφείλεται από μεταβολές στις ΠΑΡ, οι οποίες δε σχετίζονται άμεσα με το ετήσιο δημοσιονομικό αποτέλεσμα.

Στο καταληκτικό κεφάλαιο της έκθεσης (κεφάλαιο 10) αναφορικά με το δημοσιονομικό σχεδιασμό για το ερχόμενο έτος, επισημαίνεται ότι παρά την αυξημένη αβεβαιότητα, οι στόχοι που είχαν τεθεί στο Σχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2022 δεν απέχουν σημαντικά από την αναμενόμενη εκτέλεση, όπως εμφανίζεται στο Σχέδιο του 2023. Το Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης για το τρέχον έτος θα διαμορφωθεί σε -4,1% από -4,0% που είχε προϋπολογισθεί και το πρωτογενές αποτέλεσμα σε -1,6% από -1,4%. Αξίζει να σημειωθεί ότι, οι εκτιμήσεις αυτές για το τρέχον έτος είναι πιο συντηρητικές από τους περισσότερους διεθνείς οργανισμούς και ευθυγραμμίζονται με αυτές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Για το 2023 το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης αναμένεται να μειωθεί περαιτέρω στο 2,0% του ΑΕΠ, ενώ αναμένεται και επιστροφή σε πρωτογενές αποτέλεσμα

κατά 0,7% του ΑΕΠ. Οι προβλέψεις αυτές είναι και πάλι πιο συντηρητικές από τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Οι δημοσιονομικοί στόχοι της χώρας υπόκεινται σε ιδιαίτερη αβεβαιότητα δεδομένων των προκλήσεων αναφορικά με τις γεωπολιτικές εξελίξεις, τη συνεπακόλουθη ενεργειακή κρίση και τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις, το διαφαινόμενο περιβάλλον ύφεσης στην ΕΕ, καθώς και την ασκούμενη περιοριστική νομισματική πολιτική εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) που μάλλον θα γίνει ακόμα πιο έντονη τους επόμενους μήνες. Ένας πιθανός δημοσιονομικός κίνδυνος λόγω της εισαγωγής της χώρας εντός του 2023 σε εκλογικό κύκλο και της μη-δυνατότητας σχηματισμού κυβέρνησης γρήγορα δε θα πρέπει να υποβαθμιστεί. Μια ενδεχόμενη μεταβολή στο μακροοικονομικό σενάριο, με πιο έντονη επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας και μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα χρηματοδοτούμενα με έκδοση νέου δημόσιου χρέους θα συνέβαλε στην υπονόμηση των δημοσιονομικών στόχων για το επόμενο έτος. Οι στόχοι για συνέχιση της αναπτυξιακής δυναμικής και για πρωτογενή πλεονάσματα είναι σημαντικό να επιτευχθούν, δεδομένου ότι η επόμενη χρονιά θα αποτελέσει και τη χρονιά μετάβασης στο νέο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης στην ΕΕ με δημοσιονομικούς κανόνες.

Η πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου

Αναστασία Μιαούλη

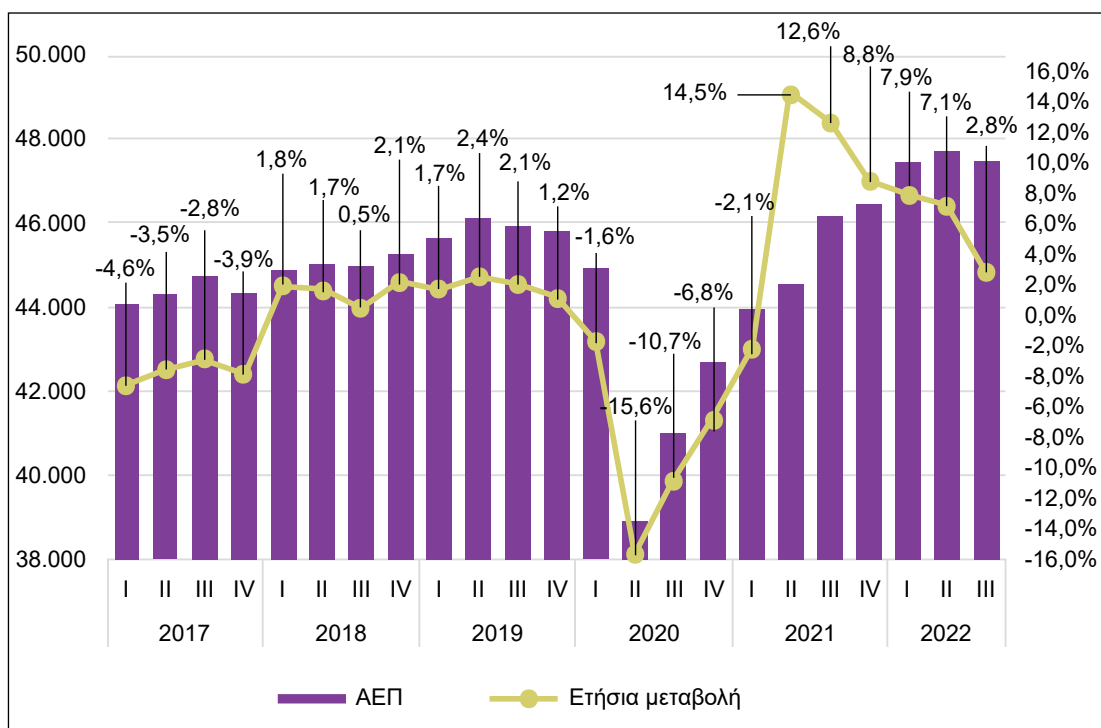
Μέρος Α': Μακροοικονομικές εξελίξεις και προοπτικές

1. Εξέλιξη και εκτιμήσεις ΑΕΠ και συνιστωσών για το 2022

- Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) κατέγραψε μεγέθυνση της τάξης του 2,8%, στο γ' τρίμηνο του έτους, ενώ η άνοδος στο εννεάμηνο διαμορφώθηκε στο 5,9%.
- Σε επίπεδο εννεαμήνου (σε ετήσια βάση):
 - Θετική επίδοση καταγράφουν η ιδιωτική κατανάλωση, ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου και οι εξαγωγές, σημειώνοντας αύξηση κατά 9,5%, 10,2% και 9,5%, αντίστοιχα.
 - Στον αντίποδα η δημόσια κατανάλωση μειώθηκε κατά 1,7% και οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 12%.

Το ΑΕΠ σημείωσε το γ' τρίμηνο του 2022 μεγέθυνση της τάξης του +2,8%, ενώ στο εννεάμηνο η αύξηση του ΑΕΠ διαμορφώθηκε στο +5,9% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021. Οι προσδιοριστικοί παράγοντες του ΑΕΠ που παρουσίασαν βελτίωση στο εννεάμηνο, είναι η ιδιωτική κατανάλωση, ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου και οι εξαγωγές. Στον αντίποδα, οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών επιδεινώθηκαν και η δημόσια κατανάλωση κατέγραψε μείωση. Παρά τη σημαντική άνοδο των εξαγωγών υπηρεσιών, η αξία των ελληνικών εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών υπήρξε μεγαλύτερη, με αποτέλεσμα την αρνητική συνεισφορά του συνολικού εξωτερικού τομέα στην διαμόρφωση του ΑΕΠ. Σε κάθε περίπτωση, η τροχιά της ελληνικής οικονομίας για το 2022 είναι εντός στόχων.

Διάγραμμα 1: Τριμηνιαίο ΑΕΠ 2020-2022 (μεταβολή σε ετήσια βάση)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Στοιχεία με εποχική διόρθωση, σταθερές τιμές 2015).

Σημείωση: Δεξιός άξονας % μεταβολή του ΑΕΠ, αριστερός άξονας όγκος ΑΕΠ σε εκατ. ευρώ).

Ειδικότερα, σε σύγκριση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους, κατά το εννεάμηνο του 2022 και σε ετήσια βάση η ιδιωτική κατανάλωση αυξήθηκε κατά +9,5%, ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου κατά +10,2%, και οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών κατά +9,5% (πίνακας 1). Στον αντίποδα, όπως προαναφέρθηκε, η δημόσια κατανάλωση μειώθηκε κατά -1,7% και οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά +12,0%, υπερκεράζοντας την αύξηση των εξαγωγών στο τελικό ισοζύγιο.

Πίνακας 1: ΑΕΠ 2022 και συνιστώσες της εθνικής δαπάνης.

	Εισηγητική Έκθεση 2023 (εκτιμήσεις για το 2022)	Εννεάμηνο 2022
ΑΕΠ	5,6	5,9
Ιδιωτική κατανάλωση	7,2	9,5
Δημόσια κατανάλωση	0,2	-1,7
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	10,0	10,2
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	9,7	9,5
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	10,1	12,0

Πηγή: Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, υπολογισμοί ΕΔΣ. (Σταθερές τιμές 2015, με εποχική διόρθωση).

Η αύξηση του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου οφείλεται κυρίως στην αύξηση των επενδύσεων στην κατηγορία «μηχανολογικός εξοπλισμός και οπλικά συστήματα» (+24,3%), καθώς και στις «άλλες κατασκευές» (κατά κανόνα δημόσιες επενδύσεις) (+17,6%) (πίνακας 2). Στις επιμέρους κατηγορίες παγίων επενδύσεων σημαντική άνοδο σημειώνει η κατηγορία «κατοικίες», η αξία της οποίας το εννεάμηνο του 2022 είναι αυξημένη κατά +13,3% σε σχέση με το εννεάμηνο του 2021. Ενθαρρυντική είναι η εικόνα όσον αφορά στις κατηγορίες «μεταφορικός εξοπλισμός» και «αλλά προϊόντα» με αυξήσεις +11,9%, και +2,6% αντίστοιχα. Τέλος, η κατηγορία «αγροτικά προϊόντα» παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη, εμφανίζοντας μικρή πτώση (-5,0%). Σημαντική πτώση παρουσίασε η κατηγορία «εξοπλισμός τεχνολογίας πληροφορικής και επικοινωνίας» (-26,2%), η οποία είναι εν μέρη αποτέλεσμα βάσης. Παρά το γενικότερο κλίμα αβεβαιότητας, πληθωρισμού και ανόδου των επιτοκίων, οι επενδύσεις δείχνουν να μην επηρεάζονται σημαντικά μέχρι στιγμής. Η εξέλιξη αυτή πιθανώς οφείλεται στην θετική επίπτωση που έχει ήδη και αναμένεται να έχει το ΤΑΑ.

Πίνακας 2: Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου ανά κατηγορία επένδυσης (σε εκατ. ευρώ).

	2021 (Εννεάμηνο)	2022 (Εννεάμηνο)	Δ%
Κατοικίες	1.816	2.057	13,3%
Άλλες κατασκευές	4.236	4.982	17,6%
Αγροτικά προϊόντα	45	43	-5,0%
Μεταφορικός εξοπλισμός	1.401	1.567	11,9%
Εξοπλισμός Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνίας	2.244	1.656	-26,2%
Μηχανολογικός εξοπλισμός και οπλικά συστήματα	4.324	5.374	24,3%
Άλλα προϊόντα	3.347	3.434	2,6%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Σταθερές τιμές 2015/εποχικά διορθωμένα στοιχεία), υπολογισμοί ΕΔΣ.

Αναφορικά με τον εξωτερικό τομέα στο εννεάμηνο του 2022 (πίνακας 3) το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών και υπηρεσιών διευρύνθηκε κατά 8.835 εκατ. ευρώ, λόγω της σημαντικής αύξησης των ελληνικών εισαγωγών (+12,0%) σε σχέση με τις εξαγωγές (+9,5%). Η φετινή εξαιρετική τουριστική περίοδος που οδήγησε σε αύξηση των εξαγωγών υπηρεσιών κατά +21,6%, δεν επαρκούσε για να αντισταθμίσει την επίσης σημαντική αύξηση των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών, με αποτέλεσμα ο εξωτερικός τομέας να εξακολουθεί να είναι ελλειμματικός. Αξίζει να σημειωθεί ότι η σημαντική αύξηση των εισαγωγών μπορεί να εξηγηθεί σε ένα βαθμό λόγω της σημαντικής ανάκαμψης των επενδύσεων και της ιδιωτικής κατανάλωσης που συνεπάγονται αυξημένες ανάγκες σε εισαγόμενες πρώτες ύλες, μηχανήματα και καταναλωτικά αγαθά.

Πίνακας 3: Εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (σε εκατ. ευρώ)

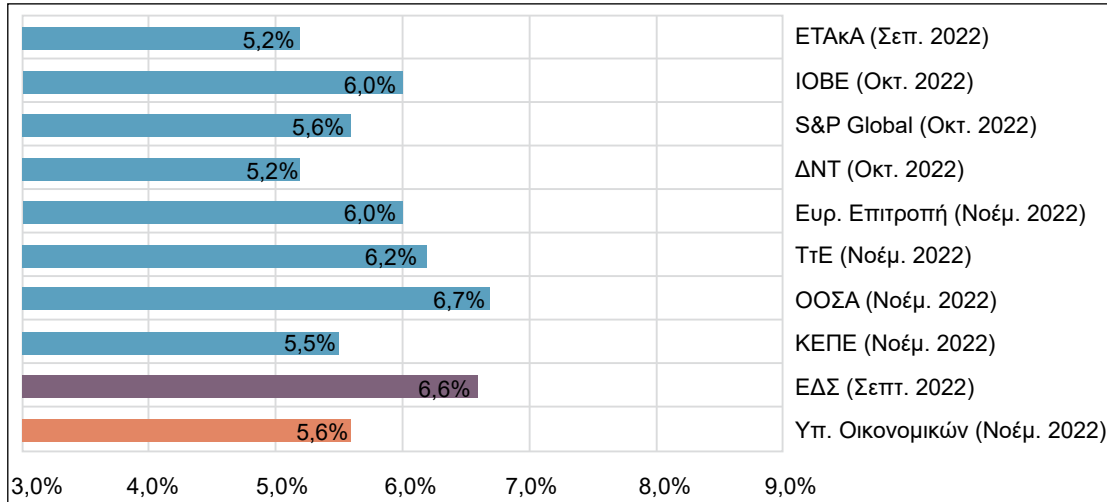
	2021 (Εννεάμηνο)	2022 (Εννεάμηνο)	Δ%
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών			
Σύνολο	49.574	54.291	9,5%
Αγαθά	27.359	27.793	1,6%
Υπηρεσίες	21.780	26.489	21,6%
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών			
Σύνολο	56.346	63.126	12,0%
Αγαθά	42.193	48.148	14,1%
Υπηρεσίες	14.180	14.957	5,5%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, (Σταθερές τιμές 2015/εποχικά διορθωμένα στοιχεία), υπολογισμοί ΕΔΣ.

Σχετικά με τις εκτιμήσεις για την εξέλιξη του ΑΕΠ το 2022, στην από 21/11/2022 δημοσιευμένη γνώμη του ΕΔΣ, έχει επισημανθεί ότι η εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών για μεγέθυνση του ΑΕΠ το 2022 κατά 5,6% κινείται εντός του εύρους των οικονομετρικών εκτιμήσεων του ΕΔΣ (ο μέσος όρος των προβλέψεων είναι πάνω από 6,0%). Ωστόσο συγκλίνει, εν γένει, προς τις εκτιμήσεις διεθνών και εγχώριων οργανισμών οι οποίες κυμαίνονται εντός εύρους 5,2% - 6,7%. Εφόσον, η ενεργειακή κρίση, η άνοδος των επιτοκίων και ο πληθωρισμός συγκρατηθούν υπό έλεγχο και η δυναμική εισροή νέων πόρων

από το ΤΑΑ συνεχιστεί το ΕΔΣ διατηρεί τις εκτιμήσεις του για σημαντική αύξηση του ΑΕΠ το 2022, η οποία μπορεί να ξεπεράσει τελικά το 5,6% που προβλέπει ο προϋπολογισμός. Αξίζει να σημειωθεί ότι η μεγέθυνση στην ελληνική οικονομία το 2022 αναμένεται να ξεπεράσει αρκετά τον μέσο όρο μεγέθυνσης τόσο της ευρωζώνης (3,2%), όσο και της ΕΕ (3,3%).

Διάγραμμα 2: Εκτιμήσεις για τον ρυθμό αύξησης του ελληνικού ΑΕΠ 2022

* (σταθερές τιμές 2015)

Πηγή: 1. Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών (ΥΠΟΙΚ), Νοέμβριος 2022. 2. ΕΔΣ, Εσωτερικές προβλέψεις, Σεπτ. 2022. 3. ΚΕΠΕ, Οικονομικές Εξελίξεις, τεύχος 49, Νοέμβριος 2022, σσ. 24-26. 4. ΙΟΒΕ, «Η ελληνική οικονομία», Τριμηνιαία Έκθεση, Τεύχος 3/2022. 5. Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, Νοέμβριος 2022. 6. European Commission, European Economic Forecast, autumn 2022, Νοέμβριος 2022. 7. IMF, World Economic Outlook: Countering the Cost-of-Living Crisis, Οκτώβριος 2022. 8. <https://www.spratings.com/sri/> (αναθεωρημένα έως τις 10 Οκτωβρίου 2022). 9. OECD, "Economic Outlook No 112", Νοέμβριος 2022. 10. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, Regional Economic Prospects "A cold winter ahead? Confronting the energy crunch", Σεπτέμβριος 2022.

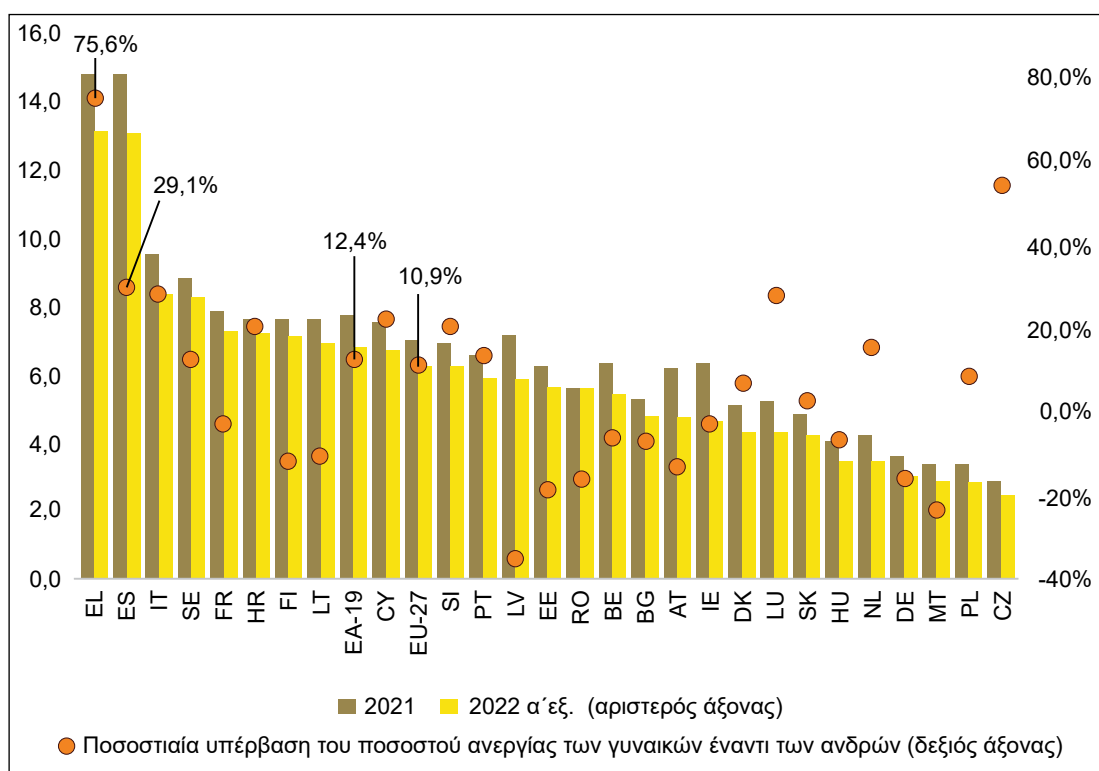
2. Απασχόληση και ανεργία

- Το ποσοστό ανεργίας κατά το α' εξάμηνο του 2022 διαμορφώθηκε σε 13,1% παρουσιάζοντας μείωση για ένατο συνεχόμενο έτος.
- Η ανεργία πλήττει δυσανάλογα τους νέους (έως 24 ετών, 33,6%) και τις γυναίκες (17,3%).
- Η απασχόληση κατά το β' τρίμηνο του 2022 αυξήθηκε σημαντικά (+6,4%) σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο το 2021.
- Το ποσοστό συμμετοχής για τις ηλικίες 15-74 ετών αυξήθηκε από 51,3% το β' τρίμηνο του 2021 σε 52,6% το β' τρίμηνο του 2022, ακόμα όμως υπολείπεται σημαντικά του μέσου όρου της ευρωζώνης.
- Το μοναδιαίο κόστος εργασίας το 2022 αναμένεται να μειωθεί κατά 3,4%.

Το ποσοστό ανεργίας κατά το α' εξάμηνο του 2022 διαμορφώθηκε σε 13,1% παρουσιάζοντας μείωση για ένατο συνεχόμενο έτος. Ως εκ τούτου, το μέσο ετήσιο ποσοστό ανεργίας αναμένεται να κινηθεί κοντά (ίσως και χαμηλότερα) στην εκτίμηση του Σχεδίου του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2023 (12,7%). Επισημαίνεται πως η αρχική εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών (προϋπολογισμός 2022) για το ποσοστό ανεργίας ήταν υψηλότερη (14,2%), συνεπώς η ισχυρότερη του αναμενόμενου μεγέθυνση κατά το τρέχον έτος είχε ευεργετικές επιπτώσεις και στο ποσοστό ανεργίας.

Ωστόσο, παρά τη σημαντική βελτίωση των τελευταίων ετών το ποσοστό ανεργίας παραμένει σε υψηλά επίπεδα, πλήττει δυσανάλογα τους νέους και τις γυναίκες και κατατάσσεται μεταξύ των υψηλότερων στην ΕΕ (διάγραμμα 3). Ειδικότερα, το ποσοστό ανεργίας των γυναικών κατά το α' εξάμηνο του 2022 διαμορφώθηκε σε 17,3% (έναντι 9,9% των ανδρών), των νέων από 15 έως 24 ετών διαμορφώθηκε σε 33,6%, ενώ το ποσοστό ανεργίας των νέων από 25 έως 29 ετών διαμορφώθηκε σε 20,4%. Επίσης, το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας, δηλαδή το ποσοστό των ανέργων που παραμένει χωρίς απασχόληση για περισσότερο από ένα έτος, κατά το β' τρίμηνο του 2022 διαμορφώθηκε σε υψηλό επίπεδο (62,6%) παρουσιάζοντας μικρή αύξηση σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2021 (61,0%).

Διάγραμμα 3: Ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα και στις χώρες της ΕΕ (15-74 ετών)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat.

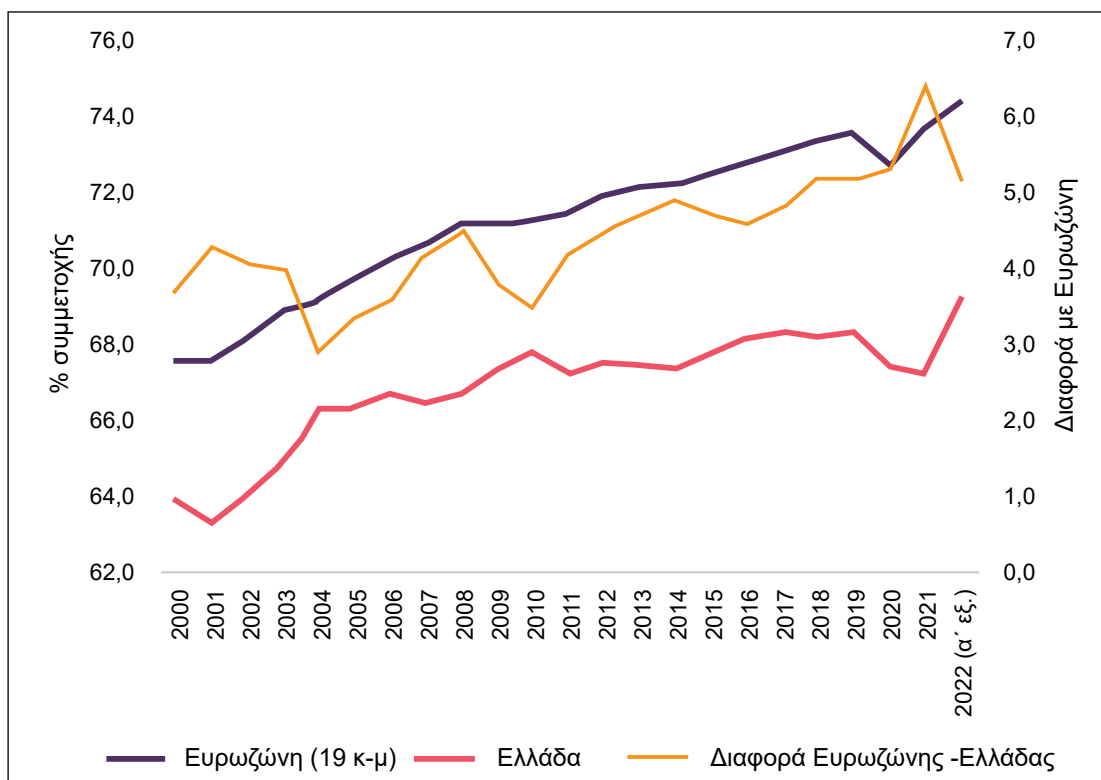
Σε ό,τι αφορά την απασχόληση κατά το β' τρίμηνο του 2022 η απασχόληση στην ελληνική οικονομία ανήλθε σε 4.167,2 χιλιάδες άτομα, σημαντικά αυξημένη σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο το 2021 (+6,4%). Αντίστοιχα, στο σύνολο του έτους η απασχόληση καταγράφει μεσοσταθμική αύξηση της τάξης του 4,5%. Βάσει των παραπάνω και λαμβάνοντας υπόψη ότι η απασχόληση στην ελληνική οικονομία κατά το γ' τρίμηνο του έτους κινείται κατά κανόνα πάνω από τον ετήσιο μέσο όρο, η πρόβλεψη του προϋπολογισμού

του 2023 για αύξηση της απασχόλησης κατά 4,5% σε σχέση με το 2021 είναι ρεαλιστική, ενώ δεν μπορεί να αποκλειστεί και ένα οριακά καλύτερο αποτέλεσμα. Η παραπάνω εξέλιξη αποτελεί συνέχεια μιας θετικής πορείας ως προς το μέγεθος της απασχόλησης από το 2015 και μετά. Μεσοπρόθεσμα, η καθαρή αύξηση της απασχόλησης από το 2015 ανέρχεται σε 495 χιλιάδες απασχολούμενους (+13,7%), κάτι που αποτυπώνει θετική δυναμική στην αγορά εργασίας.

Ωστόσο, η ενίσχυση της απασχόλησης δεν ισοκατανέμεται μεταξύ των ομάδων του πληθυσμού, με αποτέλεσμα την περαιτέρω διεύρυνση του χάσματος απασχόλησης φύλων (gender employment gap) και την επιδείνωση της θέσης των νέων στην αγορά εργασίας. Το χάσμα απασχόλησης φύλων (που ισούται με τη διαφορά του ποσοστού απασχόλησης των ανδρών από το αντίστοιχο των γυναικών) αυξήθηκε από 15,0% το 2015 σε 16,6% το 2021, ενώ κατά στο α' εξάμηνο του 2022 αυξήθηκε περαιτέρω σε 17,5%, δηλαδή αυξημένο κατά 2,5 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2015. Αντίστοιχα, σε ό,τι αφορά την ηλικιακή σύνθεση, η ενίσχυση της απασχόλησης ευνόησε κυρίως εργαζόμενους μεγαλύτερης ηλικίας και ειδικότερα τα άτομα ηλικίας από 45 έως 64 ετών.

Θετικές εξελίξεις αποτυπώνονται και στο ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας, το οποίο για τις ηλικίες 15-74 ετών αυξήθηκε από 51,3% το β' τρίμηνο του 2021 σε 52,6% το β' τρίμηνο του 2022. Κατ' αναλογία, το ποσοστό συμμετοχής της ηλικιακής ομάδας 15-64 ετών, που αποτελεί καλύτερο δείκτη της αγοράς εργασίας, αυξήθηκε από 67,8% σε 69,8%, συνεχίζοντας όμως να υπολείπεται του μέσου όρου της ευρωζώνης EA-19, δυστυχώς με τάσεις περαιτέρω απόκλισης. Όπως βλέπουμε στο διάγραμμα 4 το ποσοστό στην Ελλάδα (φούξια γραμμή) υπολείπεται σημαντικά του μέσου όρου της ευρωζώνης (μωβ γραμμή), ενώ η διαφορά (πορτοκαλί γραμμή) ακολουθεί αρνητική πορεία από το 2009 και μετά (δηλαδή, η διαφορά αυξάνεται) που δηλώνει και μακροχρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας.

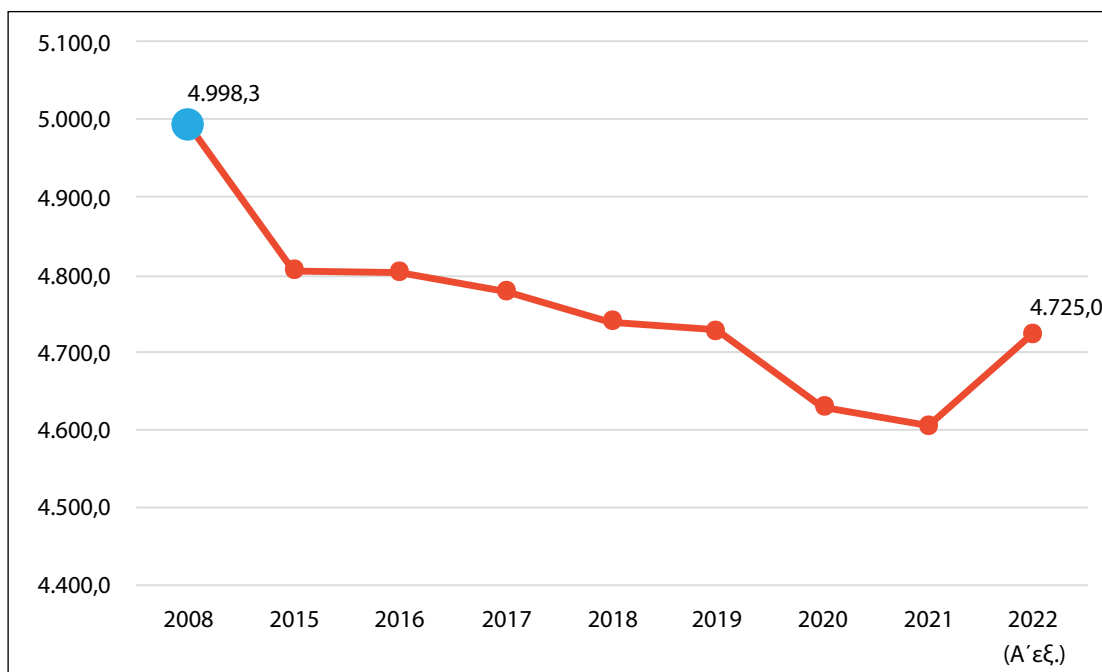
Διάγραμμα 4: Ποσοστό συμμετοχής σε ευρωζώνη & Ελλάδα (ηλικιακής ομάδας 15-64ετών)

Πηγή: Eurostat.

Κατ' επέκταση, κατά το β' τρίμηνο του 2022 το εργατικό δυναμικό (άτομα ηλικίας 15-74 ετών) ανήλθε σε 4.758,8 χιλιάδες άτομα, δηλαδή αυξημένο κατά 2,4% σε σχέση με το β' τρίμηνο του 2021. Η αυξητική τάση κατά το τρέχον έτος αποτυπώνει τη σταδιακή υπέρβαση της αναταραχής στην αγορά εργασίας που προκλήθηκε από την πανδημία, η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική υποχώρηση του εργατικού δυναμικού κατά τα έτη 2020 και 2021. Ωστόσο, δεν είναι ακόμα σαφές κατά πόσο η τρέχουσα αύξηση σηματοδοτεί ταυτόχρονα και την αναγκαία αναστροφή της μεσοπρόθεσμης τάσης μείωσης του εργατικού δυναμικού, η οποία χαρακτηρίζει το σύνολο της περιόδου 2015-2021 (διάγραμμα 5).

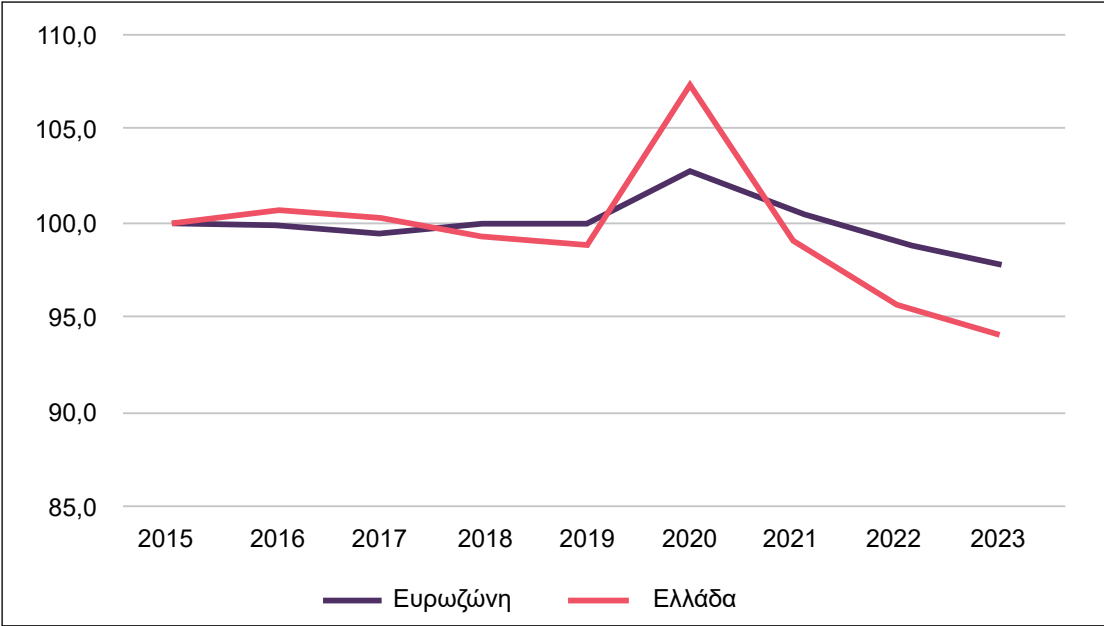
Διάγραμμα 5: Εργατικό δυναμικό (15-74 ετών)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

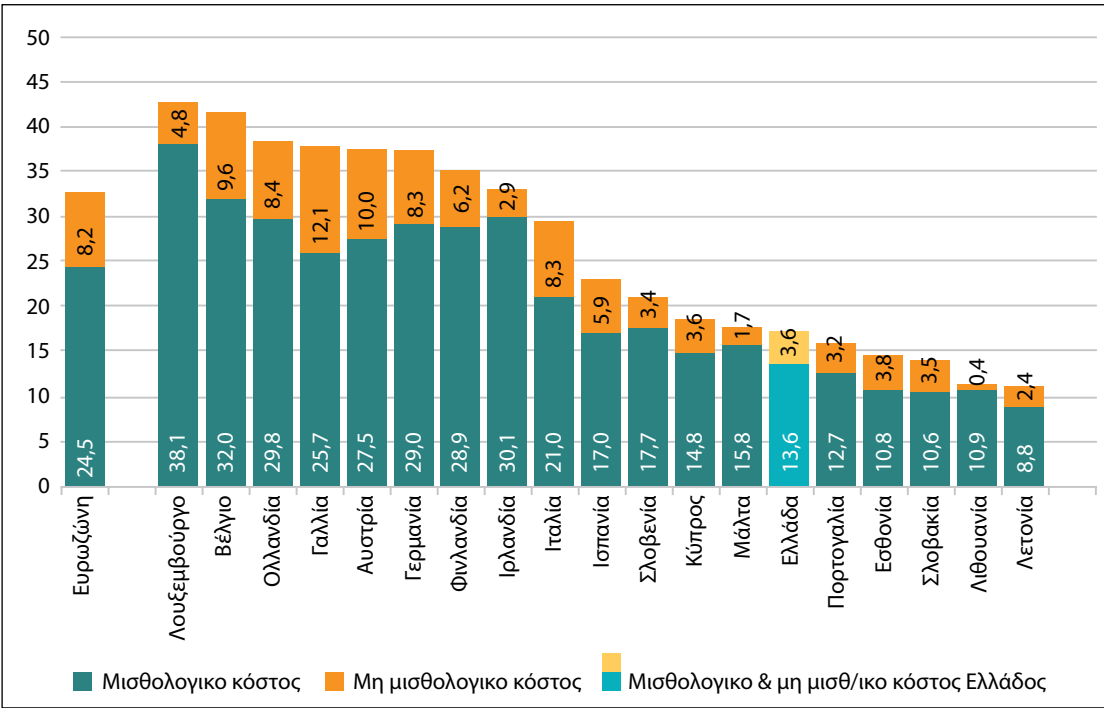
Το πραγματικό μοναδιαίο κόστος εργασίας (διάγραμμα 6), δηλαδή το πραγματικό κόστος παραγωγής ανά μονάδα προϊόντος, ακολουθεί φθίνουσα πορεία μετά το 2015. Το 2022 αναμένεται να μειωθεί έναντι του 2021 κατά 3,4%, ενώ το 2023 αναμένεται περαιτέρω μείωση κατά 1,6% σε σχέση με το 2022. Σε ό,τι αφορά το μέσο ωριαίο κόστος εργασίας, το 2021 στην ευρωζώνη διαμορφώθηκε σε 32,8 ευρώ με σημαντικές όμως διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών μελών, ενώ στην Ελλάδα κινείται σημαντικά κάτω από το μέσο όρο της ευρωζώνης (14η θέση σε σχέση με τα 17 κράτη μέλη)(διάγραμμα 7).

Διάγραμμα 6: Πραγματικό μοναδιαίο κόστος εργασίας (2015=100)

Πηγή: AMECO.

Διάγραμμα 7: Ωριαίο κόστος εργασίας, 2021 (σε ευρώ)

Σχόλιο: σύνολο οικονομίας (εκτός γεωργίας και δημόσιας διοίκησης), επιχειρήσεις με περισσότερους από 10 υπαλλήλους.

Πηγή: Eurostat (online data code: lc, lci, lev).

3. Πληθωρισμός

- Διατηρούνται οι πληθωριστικές πιέσεις λόγω του πολέμου στην Ουκρανία και της ενεργειακής κρίσης.
- Ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ) ανήλθε τον Νοέμβριο σε 8,8% στην Ελλάδα έναντι 10% στην ευρωζώνη, ενώ ο δομικός πληθωρισμός διαμορφώθηκε σε 6,8% στην Ελλάδα και 5% στην ευρωζώνη.
- Η ΕΚΤ εφαρμόζει συσταλτική νομισματική πολιτική για την αντιμετώπιση του πληθωρισμού με το επιτόκιο διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων να έχει αυξηθεί από -0,5% τον Ιούλιο σε 1,5% τον Νοέμβριο.

Μετά από μία τριετία (2019-2021) χαμηλού πληθωρισμού (και αποπληθωρισμού σε κάποιες χώρες κατά την κορύφωση της πανδημίας), το γενικό επίπεδο των τιμών εμφάνισε σημαντική αύξηση κατά το τρέχον έτος λόγω του πολέμου στην Ουκρανία, που αρχικά οδήγησε σε αύξηση των τιμών της ενέργειας, η οποία σταδιακά επηρέασε τις τιμές στο σύνολο της οικονομίας.

Συγκεκριμένα (πίνακας 4), ο μέσος Εν.ΔΤΚ το 2021 αυξήθηκε κατά 0,6% στην Ελλάδα και 2,6% στην ευρωζώνη. Το τελευταίο δωδεκάμηνο (Νοέμβριος 2021-Οκτώβριος 2022) επιταχύνθηκε και αυξήθηκε κατά 8,6% στην Ελλάδα έναντι 7,6% της ευρωζώνης. Κύριες πηγές της μεγαλύτερης σε σχέση με την ευρωζώνη αύξησης του πληθωρισμού στην Ελλάδα αποτελούν οι αυξημένες τιμές των ενεργειακών αγαθών και των τροφίμων.

Πίνακας 4: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή στην ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

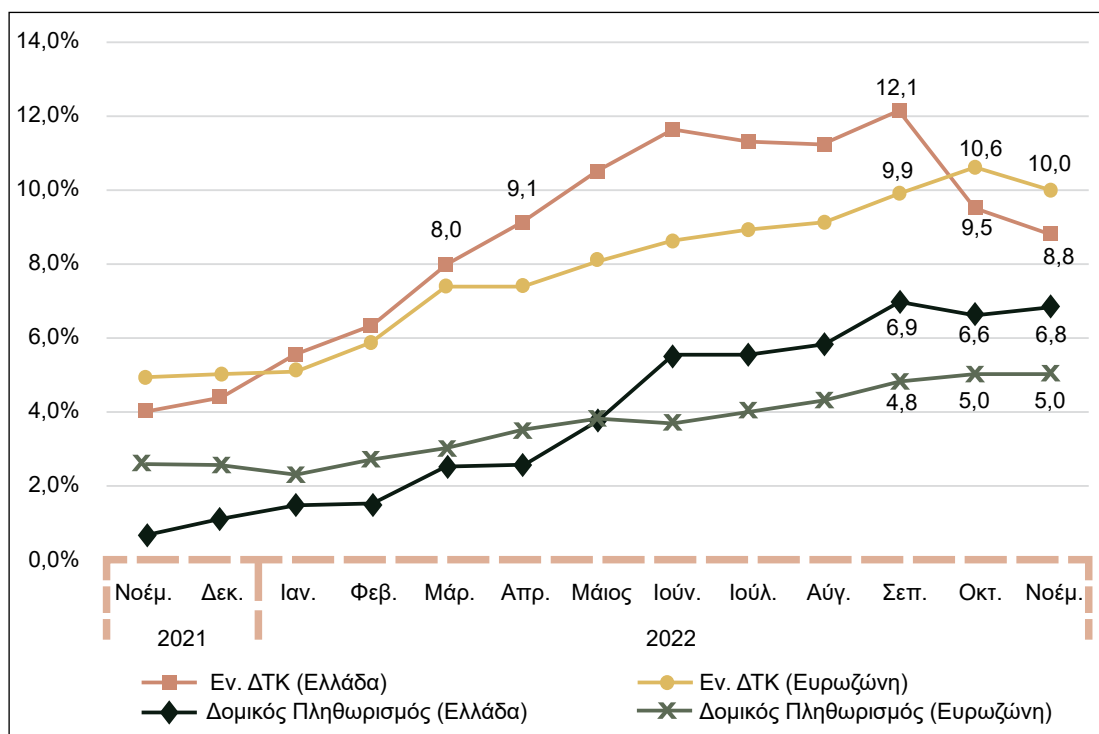
2019		2020		2021		Νοέμ. 2021-Οκτ. 2022	
Σλοβακία	2,8%	Σλοβακία	2,0%	Λιθουανία	4,6%	Εσθονία	18,0%
Λετονία	2,7%	Αυστρία	1,4%	Εσθονία	4,5%	Λιθουανία	17,1%
Ολλανδία	2,7%	Λιθουανία	1,1%	Λουξ/ργο	3,5%	Λετονία	15,0%
Εσθονία	2,3%	Ολλανδία	1,1%	Βέλγιο	3,2%	Ολλανδία	10,8%
Λιθουανία	2,2%	Μάλτα	0,8%	Γερμανία	3,2%	Σλοβακία	10,4%
Σλοβενία	1,7%	Γαλλία	0,5%	Λετονία	3,2%	Βέλγιο	9,8%
Λουξ/ργο	1,6%	Βέλγιο	0,4%	Ισπανία	3,0%	Ελλάδα	8,6%
Μάλτα	1,5%	Γερμανία	0,4%	Ολλανδία	2,8%	Σλοβενία	8,4%
Αυστρία	1,5%	Φινλανδία	0,4%	Αυστρία	2,8%	Ισπανία	8,3%
Γερμανία	1,4%	Ευρωζώνη	0,3%	Σλοβακία	2,8%	Λουξ/ργο	8,0%
Γαλλία	1,3%	Λετονία	0,1%	Ευρωζώνη	2,6%	Γερμανία	7,9%
Ευρωζώνη	1,2%	Λουξ/ργο	0,0%	Ιρλανδία	2,4%	Ευρωζώνη	7,6%
Βέλγιο	1,2%	Ιταλία	-0,1%	Κύπρος	2,3%	Ιρλανδία	7,6%
Φινλανδία	1,1%	Πορτογαλία	-0,1%	Γαλλία	2,1%	Κύπρος	7,6%
Ιρλανδία	0,9%	Ισπανία	-0,3%	Φινλανδία	2,1%	Αυστρία	7,5%
Ισπανία	0,8%	Σλοβενία	-0,3%	Σλοβενία	2,0%	Ιταλία	7,3%
Ιταλία	0,6%	Ιρλανδία	-0,5%	Ιταλία	1,9%	Πορτογαλία	6,9%
Ελλάδα	0,5%	Εσθονία	-0,6%	Πορτογαλία	0,9%	Φινλανδία	6,2%
Κύπρος	0,5%	Κύπρος	-1,1%	Μάλτα	0,7%	Μάλτα	5,4%
Πορτογαλία	0,3%	Ελλάδα	-1,3%	Ελλάδα	0,6%	Γαλλία	5,3%

Πηγή: Eurostat.

Συγκεκριμένα, ο δείκτης της ενέργειας¹ αυξήθηκε το δωδεκάμηνο Νοεμβρίου 2021-Οκτωβρίου 2022 κατά 46,9% στην Ελλάδα έναντι 36,7% της ευρωζώνης. Συνακόλουθα, εξαιρουμένης της ενέργειας, ο Εν.ΔΤΚ στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 5% έναντι 4,4% στην ευρωζώνη. Εάν επιπρόσθετα εξαιρέσουμε και τον δείκτη των τροφίμων, η διαφορά με την ευρωζώνη περιορίζεται σε 0,2%, με τη μεταβολή του Εν.ΔΤΚ (εκτός ενέργειας-τροφίμων) να διαμορφώνεται σε 3,7% για την Ελλάδα έναντι 3,5% στην ευρωζώνη την περίοδο Νοεμβρίου 2021-Οκτωβρίου 2022.

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία για τον Νοέμβριο του 2022 (διάγραμμα 8), ο πληθωρισμός στην Ελλάδα ανήλθε σε 8,8% δείχνοντας τάσεις επιβράδυνσης σε σχέση με τον Οκτώβριο (+9,5%) και το υψηλό του Σεπτεμβρίου (+12,1%), επανερχόμενος κάτω από το επίπεδο του περασμένου Απριλίου (+9,1%). Αντιστοίχως, μικρή επιβράδυνση παρατηρήθηκε και σε επίπεδο ευρωζώνης από 10,6% τον Οκτώβριο σε 10,0% τον Νοέμβριο.

Διάγραμμα 8: Μηνιαία εξέλιξη Εν.ΔΤΚ στην Ελλάδα και την ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

Πηγή: Eurostat (flash estimate), ΕΛΣΤΑΤ.

Εάν αφαιρέσουμε τις ευμετάβλητες και εν πολλοίς εξωγενώς εξαρτώμενες κατηγορίες της ενέργειας και των ειδών διατροφής προκύπτει ο δομικός πληθωρισμός,² ο οποίος τον Νοέμβριο του 2022 διαμορφώθηκε σε 6,8% στην Ελλάδα έναντι 5% στην ευρωζώνη, παραμένοντας στο ίδιο περίπου επίπεδο κατά το τελευταίο τρίμηνο. Η υψηλή τιμή του δομικού πληθωρισμού υποδηλώνει πως οι δευτερογενείς επιδράσεις από την αύξηση του ενεργειακού κόστους και των εισαγομένων ειδών διατροφής έχουν πλέον διαχυθεί

1. Πρόκειται για έναν ειδικό αθροιστικό δείκτη που καταρτίζει η Eurostat, ο οποίος απαρτίζεται από τις εξής υποκατηγορίες αγαθών: ηλεκτρισμός, αέριο, υγρά (πετρέλαιο θέρμανσης) και στερεά καύσιμα (άνθρακας), θερμική ενέργεια, καύσιμα-λιπαντικά για εξοπλισμό προσωπικής μεταφοράς (πετρέλαιο κίνησης, βενζίνη).

2. Ως δομικός πληθωρισμός (structural inflation) ή πυρήνας του πληθωρισμού (core inflation) θεωρείται ο Εν. ΔΤΚ εάν εξαιρέσουμε από αυτόν τους επιμέρους δείκτες της ενέργειας, των τροφίμων, των αλκοολούχων ποτών και του καπνού (σχετικός δείκτης Eurostat: HICP—all items excluding energy, food, alcohol and tobacco).

στο σύνολο της οικονομίας.

Το γεγονός ότι ο πληθωρισμός στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της ενεργειακής κρίσης γενικά κινείται σε επίπεδα άνω του μέσου όρου της ευρωζώνης πιθανόν να οφείλεται εν μέρει σε ακαμψίες στις αγορές προϊόντων. Σύμφωνα με το σχετικό δείκτη του ΟΟΣΑ,³ (πίνακας 5) η Ελλάδα βρίσκεται στην πέμπτη υψηλότερη θέση στην ευρωζώνη από πλευράς νομικών εμποδίων στον ανταγωνισμό και παράλληλα εμφανίζει τον έβδομο υψηλότερο πληθωρισμό.

Πίνακας 5: Εν.ΔΤΚ στις χώρες της ευρωζώνης και δείκτης ρύθμισης στις αγορές προϊόντων

Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή Νοέμ. 2021-Οκτ. 2022		Δείκτης ρύθμισης στις αγορές προϊόντων (ΟΟΣΑ)	
Εσθονία	18,0%	Κύπρος	1,80
Λιθουανία	17,1%	Βέλγιο	1,69
Λετονία	15,0%	Λουξεμβούργο	1,68
Ολλανδία	10,8%	Γαλλία	1,57
Σλοβακία	10,4%	Ελλάδα	1,56
Βέλγιο	9,8%	Μάλτα	1,54
Ελλάδα	8,6%	Σλοβακία	1,52
Σλοβενία	8,4%	Αυστρία	1,44
Ισπανία	8,3%	Ιρλανδία	1,38
Λουξεμβούργο	8,0%	Φινλανδία	1,37
Γερμανία	7,9%	Πορτογαλία	1,34
Ιρλανδία	7,6%	Ιταλία	1,32
Κύπρος	7,6%	Σλοβενία	1,29
Αυστρία	7,5%	Εσθονία	1,29
Ιταλία	7,3%	Λετονία	1,28
Πορτογαλία	6,9%	Λιθουανία	1,19
Φινλανδία	6,2%	Ολλανδία	1,10
Μάλτα	5,4%	Γερμανία	1,08
Γαλλία	5,3%	Ισπανία	1,03

Πηγή: Eurostat, ΟΟΣΑ.

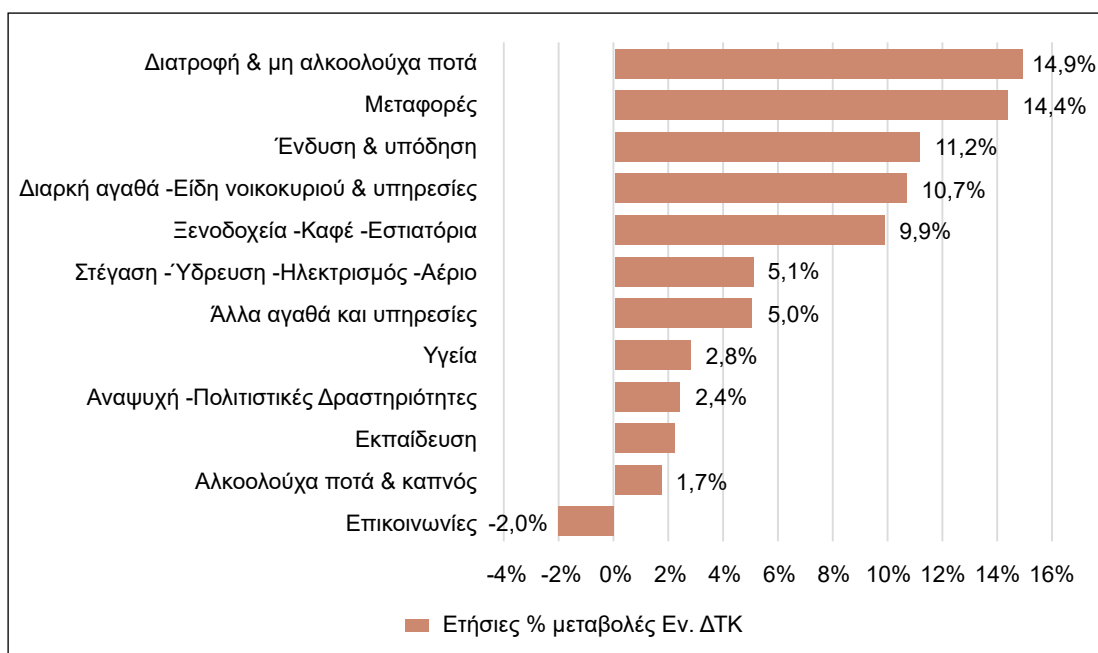
Σημειώνεται, πάντως, ότι ο γενικός βαθμός ρύθμισης των αγορών προϊόντων, όπως υπολογίζεται από τον προαναφερθέντα δείκτη του ΟΟΣΑ, αποτελεί έναν μόνο παράγοντα που επηρεάζει το επίπεδο των τιμών και ερμηνεύει μερικώς το ύψος του παρατηρούμε-

3. Ο εν λόγω δείκτης μετρά τα εμπόδια εισόδου και ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων των κρατών μελών του ΟΟΣΑ (indicator of product market regulation). Μικρότερη τιμή του δείκτη υποδηλώνει πιο φιλικό ρυθμιστικό περιβάλλον για τον ανταγωνισμό. Σημειώνεται, ωστόσο, ότι ο δείκτης λαμβάνει υπόψη μόνο την επίσημη (de jure) ρυθμιστική νομοθεσία και όχι το σχετικό βαθμό εφαρμογής της. Βλέπε σχετικά: <https://www.oecd.org/economy/reform/indicators-of-product-market-regulation/>

νου πληθωρισμού.⁴ Επιμέρους στρεβλώσεις σε ειδικές αγορές όπως η ενεργειακή, που επηρεάζουν το σύνολο της οικονομίας, καθώς και η διατήρηση σε υψηλά επίπεδα της ζήτησης, λόγω των αυξημένων δημοσιονομικών μέτρων στήριξης νοικοκυριών-επιχειρήσεων⁵ και της αύξησης του κατώτατου μισθού,⁶ ενδέχεται να συμβάλλουν εν μέρει στις πληθωριστικές πιέσεις.

Επιμέρους ανάλυση του Εν.ΔΤΚ της Ελλάδας ανά ομάδα αγαθών και υπηρεσιών (διάγραμμα 9) καταδεικνύει ότι η αύξηση του πληθωρισμού τον Νοέμβριο του 2022 προήλθε κυρίως από τους κλάδους της διατροφής (+14,9%), των μεταφορών⁷ (+14,4%) και της ένδυσης-υπόδησης (+11,2%). Από την άλλη πλευρά, μείωση τιμών εμφάνισε μόνο ο κλάδος των επικοινωνιών (-2%), εν μέρει λόγω της μείωσης του τέλους συνδρομητών κινητής τηλεφωνίας.

Διάγραμμα 9: Εν.ΔΤΚ Νοεμβρίου 2022 στην Ελλάδα ανά ομάδα αγαθών & υπηρεσιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ.

Παρά τη μικρή επιβράδυνση που σημειώθηκε τον Νοέμβριο, ο πληθωρισμός στην ευρωζώνη διατηρείται σε επίπεδα κατά πολύ μεγαλύτερα⁸ του ορίου του 2% της ΕΚΤ. Ειδικότερα, η ΕΚΤ στις φθινοπωρινές της προβλέψεις (Σεπτέμβριος 2022) εκτιμάει ότι ο πληθωρισμός στην ευρωζώνη θα διαμορφωθεί σε 8,1% το 2022 και σε 5,5% το 2023.⁹

4. Για παράδειγμα, χώρες όπως η Ολλανδία και η Λιθουανία που εμφανίζουν από τους καλύτερους δείκτες ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων, βάσει του δείκτη του ΟΟΣΑ, παρουσιάζουν και από τους υψηλότερους δείκτες πληθωρισμού. Από την άλλη πλευρά, η Γαλλία, με το σχετικό δείκτη ρύθμισης στην αγορά προϊόντων να είναι οριακά χειρότερος από την Ελλάδα, εμφανίζει ταυτόχρονα και τον χαμηλότερο πληθωρισμό στην ευρωζώνη κατά το τελευταίο δωδεκάμηνο.

5. Σημειώνεται πως το ύψος των σχετικών δημοσιονομικών μέτρων στην Ελλάδα (ως ποσοστό του ΑΕΠ) ήταν από τα μεγαλύτερα στην ΕΕ (βλέπε σχετικά το ειδικό θέμα IV).

6. Σημειώνεται ότι ο δομικός πληθωρισμός στην Ελλάδα υπολειπόταν της ευρωζώνης μέχρι και τον Απρίλιο του 2022, αλλά μετά τον Μάιο που εφαρμόστηκε η αύξηση του κατώτατου μισθού ο δομικός πληθωρισμός στην Ελλάδα υπερβαίνει σταθερά τον αντίστοιχο της ευρωζώνης.

7. Περιλαμβάνεται το πετρέλαιο κίνησης και η βενζίνη.

8. Η αύξηση του Εν.ΔΤΚ της ευρωζώνης ανήλθε σε 10% τον Νοέμβριο του 2022 και ο πυρήνας του πληθωρισμού (ήτοι ο Εν.ΔΤΚ με την εξαίρεση της ενέργειας και των τροφίμων) σε 5%.

9. https://www.ecb.europa.eu/pub/projections/html/ecb.projections202209_ecbstaff~3eafaaee1a.en.html#toc7

Κατά συνέπεια, η νομισματική πολιτική της ΕΚΤ αναμένεται να παραμείνει συσταλτική το προσεχές διάστημα προκειμένου να τιθασευτούν οι πληθωριστικές πιέσεις. Συγκεκριμένα, έχουν διενεργηθεί από τον Ιούλιο τρεις αυξήσεις επιτοκίων,¹⁰ με το επιτόκιο διευκόλυνσης αποδοχής καταθέσεων της ΕΚΤ (deposit facility rate) να αυξάνεται σταδιακά από -0,5% σε +1,5%, και μια νέα αύξηση τον Δεκέμβριο να φαίνεται πως είναι πιθανή.¹¹

10. Αύξηση 0,5% από τις 27/07/22, +0,75% στις 14/09/22 και +0,75% στις 2/11/2022.

11. <https://www.ft.com/content/56c3493e-b0f2-4341-a35e-d4c59ae62aad>

4. Ισοζύγιο πληρωμών

- Επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών κατά τη διάρκεια της πανδημίας με το σχετικό έλλειμμα από 1,5% του ΑΕΠ το 2019 να διαμορφώνεται σε 6,8% το 2021.
- Περαιτέρω διεύρυνση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών κατά 4,7 δισ. ευρώ παρατηρείται το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο.
- Κύρια πηγή της σχετικής επιδείνωσης αποτελεί η μεγάλη αύξηση των εισαγωγών αγαθών, η οποία μερικώς μόνο, αντισταθμίστηκε από τη βελτίωση των εξαγωγών αγαθών και του τουρισμού.
- Σημαντική αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων κατά 1,1 δισ. ευρώ (+26%), οι οποίες ανήλθαν σε 5,3 δισ. ευρώ την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 .

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας επιδεινώθηκε από 1,5% του ΑΕΠ το 2019 σε 6,8% του ΑΕΠ το 2021 (πίνακας 6). Η μεταβολή αυτή (5,3 ποσοστιαίες μονάδες) συνιστά τη δεύτερη μεγαλύτερη επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών στην ΕΕ μετά τη Μάλτα (9,6 ποσοστιαίες μονάδες). Σημειώνεται ότι το ελληνικό έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών για το 2021 ήταν το υψηλότερο στην ευρωζώνη και το δεύτερο μεγαλύτερο στην ΕΕ μετά τη Ρουμανία (7,3%). Η εξέλιξη αυτή για το 2021, που πραγματοποιήθηκε παρά τη σημαντική αύξηση του ΑΕΠ τη χρονιά αυτή, αντανακλά διαχρονικές διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, τη σημαντική πτώση της τουριστικής κίνησης κατά την περίοδο της πανδημίας, καθώς και την ευρεία δημοσιονομική επέκταση των ετών 2020-21.

Πίνακας 6: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών χωρών ΕΕ τα έτη 2019-2021 (ως % ΑΕΠ)

2019		2020		2021		Δ 2021-19	
Ιρλανδία	-19,8%	Κύπρος	-10,1%	Ρουμανία	-7,3%	Μάλτα	-9,6%
Κύπρος	-5,6%	Ιρλανδία	-6,8%	Ελλάδα	-6,8%	Ελλάδα	-5,3%
Ρουμανία	-4,9%	Ελλάδα	-6,6%	Κύπρος	-6,8%	Εσθονία	-4,2%
Σλοβακία	-3,3%	Ρουμανία	-4,9%	Μάλτα	-4,6%	Λετονία	-3,6%
Ελλάδα	-1,5%	Μάλτα	-2,9%	Λετονία	-4,2%	Ουγγαρία	-3,2%
Ουγγαρία	-0,8%	Γαλλία	-1,8%	Ουγγαρία	-4,0%	Βουλγαρία	-2,4%
Λετονία	-0,6%	Ουγγαρία	-1,1%	Σλοβακία	-2,5%	Λιθουανία	-2,4%
Φινλανδία	-0,3%	Εσθονία	-1,0%	Εσθονία	-1,8%	Ρουμανία	-2,4%
Πολωνία	-0,2%	Πορτογαλία	-1,0%	Πολωνία	-1,4%	Σλοβενία	-2,1%
Βέλγιο	0,1%	Κροατία	-0,5%	Πορτογαλία	-1,2%	Αυστρία	-2,0%
Τσεχία	0,3%	Βουλγαρία	0,0%	Τσεχία	-0,8%	Πορτογαλία	-1,6%
Πορτογαλία	0,4%	Ισπανία	0,6%	Βουλγαρία	-0,5%	Κύπρος	-1,2%
Γαλλία	0,5%	Σλοβακία	0,6%	Βέλγιο	0,4%	Πολωνία	-1,2%
Βουλγαρία	1,9%	Φινλανδία	0,7%	Γαλλία	0,4%	Τσεχία	-1,1%
Ισπανία	2,1%	Βέλγιο	1,1%	Αυστρία	0,4%	Ισπανία	-1,1%
Εσθονία	2,4%	Τσεχία	2,0%	Φινλανδία	0,6%	Ιταλία	-0,2%
Αυστρία	2,4%	Πολωνία	2,5%	Ισπανία	1,0%	Γερμανία	-0,2%
Κροατία	2,8%	Λετονία	2,6%	Λιθουανία	1,1%	Γαλλία	-0,1%
Ιταλία	3,3%	Αυστρία	3,0%	Κροατία	3,1%	Σουηδία	-0,1%
Λουξεμβούργο	3,4%	Ιταλία	3,9%	Ιταλία	3,1%	Ολλανδία	0,3%
Λιθουανία	3,5%	Λουξεμβούργο	4,6%	Σλοβενία	3,8%	Βέλγιο	0,3%
Μάλτα	5,0%	Ολλανδία	5,1%	Λουξεμβούργο	4,7%	Κροατία	0,3%
Σουηδία	5,5%	Σουηδία	5,9%	Σουηδία	5,4%	Δανία	0,5%
Σλοβενία	5,9%	Γερμανία	7,0%	Ολλανδία	7,2%	Σλοβακία	0,8%
Ολλανδία	6,9%	Λιθουανία	7,3%	Γερμανία	7,4%	Φινλανδία	0,9%
Γερμανία	7,6%	Σλοβενία	7,6%	Δανία	9,0%	Λουξεμβούργο	1,3%
Δανία	8,5%	Δανία	7,9%	Ιρλανδία	14,2%	Ιρλανδία	34,0%

Πηγή: Eurostat.

Στο τρέχον έτος 2022, κατά το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών αυξήθηκε κατά 4.744 εκατ. ευρώ (+78%) σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό διάστημα και διαμορφώθηκε σε -10,85 δισ. ευρώ (πίνακας 7). Η επιδείνωση αυτή οφείλεται κυρίως στην μεγάλη αύξηση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών, και δευτερευόντως στην επιδείνωση των ισοζυγίων πρωτογενών και δευτερογενών εισοδημάτων, η επίπτωση των οποίων μερικώς μόνο αντισταθμίστηκε από τη βελτίωση του ισοζυγίου υπηρεσιών.

Πίνακας 7: Ισοζύγιο πληρωμών Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου (εκατ. ευρώ)

	2019	2020	2021	2022	Δ 2022/21	% Δ 2022/21
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	-90	-8.350	-6.103	-10.848	-4.744	78%
I. Ισοζύγιο αγαθών	-17.469	-14.125	-18.009	-28.136	-10.128	56%
α. Εξαγωγές αγαθών	24.274	21.096	28.194	39.752	11.557	41%
β. Εισαγωγές αγαθών	41.743	35.221	46.203	67.888	21.685	47%
II. Ισοζύγιο υπηρεσιών	18.421	5.774	10.267	17.170	6.903	67%
α. Ταξιδιωτικό ισοζύγιο	14.095	3.001	8.029	14.128	6.099	76%
β. Ισοζύγιο μεταφορών	4.553	3.084	2.610	3.210	601	23%
γ. Ισοζύγιο λοιπών υπηρεσιών	-226	-312	-372	-169	203	-55%
III. Ισοζύγιο πρωτογενών εισοδημάτων	-1.189	-301	654	80	-575	-88%
IV. Ισοζύγιο δευτερογενών εισοδημάτων	146	302	985	40	-945	-96%
Ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών	-543	-6.360	-2.141	-6.439	-4.299	201%
εκ του οποίου: Άμεσες επενδύσεις	-2.462	-1.787	-3.239	-4.286	-1.047	32%
α. Απαιτήσεις	409	393	953	1.014	61	6%
β. Υποχρεώσεις (ΑΞΕ)	2.871	2.180	4.192	5.300	1.108	26%

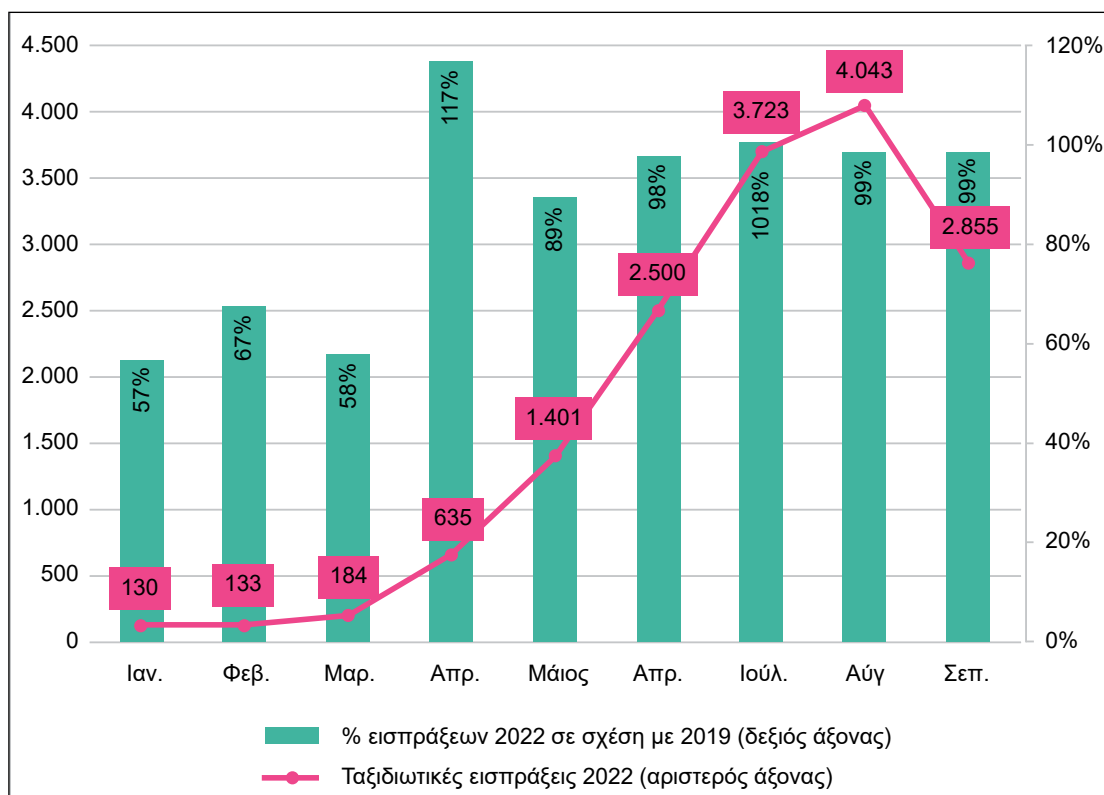
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Ειδικότερα στα επιμέρους ισοζύγια, οι εισαγωγές αγαθών σημείωσαν μεγάλη αύξηση κατά 21,69 δισ. ευρώ (+47%) υπερκαλύπτοντας τη σημαντική άνοδο των εξαγωγών ύψους 11,56 δισ. ευρώ (+41%), με αποτέλεσμα το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών να ανέλθει στα 28,14 δισ. ευρώ αυξημένο κατά 56%. Η διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου αγαθών αντανakλά την αύξηση των διεθνών τιμών στα εισαγόμενα καύσιμα με το σχετικό ισοζύγιο να επιδεινώνεται κατά 5,4 δισ. ευρώ, ενώ διευρύνθηκε και το έλλειμμα του ισοζυγίου αγαθών χωρίς καύσιμα και πλοία κατά 4,6 δισ. ευρώ. Ομοίως επιδείνωση εμφάνισαν τα ισοζύγια πρωτογενών και δευτερογενών εισοδημάτων κατά 575 και 945 εκατ. ευρώ αντιστοίχως.

Από την άλλη πλευρά, σημαντική βελτίωση παρουσίασε το ισοζύγιο υπηρεσιών κατά 6,9 δισ. ευρώ (+67%) λόγω ανάκαμψης της τουριστικής κίνησης. Συγκεκριμένα, οι ταξιδιωτικές εισπράξεις το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 ανήλθαν σε 15,6 δισ.

ευρώ, αυξημένες κατά 6,85 δισ. ευρώ σε σχέση με πέρυσι (+78%) και διαμορφώθηκαν στο 97% των εισπράξεων του 2019. Η βελτίωση αυτή των τουριστικών εισπράξεων το 2022 οφείλεται στον υπερδιπλασιασμό της εισερχόμενης ταξιδιωτικής κίνησης, η οποία αυξήθηκε κατά 12,07 εκατ. επισκέπτες (+104%), και ανήλθε σε 23,69 εκατ. τουρίστες, ενώ η μέση δαπάνη ανά ταξίδι μειώθηκε κατά 97 ευρώ (-13%). Ειδικότερα (διάγραμμα 10), κατόπιν της άρσης των περιοριστικών μέτρων κατά της πανδημίας που ίσχυαν στην αρχή του έτους, οι τουριστικές εισπράξεις από τον Απρίλιο και μετά ανέκαμψαν σημαντικά και κυμάνθηκαν περίπου στα επίπεδα του 2019.

Διάγραμμα 10: Ταξιδιωτικές εισπράξεις Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 και σύγκριση με 2019 (εκατ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Αναφορικά με το ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών, το σχετικό έλλειμμα αυξήθηκε κατά 4,3 δισ. ευρώ σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Αξιοσημείωτη είναι η σημαντική αύξηση των άμεσων ξένων επενδύσεων κατά 1,1 δισ. ευρώ (+26%), οι οποίες ανήλθαν σε 5,3 δισ. ευρώ. Η επίδοση αυτή στο εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 προσεγγίζει το σύνολο των άμεσων ξένων επενδύσεων κατά του προηγούμενου έτους. Οι εν λόγω επενδύσεις αφορούσαν κυρίως συγχωνεύσεις/εξαγορές, αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου και χορήγηση ενδοομιλικών δανείων.¹²

12. Μεταξύ των κυριότερων συναλλαγών συγκαταλέγονται η πώληση της EURONET MERCHANT SERVICES στην EFT SERVICES HOLDINGS BV (Ολλανδία), η πώληση και μεταβίβαση του συνόλου των μετοχών της Εθνικής Ασφαλιστικής που ανήκουν στην ΕΤΕ στην νεοσύστατη θυγατρική της CVC, Ethniki Holdings S.a.r.l (Λουξεμβούργο), καθώς και η αύξηση μετοχικού κεφαλαίου και ο ενδοομιλικός δανεισμός της MSCIF DYNAMI BIDCO ΜΟΝΟΠΡΟΣΩΠΗ Α.Ε. από τη μητρική της, SPEAR WTE INVESTMENTS SARL (Λουξεμβούργο) με σκοπό τη μερική εξαγορά της ΔΕΔΔΗΕ Α.Ε.

Πίνακας 8: Καθαρή διεθνής επενδυτική θέση (ΚΔΕΘ) χωρών ΕΕ τα έτη 2019-2021 (ως % ΑΕΠ)

2019		2020		2021		Δ 2021-19	
Ιρλανδία	-193,4%	Ιρλανδία	-177,0%	Ελλάδα	-171,9%	Λουξ/ργο	-37,2%
Ελλάδα	-154,1%	Ελλάδα	-173,8%	Ιρλανδία	-145,5%	Ελλάδα	-17,8%
Κύπρος	-115,4%	Κύπρος	-134,5%	Κύπρος	-117,8%	Γαλλία	-7,5%
Πορτογαλία	-100,0%	Πορτογαλία	-104,6%	Πορτογαλία	-94,7%	Φινλανδία	-5,4%
Ισπανία	-73,7%	Ισπανία	-85,7%	Ισπανία	-71,5%	Ρουμανία	-3,8%
Σλοβακία	-65,6%	Σλοβακία	-64,8%	Σλοβακία	-61,0%	Ουγγαρία	-3,3%
Ουγγαρία	-49,8%	Ουγγαρία	-52,2%	Ουγγαρία	-53,1%	Κύπρος	-2,4%
Πολωνία	-48,8%	Κροατία	-48,1%	Ρουμανία	-47,2%	Δανία	-0,7%
Κροατία	-47,0%	Ρουμανία	-47,6%	Πολωνία	-39,5%	Μάλτα	-0,7%
Ρουμανία	-43,4%	Πολωνία	-43,9%	Κροατία	-35,1%	Αυστρία	0,3%
Λετονία	-40,3%	Λετονία	-34,1%	Γαλλία	-32,1%	Ισπανία	2,2%
Βουλγαρία	-30,2%	Γαλλία	-30,7%	Λετονία	-27,4%	Ολλανδία	3,4%
Γαλλία	-24,6%	Βουλγαρία	-26,1%	Βουλγαρία	-18,4%	Τσεχία	4,2%
Λιθουανία	-23,5%	Εσθονία	-21,9%	Τσεχία	-15,6%	Σλοβακία	4,6%
Εσθονία	-22,6%	Τσεχία	-16,3%	Εσθονία	-13,0%	Πορτογαλία	5,3%
Τσεχία	-19,8%	Λιθουανία	-15,6%	Λιθουανία	-7,4%	Σουηδία	8,0%
Σλοβενία	-16,2%	Σλοβενία	-15,6%	Σλοβενία	-6,8%	Πολωνία	9,3%
Ιταλία	-1,2%	Φινλανδία	-4,0%	Φινλανδία	-1,4%	Ιταλία	9,3%
Φινλανδία	4,0%	Ιταλία	1,4%	Ιταλία	8,1%	Σλοβενία	9,4%
Σουηδία	13,2%	Σουηδία	9,4%	Αυστρία	14,7%	Εσθονία	9,6%
Αυστρία	14,4%	Αυστρία	11,5%	Σουηδία	21,2%	Βουλγαρία	11,8%
Βέλγιο	40,9%	Βέλγιο	47,0%	Λουξ/ργο	30,6%	Κροατία	11,9%
Μάλτα	53,5%	Μάλτα	51,0%	Μάλτα	52,8%	Γερμανία	12,2%
Γερμανία	58,5%	Λουξ/ργο	55,7%	Βέλγιο	59,9%	Λετονία	12,9%
Λουξ/ργο	67,8%	Γερμανία	64,1%	Γερμανία	70,7%	Λιθουανία	16,1%
Δανία	77,7%	Δανία	70,0%	Δανία	77,0%	Βέλγιο	19,0%
Ολλανδία	89,6%	Ολλανδία	113,0%	Ολλανδία	93,0%	Ιρλανδία	47,9%

Πηγή: Eurostat.

Ως αποτέλεσμα των διαχρονικών ελλειμμάτων του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, η καθαρή διεθνής επενδυτική θέση¹³ (ΚΔΕΘ) της χώρας είναι σταθερά αρνητική και ανήλθε σε -171,9% του ΑΕΠ κατά το 2021, επίδοση που αποτελεί τη χειρότερη στην ΕΕ (πίνακας 8). Σημειώνεται πως η ΚΔΕΘ επιδεινώθηκε κατά 17,8% του ΑΕΠ την περίοδο της πανδημίας, επίδοση που αποτελεί τη δεύτερη χειρότερη στην ΕΕ μετά το Λουξεμβούργο, το οποίο όμως εμφανίζει θετική ΚΔΕΘ (καθαρός πιστωτής).

Η ενίσχυση της παραγωγικότητας της ελληνικής οικονομίας που θα βοηθήσει στην εξισορρόπηση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, καθώς και η επίτευξη σταθερής οικονομικής μεγέθυνσης, αποτελούν απαραίτητα στοιχεία για τη βελτίωση της ΚΔΕΘ της χώρας.

13. Η ΚΔΕΘ αποτυπώνει σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή τη διαφορά μεταξύ των απαιτήσεων και των υποχρεώσεων των κατοίκων Ελλάδος έναντι μη κατοίκων. Μεταβολές στην ΚΔΕΘ αντανakλούν μεταβολές στις επενδύσεις μη κατοίκων στην Ελλάδα και κατοίκων στο εξωτερικό, καθώς και μεταβολές στην αποτίμηση των επενδύσεων αυτών. Ανάλογα με το πρόσημο, θετικό ή αρνητικό, η ΚΔΕΘ χαρακτηρίζει τη χώρα ως καθαρό πιστωτή ή χρεώστη αντιστοίχως έναντι του υπόλοιπου κόσμου.

5. Χρηματοπιστωτικός Τομέας

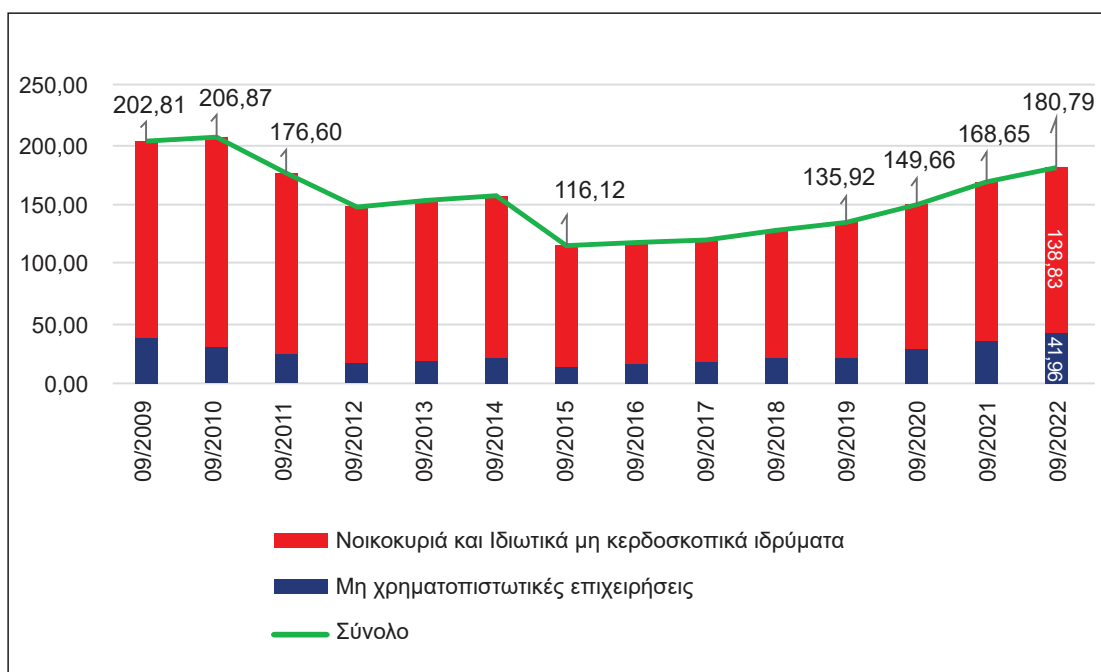
- Αύξηση καταθέσεων – πιστωτική επέκταση προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις.
- Προκλήσεις η αβεβαιότητα ως προς την πορεία του πληθωρισμού και οι επιδράσεις από τη μεταβολή της νομισματικής πολιτικής με την άνοδο των επιτοκίων.
- Τα Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ) το β' τρίμηνο του 2022 είναι μειωμένα κατά 19 δισ. ευρώ σε σχέση με τον Ιούνιο του 2021, και κατά 50,4 δισ. ευρώ σε σχέση με τον Ιούνιο του 2020.
- Ως προς τη διάρθρωση των ΜΕΔ το 11% των συνολικών ΜΕΔ είναι καταναλωτικά, το 22% στεγαστικά και το 67% επιχειρηματικά.
- Το ποσοστό των ΜΕΔ στο σύνολο των δανείων παραμένει ιδιαιτέρως υψηλό σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο.
- Σε ένα δυσμενές μακροοικονομικό περιβάλλον με υψηλό βαθμό αβεβαιότητας θα μπορούσε να οδηγήσει στην δημιουργία μιας νέας γενιάς ΜΕΔ.

5.1. Καταθέσεις

Στα υψηλότερα επίπεδα των τελευταίων 11 ετών ανήλθαν οι συνολικές καταθέσεις του ιδιωτικού τομέα (νοικοκυριά και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις) τον Σεπτέμβριο του τρέχοντος έτους, συνεχίζοντας την ανοδική πορεία των τελευταίων χρόνων.

Πιο συγκεκριμένα, τον Σεπτέμβριο του 2022, το ύψος του υπολοίπου των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα έφθασε τα 180,79 δισ. ευρώ εκ των οποίων περίπου τα 139 δισ. ευρώ προέρχονται από τα νοικοκυριά και τα 42 δισ. ευρώ, από τις μη χρηματοπιστωτικές Επιχειρήσεις(διάγραμμα 11).

Διάγραμμα 11: Υπόλοιπο συνολικών καταθέσεων ανά τομέα 2009 - 2022 (σε δισ. ευρώ)

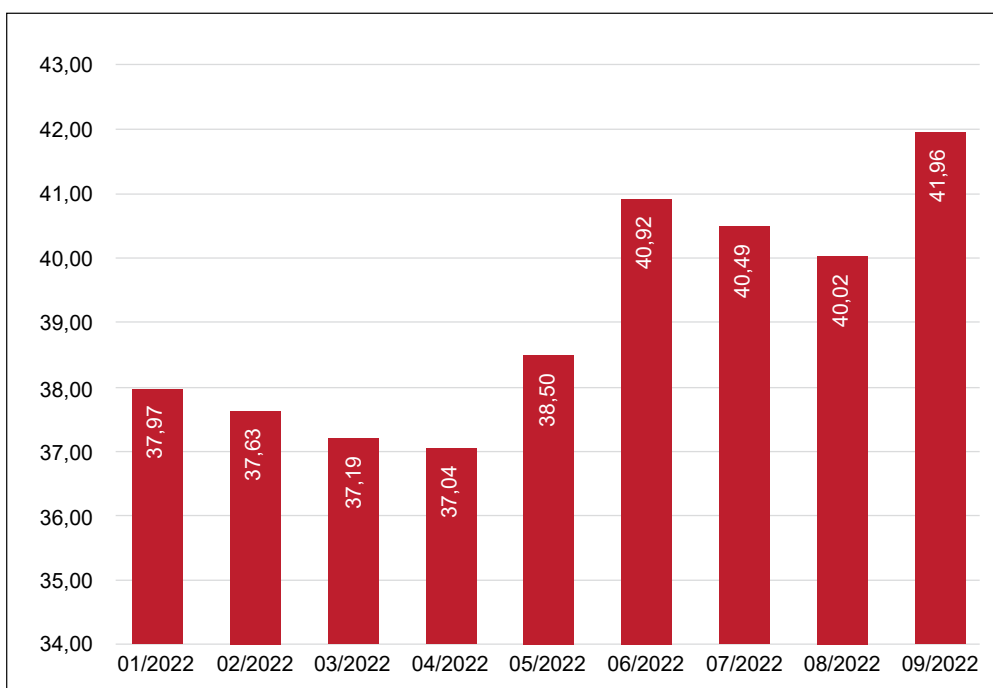
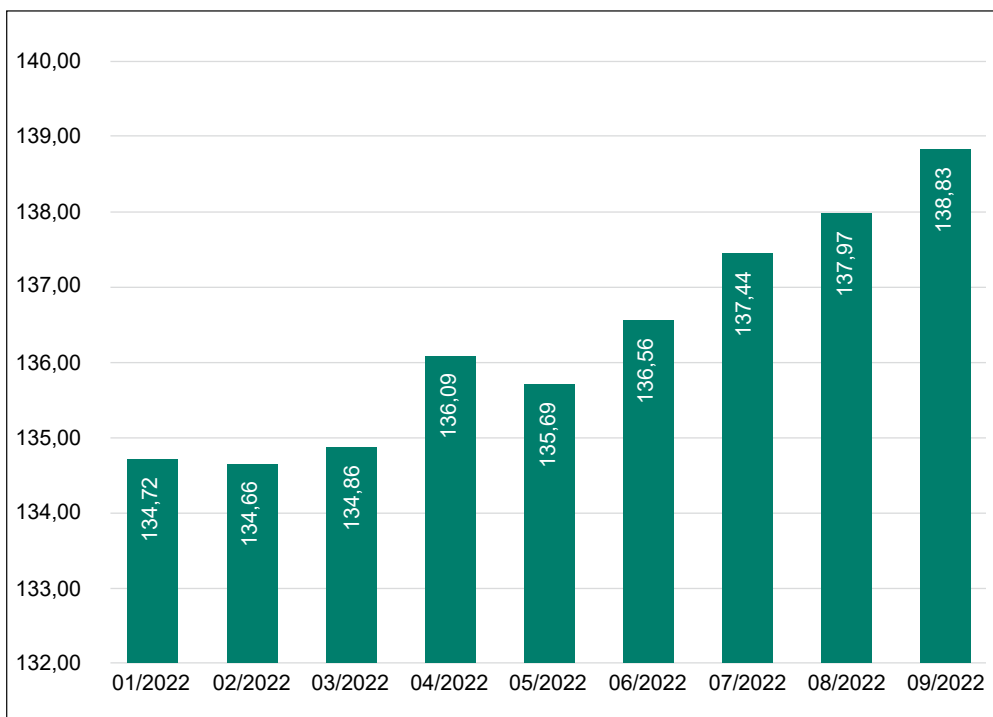
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Ειδικότερα καθ'όλη τη διάρκεια του εννεάμηνου Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022, υπήρξε σωρευτική αύξηση των καταθέσεων των νοικοκυριών κατά 4,1 δισ. ευρώ (+ 3%) και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων κατά 3,99 δισ. ευρώ (10,5%), ενώ η καθαρή εισροή καταθέσεων για τα νοικοκυριά τον μήνα Σεπτέμβριο ανήλθε σε 753 εκατ. ευρώ έναντι 465 εκατ. ευρώ τον Αύγουστο, και η καθαρή εισροή για τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις ανήλθε σε 1,8 δισ. ευρώ έναντι - 412 εκατ. ευρώ τον Αύγουστο (διάγραμμα 12α&12β).

Η καταγραφόμενη αυτή σωρευτική αύξηση των καταθέσεων που παρατηρήθηκε το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022, παρά τον υψηλό πληθωρισμό, οφείλεται αφενός στην ισχυρή πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις, στην αύξηση των εισπράξεων από τον τουριστικό τομέα, στην μείωση των αγορών των νοικοκυριών με την αναστολή των καταναλωτικών δαπανών τους και στις ρευστοποιήσεις αμοιβαίων κεφαλαίων λόγω του περιβάλλοντος αστάθειας. Υπό αυτή τη σκοπιά, η συνεχιζόμενη ανοδική τάση των καταθέσεων, δημιουργεί ένα απόθεμα κεφαλαίου που μπορεί δυνη-

τικά να στηρίξει την κατανάλωση και τις επενδυτικές δαπάνες, στην περίπτωση που οι πληθωριστικές πιέσεις και η ενεργειακή κρίση διαρκέσουν περαιτέρω.

Διάγραμμα 12α & 12β: Εξέλιξη υπολοίπου καταθέσεων νοικοκυριών (12α πανω) και μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων (12β κατω) για το έτος 2022 (σε δις. ευρώ)

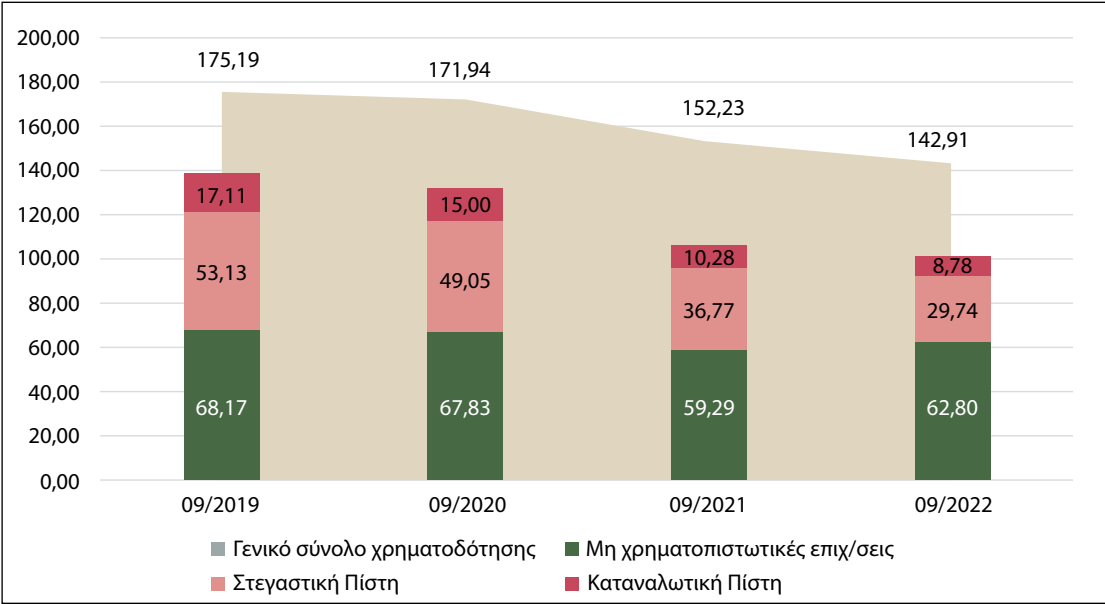

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

5.2. Χορηγήσεις

Από την πλευρά των χορηγήσεων, το υπόλοιπο της συνολικής χρηματοδότησης από τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, συνεχίζει και το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022, την καθοδική του πορεία (διάγραμμα 13).

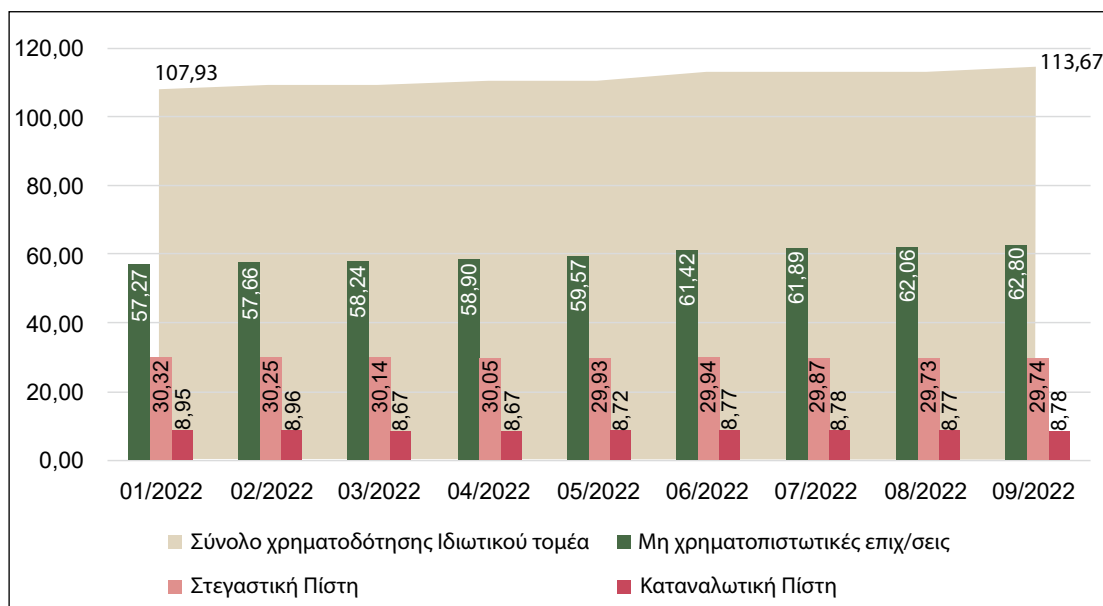
Διάγραμμα 13: Εξέλιξη υπολοίπου συνολικής χρημ/σης και χρημ/σης ανά τομέα 2019-2022 (σε δισ. ευρώ)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Αναφορικά με το υπόλοιπο της χρηματοδότησης, από τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προς τον ιδιωτικό τομέα, αυτό καταγράφει το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022 ελαφριά ανοδική πορεία (Ιανουάριος 2022: 107,93 δισ. ευρώ, Σεπτέμβριος 2022: 113,67 δισ. ευρώ)(διάγραμμα 14). Ειδικότερα, ανοδική πορεία παρουσιάζουν τα υπόλοιπα χρηματοδότησης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, ενώ οριακή καθοδική πορεία ακολουθούν τα υπόλοιπα χορηγήσεων για τη στεγαστική πίστη. Τέλος, όσον αφορά τα υπόλοιπα χορηγήσεων για την καταναλωτική πίστη, μετά από μια μείωση τους το πρώτο τετράμηνο του έτους, ακολουθούν ελαφριά ανοδική πορεία.

Διάγραμμα 14: Εξέλιξη υπολοίπου χρημ/σης εγχώριου ιδιωτικού τομέα για το έτος 2022 (σε δισ. ευρώ)

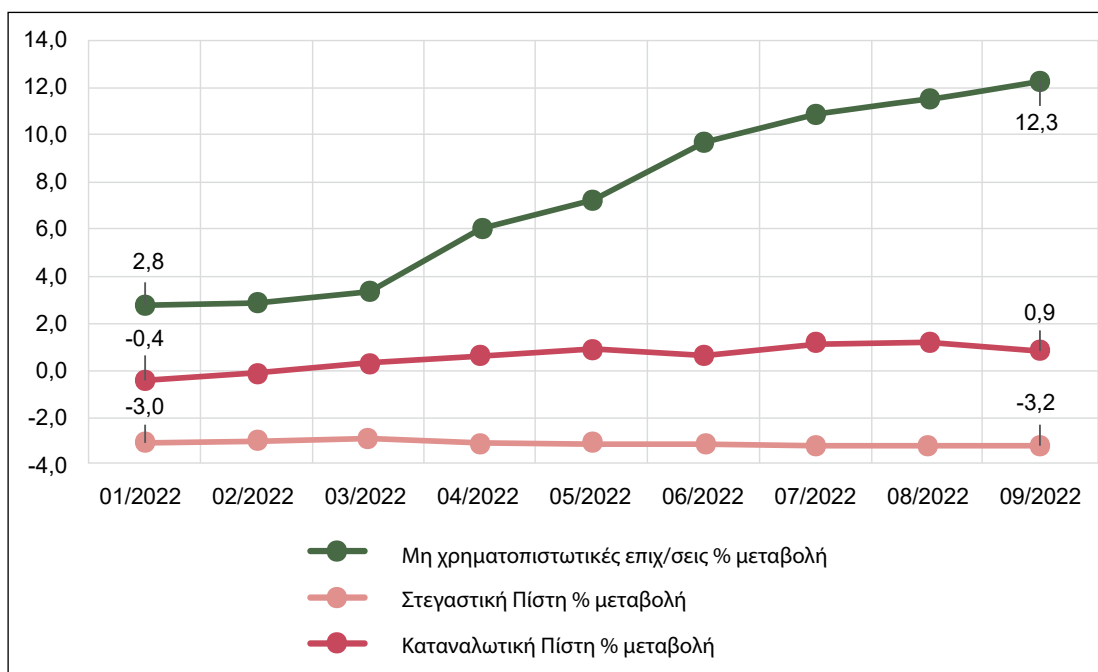

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Αναφορικά με τις καθαρές ροές χρηματοδότησης, έπειτα από τον 1ο μήνα του τρέχοντος έτους που καταγράφηκαν αρνητικές καθαρές ροές, παρατηρούνται θετικές ροές χρηματοδότησης προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις και τα καταναλωτικά δάνεια, προσεγγίζοντας τον Σεπτέμβριο του 2022 τα 745 εκατ. ευρώ και 20 εκατ. ευρώ αντιστοίχως. Αντιθέτως η καθαρή ροή χρηματοδότησης για στεγαστικά δάνεια, παραμένει καθ' όλη τη διάρκεια του έτους σε αρνητικά επίπεδα.

Τέλος, όσον αφορά τον ρυθμό μεταβολής της πιστωτικής επέκτασης από τα ελληνικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, η τάση είναι γενικά ανοδική, με αξιοσημείωτη άνοδο να παρατηρείται στον τομέα χορηγήσεων προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις, όπου ο ρυθμός μεταβολής τον μήνα Σεπτέμβριο διαμορφώθηκε σε 12,3% ενώ ελαφριά αύξηση παρουσίασε καθ' όλο το εννεάμηνο και ο ρυθμός μεταβολής των χορηγήσεων για καταναλωτική πίστη, προσεγγίζοντας το 0,9%. Αντιθέτως, ο ρυθμός μεταβολής χορηγήσεων για στεγαστική πίστη, επιδεινώθηκε ελαφρώς παραμένοντας σταθερά σε αρνητικά επίπεδα.

Διάγραμμα 15: Ρυθμός μεταβολής, σε ετήσια βάση, των υπολοίπων χρηματοδότησης για το έτος 2022

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Σημείωση: Οι ρυθμοί προκύπτουν από τις μεταβολές των υπολοίπων διορθωμένες για τις διαγραφές δανείων, απομειώσεις αξίας χρεογράφων, συναλλαγματικές διαφορές και αναταξινόμησης.

5.3. Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια

Ως ΜΕΔ, κατά την ΕΚΤ, χαρακτηρίζονται τα τραπεζικά δάνεια για τα οποία ο δανειολήπτης δεν έχει πληρώσει τις συμφωνημένες δόσεις ή τόκους για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει τις 90 ημέρες. Σε αυτή την περίπτωση η τράπεζα αναγκαστικά δεσμεύει κεφάλαια με την υπόθεση μη επιστροφής του δανείου, με αποτέλεσμα να μειώνεται η ικανότητά της να παρέχει νέα δάνεια. Σε περίπτωση που τα επισφαλή δάνεια σε μία τράπεζα πολλαπλασιαστούν στον ισολογισμό της, η κερδοφορία της θα καταστεί προβληματική και οι πιστωτικές της δραστηριότητες θα μειωθούν.

Εκτός από τον περιορισμό των νέων πιστώσεων τα επισφαλή αυξάνουν τον πιστωτικό κίνδυνο της ίδιας της τράπεζας, περιορίζοντας τη φερεγγυότητά της. Μεγάλα ποσά επισφαλών δανείων εκτός από την κερδοφορία είναι πιθανό να θίξουν και τα ίδια τα κεφάλαια της τράπεζας και να απαιτηθεί αύξηση μετοχικού κεφαλαίου.

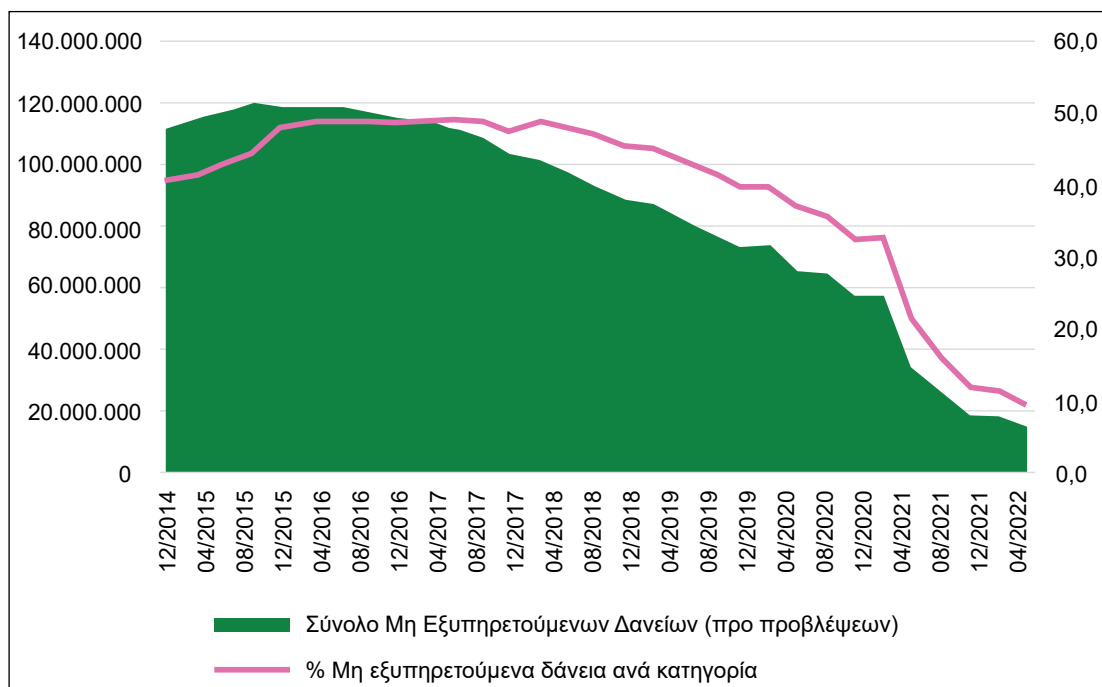
Άρα, οι τράπεζες πρέπει να διατηρούν το επίπεδο των επισφαλών δανείων στο ελάχιστο δυνατό, ώστε να διατηρείται η πιστωτική τους επάρκεια. Ωστόσο, εάν οι τράπεζες επιβαρύνονται υπερβολικά με ΜΕΔ δε θα είναι σε θέση να επιτελούν με επάρκεια αυτή τους τη λειτουργία, καθιστώντας αυτόν τον μηχανισμό επιρροής των επιτοκίων στον ιδιωτικό τομέα λιγότερο αποτελεσματικό.¹⁴ Η παρακολούθηση των ΜΕΔ αποτελεί σημαντικό πα-

14. What are non-performing loans (NPLs)? (2016) European Central Bank <https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me/html/npl.en.html>

ράγοντα για τις περαιτέρω οικονομικές εξελίξεις, και ειδικά για τον ρόλο του τραπεζικού συστήματος για την παροχή ρευστότητας και την υλοποίηση επενδύσεων.

Ο όγκος των ΜΕΔ, σε ενοποιημένη βάση, στην χώρα μας σημείωσε τη μεγαλύτερη αύξησή του τον Μάρτιο του 2016 (119,3 δισ. ευρώ) 49% επί του συνόλου των δανείων. Έκτοτε ο όγκος των ΜΕΔ βαίνει συνεχώς μειούμενος (διάγραμμα 16).

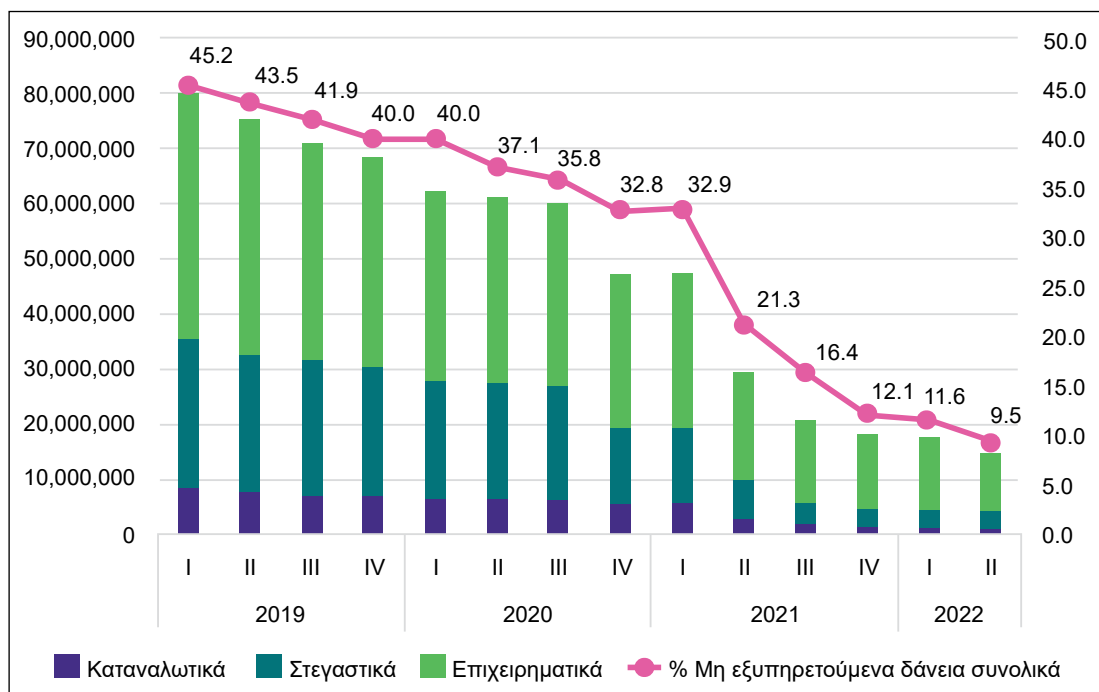
Διάγραμμα 16: ΜΕΔ (όγκος και ποσοστό επί του συνόλου των δανείων) σε ενοποιημένη βάση σε εκατ. χιλιάδες ευρώ

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Τα ΜΕΔ το 2021 σημειώνουν απότομη υποχώρηση ύψους 27,5 δισ. ευρώ κυρίως λόγω της εφαρμογής του προγράμματος «Ηρακλής». Περαιτέρω, αλλά σαφώς μικρότερη υποχώρηση του αποθέματος των ΜΕΔ των ελληνικών τραπεζών σημειώθηκε και το άεξά-μηνο του 2022. Τα ΜΕΔ το β' τρίμηνο του 2022 ανέρχονται στα 15,5 δισ. ευρώ, 9,5% επί του συνόλου των δανείων, μειωμένα κατά 19 δισ. ευρώ σε σχέση με τον Ιούνιο του 2021 (21,3% επί του συνόλου) και κατά 50,4 δισ. ευρώ (37,1%) σε σχέση με τον Ιούνιο του 2020.

Διάγραμμα 17: ΜΕΔ (σε χιλιάδες ευρώ και ως % επί του συνόλου)

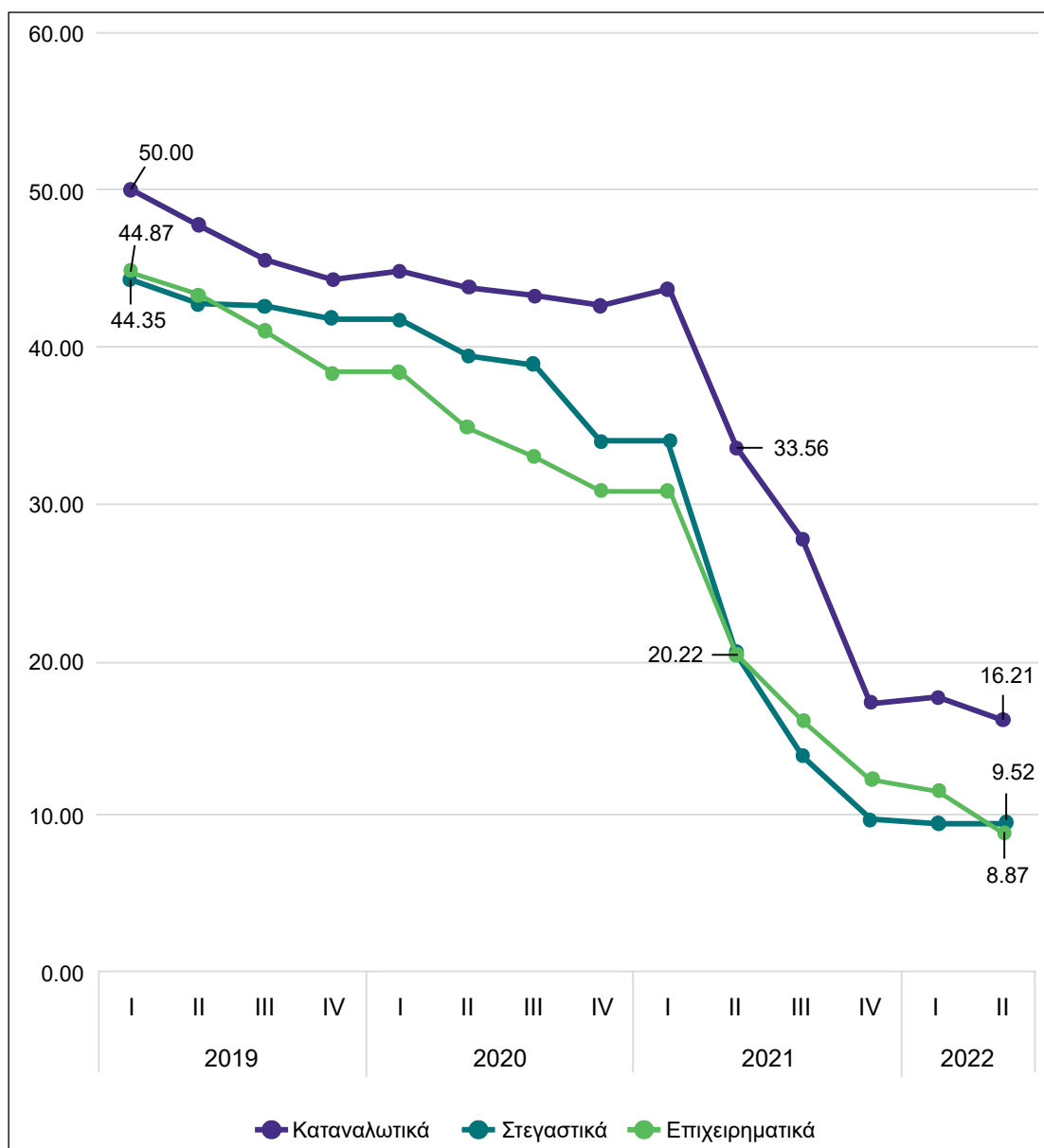

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Ως προς τη διάρθρωση των ΜΕΔ το 11% των συνολικών ΜΕΔ είναι καταναλωτικά, το 22% στεγαστικά και το 67% επιχειρηματικά (διάγραμμα 17). Το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρηματικών ΜΕΔ ανήκει στους ελεύθερους επαγγελματίες, στις μεσαίες, μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις.¹⁵ Όλες οι κατηγορίες ΜΕΔ παρουσιάζουν αποκλιμάκωση με διαφορετικό ωστόσο ρυθμό (διάγραμμα 18). Σχετικά μεγαλύτερη βελτίωση παρουσιάζουν τα επιχειρηματικά και τα στεγαστικά δάνεια με τα καταναλωτικά να παραμένουν υψηλά (16.2%).

15. Νομισματική Πολιτική 2021 -2022, Ιούνιος 2022, Τράπεζα της Ελλάδος.

Διάγραμμα 18: ΜΕΔ ανά κατηγορία (ως % επί του συνόλου της κατηγορίας)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Το ποσοστό των ΜΕΔ στο σύνολο των δανείων παραμένει ιδιαίτερος υψηλό σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Το β' τρίμηνο του 2022 ο ευρωπαϊκός μέσος όρος των ΜΕΔ για τα συστημικά, τραπεζικά ιδρύματα ανέρχεται στο 2,35%, ενώ για την Ελλάδα στο 7,11%.¹⁶ Σε ένα δυσμενές μακροοικονομικό περιβάλλον, με υψηλό βαθμό αβεβαιότητας λόγω της ενεργειακής κρίσης, με υψηλό πληθωρισμό, αύξηση των επιτοκίων δανεισμού από ΕΚΤ, και κάμψη της ζήτησης, θα μπορούσε να οδηγήσει στην δημιουργία μιας νέας γενιάς ΜΕΔ με επακόλουθο την κάμψη της δυνατότητας των τραπεζών να επιτελέσουν την αποστολή τους. Η μεταφορά των ΜΕΔ εκτός τραπεζικού τομέα δε σημαίνει αυτό-

16. Supervisory Banking Statistics, second quarter 2022, European Central Bank. Στην έκθεση αναφέρονται τα ΜΕΔ σε συστημικά ιδρύματα εξαιρώντας τα «ταμειακά υπόλοιπα σε κεντρικές τράπεζες και σε άλλες καταθέσεις όψεως». Η διαφορά των αναφερόμενων ποσοστών προέρχεται λόγω του ότι υπολογίζονται μόνο τα ΜΕΔ των συστημικών τραπεζών και όχι το σύνολο αυτών.

ματα και την οριστική εξάλειψη του χρέους από την οικονομία, η διαχείριση του χρέους πραγματοποιείται από τις Εταιρίες Διαχείρισης Απαιτήσεων από Δάνεια και Πιστώσεις και η εύρυθμη λειτουργία της εν λόγω αγοράς διαδραματίζει σημαίνοντα ρόλο για την οριστική εκκαθάριση του χρέους.¹⁷

Η πρόσφατη απόφαση του Αρείου Πάγου που διαμορφώνει το νομικό περιβάλλον προς όφελος των δανειοληπτών, η πιθανή αθέτηση πληρωμής των δανείων από τους δανειολήπτες, λόγω της παρατεταμένης κρίσης, και η συζήτηση από την Eurostat για την εγγραφή του συνόλου των εγγυήσεων, εκ των προτέρων (χωρίς οι εγγυήσεις να έχουν καταπέσει) στο χρέος, κρύβουν και πιθανούς κινδύνους για το δημόσιο χρέος.

17. Έκθεση Χρηματοοπιστωτικής Σταθερότητας, Τράπεζα της Ελλάδος, Νοέμβριος 2022.

6. Μακροοικονομικές προβλέψεις για το 2023 και κίνδυνοι πραγματοποίησής τους

- Ευρεία συμφωνία μεταξύ εγχώριων και διεθνών προβλέψεων για υψηλή αναμενόμενη μεγέθυνση κατά το τρέχον έτος, αλλά ασθενική για το 2023.
- Ευρεία συμφωνία για τη σημαντική επιβράδυνση της μεγέθυνσης της ιδιωτικής κατανάλωσης το 2023, κυρίως λόγω της ενεργειακής κρίσης και του υψηλού πληθωρισμού.
- Συμφωνία για σημαντική επιβάρυνση των δημόσιων οικονομικών, επενδύσεων και εξωτερικού τομέα, λόγω της τρέχουσας πληθωριστικής κρίσης και της υψηλής αβεβαιότητας, αλλά με αποκλίσεις ως προς την ένταση της επιβάρυνσης και την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού.
- Πηγές αβεβαιότητας αποτελούν οι γεωπολιτικές εξελίξεις και ο πόλεμος στην Ουκρανία, κυρίως ως προς τις επιπτώσεις τους στον ενεργειακό εφοδιασμό και τις πηγές ενέργειας σε Ευρώπη και Ελλάδα.
- Οι δυσμενείς επιπτώσεις της αύξησης των επιτοκίων, η επίδοση της χώρας στην απορρόφηση των κονδυλίων του ΤΑΑ και ο αντίκτυπος της ενεργειακής και πληθωριστικής κρίσης στα δημόσια οικονομικά αποτελούν πρόσθετες πηγές αβεβαιότητας.
- Αβεβαιότητα από τις επερχόμενες εθνικές εκλογές στην εκτέλεση του προϋπολογισμού και από την συνέχιση των μεταρρυθμίσεων.
- Οι πηγές αβεβαιότητας εντείνονται δεδομένων διαχρονικών αδυναμιών που αντιμετωπίζει η ελληνική οικονομία, όπως το υψηλό δημόσιο χρέος, το ελλειμματικό εξωτερικό ισοζύγιο, η υψηλή ανεργία, το υψηλό ιδιωτικό χρέος και το ακόμη υψηλό απόθεμα ΜΕΔ στον τραπεζικό τομέα.

Το πέρας της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας από την πανδημία εντός του τρέχοντος έτους (2022) αφενός, και οι συνεχιζόμενες σοβαρές οικονομικές συνέπειες του πολέμου στην Ουκρανία και της ενεργειακής κρίσης αφετέρου, δημιουργούν σημαντική διαφορά μεταξύ της υψηλής εκτίμησης της μεγέθυνσης του ΑΕΠ για το 2022 και της αισθητά χαμηλότερης πρόβλεψης για το 2023, από όλους τους εγχώριους και διεθνείς φορείς που παρουσιάζονται στον πίνακα 9. Το ΥΠΟΙΚ όπως και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) προβλέπουν την υψηλότερη μεγέθυνση μεταξύ των φορέων για το 2023 στο 1,8% δίνοντας ταυτόχρονα και τις πιο συντηρητικές εκτιμήσεις για το κλείσιμο του τρέχοντος έτους. Η πιο απότομη επιβράδυνση της οικονομίας εκτιμάται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία έπειτα από μεγέθυνση της τάξεως του 6,0% το 2022, προβλέπει μείωσή της στο 1% το 2023, το ελάχιστο ποσοστό μεγέθυνσης μεταξύ των φορέων. Ο ΟΟΣΑ παράγει τις υψηλότερες προβλέψεις για το κλείσιμο του τρέχοντος έτους (6,7%) και από τις υψηλότερες για το 2023 (1,6%). Το ΕΔΣ εκτιμά μία από τις πιο υψηλές επιδόσεις για το τρέχον έτος (6,6%) με σημαντική επιβράδυνση της μεγέθυνσης στο 1,3% το ερχόμενο έτος. Σημειώνεται, ότι όλοι οι επισκοπούμενοι φορείς αναμένουν τη μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας τόσο για το τρέχον όσο και για το επόμενο έτος να κινηθεί σε επίπεδα υψηλότερα από αυτά της ευρωζώνης.

Πίνακας 9: Προβλέψεις ποσοστού (%) μεγέθυνσης ΑΕΠ σε σταθερές τιμές για το 2023 (και εκτιμήσεις για το 2022 σε παρένθεση).

Εγχώριοι Φορείς	Μήνας δημοσίευσης / διενέργειας	Ελλάδα 2023 (2022)	Ευρωζώνη 2023 (2022)
ΥΠΟΙΚ ¹	Νοέμβριος	1,8 (5,6)	0,3 (3,2)
ΤτΕ ²	Νοέμβριος	1,5 (6,2)	0,9 (3,1) ⁷
ΙΟΒΕ ³	Οκτώβριος	1,6 (6,0)	0,9 (3,1)
ΕΔΣ	Σεπτέμβριος	1,3 (6,6)	
Διεθνείς Φορείς			
Ευρωπαϊκή Επιτροπή ⁴	Νοέμβριος	1,0 (6,0)	0,3 (3,2)
ΟΟΣΑ ⁵	Νοέμβριος	1,6 (6,7)	0,5 (3,3)
ΔΝΤ ⁶	Οκτώβριος	1,8 (5,2)	0,5 (3,1)

Πηγή: (1) Εισηγητική Έκθεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, ΥΠΟΙΚ, Νοέμβριος 2022, (2) ΙΟΒΕ, Έκθεση για την Ελληνική Οικονομία, Τριμηνιαία Έκθεση, Τεύχος 3/2022, (3) Τράπεζα της Ελλάδος, Έκθεση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας, Νοέμβριος 2022, (4) European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2022, Νοέμβριος 2022., (5) OECD, Economic Outlook, Νοέμβριος 2022, (6) IMF, World Economic Outlook, Οκτώβριος 2022, (7) ΕΚΤ, Οικονομικό Δελτίο 6, 2022.

Από την πλευρά των συνιστωσών δαπάνης, οι φορείς που παρουσιάζονται στον πίνακα 10 αποδίδουν σημαντικό ρόλο για την επιβράδυνση της μεγέθυνσης του ΑΕΠ, στην ιδιωτική κατανάλωση, κυρίως λόγω της μείωσης του πραγματικού διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών από τη συνεχή κλιμάκωση των υψηλών τιμών ενέργειας και άλλων προϊόντων. Οι προβλέψεις των φορέων κινούνται μεταξύ του 0,8 και 1,0 τοις εκατό για το 2023 αναγνωρίζοντας την υποστηρικτική επίδραση των μέτρων οικονομικής πολιτικής (μείωση φορολογίας, μεταβιβαστικές πληρωμές, αύξηση κατώτατου μισθού), αλλά και την πιθανότητα αποκλιμάκωσης των τιμών αρκετά πριν από το κλείσιμο του επόμενου έτους. Οι προβλέψεις για τη δημόσια κατανάλωση εμφανίζουν αποκλίσεις μεταξύ

των φορέων, με το ΥΠΟΙΚ και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προβλέπουν συρρίκνωση της δημόσιας κατανάλωσης, κυρίως λόγω της αναγνώρισης της προσπάθειας εφαρμογής δημοσιονομικής πειθαρχίας σε συνδυασμό με την πιθανότητα σταδιακής άρσης της υποστήριξης της οικονομίας από την πανδημική και την ενεργειακή κρίση. Αντίθετα, IOBE και ΟΟΣΑ προβλέπουν αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης για το 2023.

Σημαντικές αποκλίσεις των προβλέψεων παρατηρούνται, επίσης, αναφορικά με τις επενδύσεις: το ΥΠΟΙΚ προβλέπει την υψηλότερη μεγέθυνση για το 2023 στο 15,5%, υπερδιπλάσια από την πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (6,3%). Ευρωπαϊκή Επιτροπή και ΟΟΣΑ προβλέπουν επιπλέον επιβράδυνση της αύξησης των επενδύσεων αντίθετα από το ΥΠΟΙΚ και το IOBE που προβλέπουν επιτάχυνση. Ως ενισχυτικοί παράγοντες των επενδύσεων αναγνωρίζονται οι επιδράσεις από το ΤΑΑ, καθώς και η εξαγωγική δυναμική που φαίνεται να αναπτύσσει η ελληνική οικονομία. Από την άλλη, η ενεργειακή κρίση, ο πληθωρισμός, η μεταβλητότητα των τιμών ενέργειας, τα αυξημένα λειτουργικά κόστη των επιχειρήσεων και η αβεβαιότητα για τις εξελίξεις στο εσωτερικό και το εξωτερικό της οικονομίας, αποτελούν παράγοντες που επιβαρύνουν την ανάληψη επενδυτικών πλάνων. Σημαντική επιβράδυνση προβλέπεται και στον τομέα των εξαγωγών με το ΥΠΟΙΚ να δίνει τις πιο συντηρητικές προβλέψεις για την αύξησή τους το 2023 στο 1,0% από 9,7% το 2022. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δίνει την υψηλότερη εκτίμηση για την αύξηση των εξαγωγών (3,9%), προβλέποντας ακόμη, όπως και ο ΟΟΣΑ, ότι θα υπερβεί την αύξηση των εισαγωγών. Αντίθετα, το ΥΠΟΙΚ και ο IOBE προβλέπουν επιτάχυνση των εισαγωγών έναντι των εξαγωγών και, κατά συνέπεια, δυσμενέστερη συνεισφορά του εξωτερικού τομέα στο ΑΕΠ.

Πίνακας 10: Προβλέψεις ποσοστού (%) μεγέθυνσης συνιστωσών δαπάνης ΑΕΠ σε σταθερές τιμές για το 2023 (και εκτιμήσεις για το 2022 σε παρένθεση)

	ΥΠΟΙΚ ¹	IOBE ²	Ευρωπαϊκή Επιτροπή ³	ΟΟΣΑ ⁴
Ιδιωτική κατανάλωση	1,0 (7,2)	0,8 (8,1)	1,0 (5,8)	0,8 (8,6)
Δημόσια κατανάλωση	-1,5 (0,2)	0,6 (2,2)	-3,7 (0,6)	1,6 (1,9)
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	15,5 (10,0)	10,5 (6,6)	6,3 (11,5)	2,7 (7,2)
Εξαγωγές	1,0 (9,7)	3,8 (12,5)	3,9 (12,7)	2,8 (9,7)
Εισαγωγές	2,6 (10,1)	4,8 (13,5)	3,1 (9,9)	2,4 (9,3)

Πηγή: (1) Εισηγητική Έκθεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2022, (2) IOBE, Έκθεση για την Ελληνική Οικονομία, Τριμηνιαία Έκθεση, Τεύχος 3/2022, (3) European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2022, Νοέμβριος 2022, (4) OECD, Economic Outlook, Νοέμβριος 2022

Σχετικά με άλλες μακροοικονομικές μεταβλητές, η πορεία του πληθωρισμού επίσης εμφανίζει αποκλίσεις μεταξύ των φορέων που παρουσιάζονται στον πίνακα 11, μολονότι όλοι προβλέπουν αποκλιμάκωση του το 2023 έναντι του 2022. Το μέγεθος της αποκλιμάκωσης είναι αρκετά μεγάλο στις προβλέψεις του ΔΝΤ (3,2% το 2023 από 9,2% το 2022), ενώ το ΥΠΟΙΚ υιοθετεί τη δεύτερη μεγαλύτερη πρόβλεψη για τον δείκτη τιμών καταναλωτή (5,0%), μικρότερη από της Επιτροπής (6,0%). Οι προβλέψεις για την πορεία του πληθωρισμού υπόκεινται σε σημαντική αβεβαιότητα γύρω από την εξέλιξη των διεθνών γεωπολιτικών εξελίξεων, και ιδιαίτερα του πολέμου στην Ουκρανία ως προς τη

διάρκειά του και των συνεπειών για τον ενεργειακό εφοδιασμό και την επάρκεια της χώρας.

Από την άλλη, το ποσοστό ανεργίας, από όλους του φορείς, με εξαίρεση την Ευρωπαϊκή Επιτροπή που διατηρεί το ποσοστό σταθερό στο 12,6%, εκτιμάται ότι θα μειωθεί ελαφρώς. Το ΥΠΟΙΚ εκτιμά μια ελάχιστη μείωση 0,1%, ενώ ο ΟΟΣΑ προβλέπει - τη μεγαλύτερη από τους υπόλοιπους φορείς - μείωση της ανεργίας κατά 0,6 εκατοστιαίες μονάδες. Η επίδραση της μεγέθυνσης και της αύξησης των επενδύσεων στην δημιουργία θέσεων εργασίας σε συνδυασμό με τη διαμόρφωση των μισθών σε περιβάλλον αυξημένου πληθωρισμού στην αγορά εργασίας, αποτελούν τους κυριότερους παράγοντες βελτίωσης της απασχόλησης και μείωσης της ανεργίας.

Τέλος, το δημόσιο χρέος, ως ποσοστό του ονομαστικού ΑΕΠ, προβλέπεται να σημειώσει σημαντική μείωση από όλους του φορείς, κυρίως λόγω της αύξησης του ονομαστικού ΑΕΠ (παρονομαστή) από τον αυξημένο πληθωρισμό. Ωστόσο εντοπίζονται διαφορές μεταξύ των φορέων, οι οποίες έγκεινται σε διαφορετικές προβλέψεις για την ονομαστική μεγέθυνση του ΑΕΠ, το πρωτογενές δημοσιονομικό αποτέλεσμα και τα επιτόκια εξυπηρέτησης του χρέους.

Πίνακας 11: Προβλέψεις επιλεγμένων λοιπών μακροοικονομικών δεικτών για το 2023 (και εκτιμήσεις για το 2022 σε παρένθεση)

	ΥΠΟΙΚ ¹	Ευρωπαϊκή Επιτροπή ²	ΟΟΣΑ ³	ΔΝΤ ⁴
Ποσοστιαία (%) μεταβολή δείκτη τιμών καταναλωτή	5,0 (9,7)	6,0 (10,0)	4,3 (9,7)	3,2 (9,2)
Ποσοστό ανεργίας	12,6 (12,7)	12,6 (12,6)	11,8 (12,6)	12,2 (12,6)
Δημόσιο χρέος (% ΑΕΠ)	159,3 (168,9)	161,9 (171,1)	170,7 (175,4)	169,8 (177,6)

Πηγή: (1) Εισηγητική Έκθεση Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2022, Έρευνα εργατικού δυναμικού, (2) European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2022, Νοέμβριος 2022, (3) OECD, Economic Outlook, Νοέμβριος 2022, (4) IMF, World Economic Outlook και Fiscal Monitor, Οκτώβριος 2022.

Το μεγάλο εύρος των προβλέψεων μεταξύ των ανωτέρω φορέων για σημαντικές συνιστώσες των σεναρίων μεγέθυνσης του ΑΕΠ, όπως ο πληθωρισμός, οι επενδύσεις, ο εξωτερικός τομέας και η δημόσια κατανάλωση, υποδηλώνει το περιβάλλον αυξημένης αβεβαιότητας υπό το οποίο διενεργούνται οι ανωτέρω προβλέψεις. Σημαντικές πηγές αβεβαιότητας αποτελούν:

(i) οι γεωπολιτικές εξελίξεις και ο πόλεμος στην Ουκρανία ως προς τις επιπτώσεις του στον ενεργειακό εφοδιασμό και τις τιμές ενέργειας στην Ευρώπη και την Ελλάδα. Αυτό ενισχύει την αβεβαιότητα ως προς τις συνέπειες στο κόστος διαβίωσης για νοικοκυριά, καθώς επίσης στο κόστος λειτουργίας και το μεταφορικό κόστος των επιχειρήσεων.

(ii) Η αποτελεσματικότητα της νομισματικής πολιτικής στην αντιμετώπιση του πληθωρισμού με αποφυγή υφεσιακών επιδράσεων από την αύξηση των επιτοκίων και του κόστους δανεισμού στην ανάληψη επενδυτικών προγραμμάτων, αλλά και την εξυπηρέτηση δανείων νοικοκυριών και επιχειρήσεων.

(iii) Η επίδοση της χώρας στην απορρόφηση των κονδυλίων του ΤΑΑ, στα οποία

έχει αποδοθεί ιδιαίτερη βαρύτητα για την επιτάχυνση των επενδύσεων στην χώρα.

(iv) Ο αντίκτυπος των εξελίξεων των ανωτέρω στοιχείων στα δημόσια οικονομικά, μέσω πιθανών πιέσεων στην εισπραξιμότητα των φόρων και τη πορεία των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο, από την πλευρά των εσόδων, καθώς και την ανάγκη επιπλέον δημοσιονομικής στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυριών από την πλευρά των δαπανών.

(v) Μία παρατεταμένη εκλογική περίοδος, η οποία θα μπορούσε να θέσει σε αβεβαιότητα την εκτέλεση του προϋπολογισμού αλλά και τη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων.

(vi) Η ανθεκτικότητα και ευρωστία της ελληνικής οικονομίας, υπό το πρίσμα σημαντικών πηγών μακροοικονομικών ανισορροπιών τις οποίες εντοπίζει σε πρόσφατη μελέτη η Ευρωπαϊκή Επιτροπή,¹⁸ οι οποίες αφορούν (α) το υψηλό δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ, το οποίο, ωστόσο, βαίνει μειούμενο και εξυπηρετείται σε μεγάλο βαθμό με προσυμφωνημένους όρους, ενώ μια πιθανή απόκτηση της επενδυτικής βαθμίδας θα οδηγούσε σε περαιτέρω πτώση του κόστους εξυπηρέτησής του, (β) το υψηλό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, (γ) τον τραπεζικό τομέα που, παρά τη μείωσή τους, ακόμη διαθέτει υψηλό ποσοστό ΜΕΔ, (δ) την υψηλή ανεργία, παρά τη μείωσή της, ιδιαίτερα στους νέους και μακροχρόνια ανέργους, (ε) το υψηλό ιδιωτικό χρέος νοικοκυριών και επιχειρήσεων.

18. European Commission, Alert Mechanism Report, 2023

Μέρος Β΄: Δημοσιονομικές εξελίξεις και προοπτικές

7. Γενική Κυβέρνηση

- Σταδιακή επαναφορά σε συνθήκες δημοσιονομικής σταθερότητας λόγω απόσυρσης μεγάλου μέρους των υποστηρικτικών μέτρων και επανάκαμψης της οικονομικής δραστηριότητας.
- Σημαντική ενίσχυση των φορολογικών εσόδων λόγω αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ και του πληθωρισμού.
- Προβλεπόμενη αύξηση της συνταξιοδοτικής δαπάνης κατά 2,45 δισ. ευρώ μεταξύ 2019 και 2023.
- Σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021, ιδιαίτερα βελτιωμένες επιδόσεις καταγράφηκαν στο σκέλος των εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού ενώ μικρότερη βελτίωση στο σκέλος των δαπανών.
- Εκτιμάται ότι η πορεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, κατά το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022, βρίσκεται εντός των προβλέψεων.

7.1. Επισκόπηση εκτέλεσης προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης 2019-2022

Το αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης για το 2021 διαμορφώθηκε στα -7,39% ως ποσοστό επί του ονομαστικού ΑΕΠ (-13,6 δισ. ευρώ), βελτιωμένο κατά 3,1 δισ. ευρώ σε σχέση με το 2020, παρά το γεγονός ότι τα μέτρα στήριξης της οικονομίας όχι μόνο δεν περιορίστηκαν, αλλά ενισχύθηκαν περαιτέρω. Αυτό όμως που διαφοροποιεί τη γενική δημοσιονομική εικόνα προς το καλύτερο μεταξύ 2020 και 2021 είναι η πηγή χρηματοδότησής τους, καθώς το 2021 ένα μεγαλύτερο μέρος των δαπανών για την πανδημία χρηματοδοτήθηκε από τα διαρθρωτικά ταμεία, εξ ου και οι αυξημένες μεταβιβάσεις στα έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά 1,4 δισ. ευρώ εκ των οποίων μόνο τα 307 εκατ. ευρώ προήλθαν από το ΤΑΑ. Επίσης, οι παρεμβάσεις στο σκέλος των εσόδων υπήρξαν μειωμένες (κατά περίπου 1,2 δισ. ευρώ), ενώ και τα φορολογικά έσοδα ανέκαμψαν σημαντικά. Το αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης για το 2022 αναμένεται να διαμορφωθεί στο -4,02% ως ποσοστό επί του ονομαστικού ΑΕΠ, σαφέστατα βελτιωμένο σε σχέση με το 2021, ως αποτέλεσμα κυρίως της απόσυρσης του μεγαλύτερου μέρους των υποστηρικτικών μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας. Τα μέτρα αυτά τα διαδέχτηκαν το 2022 οι παρεμβάσεις για την επιδότηση στην δαπάνη για ηλεκτρική ενέργεια των νοικοκυριών. Η στήριξη αυτή χρηματοδοτήθηκε σε ένα μεγάλο βαθμό από το Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης μέσω της φορολόγησης των υπερκερδών των παρόχων.

Τα έσοδα της Γενικής Κυβέρνησης το 2021 ανήλθαν σε 90,3 δισ. ευρώ, αυξημένα κατά 8 δισ. ευρώ περίπου σε σχέση με το 2020, εκ των οποίων τα 52 δισ. ευρώ προήλθαν από τα φορολογικά έσοδα τόσο της κεντρικής κυβέρνησης (48,2 δισ. ευρώ), όσο και των νομικών προσώπων και των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), ενώ οι καθαρές ασφαλιστικές εισφορές ανήλθαν στα 22,6 δισ. ευρώ. Ένας βασικός λόγος αύξησης των εσόδων είναι η βελτιωμένη φορολογική απόδοση, όπως προαναφέρθηκε, κυρίως σε ότι αφορά τους φόρους κατανάλωσης. Τα έσοδα το 2022 αναμένεται να έχουν αυξηθεί ακόμα περισσότερο σε σχέση με το 2021 λόγω τόσο της αύξησης του εθνικού εισοδήματος, και συνεπώς της κατανάλωσης, αλλά και λόγω των πληθωριστικών πιέσεων. Είναι χαρακτηριστικό ότι μεταξύ 2021 και 2022 η μεταβολή των εσόδων από τον φόρο προστιθέμενης αξίας υπολογίζεται να ανέλθει στα 4,1 δισ. ευρώ με μόνο το περίπου 1 δισ. ευρώ να ερμηνεύεται από την αύξηση στην ιδιωτική κατανάλωση.

Οι δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης για το 2021 διαμορφώθηκαν στα 104 δισ. ευρώ αυξημένες κατά 4 δισ. ευρώ σε σχέση με το 2020. Η αύξηση αποδίδεται κυρίως στις σημαντικές δαπάνες για νέα εξοπλιστικά προγράμματα, στην αύξηση των καταναλωτικών δαπανών του Δημοσίου (που όμως έχει έκτακτο χαρακτήρα και επανέρχεται κοντά στα επίπεδα του 2019 στον προϋπολογισμό του 2023) αλλά και στην σημαντική αύξηση της συνταξιοδοτικής δαπάνης. Είναι χαρακτηριστικό ότι μεταξύ 2020 και 2021 η συνταξιοδοτική δαπάνη αυξήθηκε κατά 833 εκατ. ευρώ, ενώ αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω καθώς επιταχύνεται η διεκπεραίωση των εκκρεμών αιτημάτων, αλλά καθώς και ότι θα υπάρξουν σημαντικές εκ του νόμου αυξήσεις από το 2023 που σχετίζονται τόσο με τον αναμενόμενο ρυθμό ανάπτυξης όσο και με την αντιστάθμιση των πληθωριστικών πιέσεων. Αν επαληθευθούν οι προβλέψεις του προϋπολογισμού του 2023, η αύξηση της συνταξιοδοτικής δαπάνης μεταξύ 2019 και 2023 θα φτάσει τα 2,45 δισ. ευρώ.

Πίνακας 12: Εκτέλεση προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA, 2019-2022

	2019	2020	2021	2022*
Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού	58.961	53.177	58.590	66.352
Φόροι	51.189	44.489	48.224	54.915
Μεταβιβάσεις	4.511	5.666	7.095	8.474
Πωλήσεις Αγαθών και Υπηρεσιών	722	556	598	676
Λοιπά Έσοδα	2.539	2.466	2.673	2.287
Επιστροφές Εσόδων	5.358	5.677	4.965	5.993
Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	55.970	68.719	71.009	71.802
Παροχές σε εργαζόμενους (μισθοδοσία)	12914	13334	13.483	13.690
Μεταβιβάσεις	28296	38123	38.171	33.871
Αγορές Αγαθών και Υπηρεσιών	1500	1474	2.307	2.298
Πιστώσεις υπο κατανομή (ΠΔΕ-ΤΑΑ)	5642	8711	8.885	13.442
Αγορές παγίων (εξοπλιστικές δαπάνες)	252	768	1.641	1.623
Λοιπές Δαπάνες (επιδοτ., κοιν. παροχές, κτλ)	923	389	1.024	878
Αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού	-2.367	-21.219	-17.384	-11.443
Αποτέλεσμα Νοσοκομείων	-258	-266	-350	-229
Αποτέλεσμα ΟΤΑ	88	66	-159	-304
Αποτέλεσμα Νομικών Προσώπων	3.521	4.165	2.756	1.720
Αποτέλεσμα ΟΚΑ	1.813	581	1.600	1.721
Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	6443	5920	5.498	6.000
Ενοποιημένοι Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	5507	4948	4.521	5.127
Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης	2.797	-16.673	-13.537	-8.535
Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης ως % ΑΕΠ	1,53%	-9,10%	-7,39%	-4,06%
Πρωτογενές Αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης	8.304	-11.725	-9.016	-3.408
Πρωτογενές Αποτέλεσμα ως % ΑΕΠ	4,53%	-7,09%	-4,93%	-1,62%

*Εκτίμηση Σχεδίου Κρατικού Προϋπολογισμού.

Πηγή: ΓΛΚ: Δελτίο Εκτέλεσης Γενικής Κυβέρνησης – Επεξεργασία ΕΔΣ.

Χαρακτηριστική είναι επίσης η αύξηση μεταξύ 2020 και 2021 των πιστώσεων υπό κατανομή που όμως δεν επιδρά στο συνολικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα αφού αφορά δαπάνες οι οποίες αντιστοιχίζονται με έσοδα τόσο από τα διαρθρωτικά ταμεία όσο και από το ΤΑΑ. Για το 2022 η πρόβλεψη για την κατηγορία αυτή παραπέμπει σε μια σημαντική αύξηση σε σχέση με το 2021 η οποία οφείλεται στις αυξημένες ροές από το ΤΑΑ σε σχέση με ότι είχε αρχικά εκτιμηθεί αλλά και στις έκτακτες δαπάνες στήριξης των νοικοκυριών λόγω της ενεργειακής κρίσης. Να σημειωθεί ότι και οι δύο συμπληρωματικοί προϋπολογισμοί που κατατέθηκαν κατά τη διάρκεια του 2022 οδήγησαν σε αύξηση του ορίου δαπανών της κατηγορίας αυτής.

7.2. Εκτέλεση Προϋπολογισμού υποτομέων Γενικής Κυβέρνησης 2019-2022

Ως προς το αποτέλεσμα των υποτομέων της Γενικής Κυβέρνησης το οποίο παρουσιάζεται στον παραπάνω πίνακα συνοπτικά και στον πίνακα 14 πιο αναλυτικά, πρέπει να σημειωθεί ότι είναι διαχρονικά είτε οριακά ισοσκελισμένο (για τους ΟΤΑ) ή εξαιρετικά πλεονασματικό, πρωτευόντως για τα νομικά πρόσωπα και δευτερόντως για τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης, συνεπώς ιδιαίτερα ευνοϊκό για το αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης. Ασφαλώς, όλοι οι υποτομείς λαμβάνουν μεταβιβάσεις-επιχορηγήσεις από τον Κρατικό Προϋπολογισμό, οπότε το ερώτημα που ανακύπτει είναι εάν θα πρέπει να αναπροσαρμοστεί το ύψος της μεταβίβασης ώστε το αποτέλεσμα όλων των υποτομέων να είναι κατά βάση ισοσκελισμένο ή διαφορετικά η όποια θετική υπέρβαση να οφείλεται σε αυτόνομους λόγους. Τέτοια παραδείγματα αυτόνομης αύξησης μπορούν να αποτελέσουν η αύξηση των ίδιων εσόδων (στην περίπτωση των ΟΤΑ), η αποδοτικότερη αξιοποίηση των περιουσιακών τους στοιχείων (για τα νομικά πρόσωπα αλλά και τους ΟΤΑ) η αύξηση των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές (για τους ΟΚΑ) ή/και μια γενική προσπάθεια εξορθολογισμού των δαπανών σε όλους τους υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης. Αυτό φυσικά δε σημαίνει ότι σε περίπτωση αυτόνομης αύξησης των εσόδων ή/και μείωσης των δαπανών των υποτομέων θα πρέπει να αναπροσαρμόζεται συνεχώς προς τα κάτω και η επιχορήγηση από τον κρατικό προϋπολογισμό καθώς αυτό θα οδηγούσε σε αντικίνητρα βελτίωσης της δημοσιονομικής απόδοσης. Με δεδομένο όμως ένα αντικειμενικά προσδιοριζόμενο ύψος κρατικής επιχορήγησης που καθορίζεται με γνώμονα τις αρμοδιότητες των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης αλλά και τις ανάγκες λειτουργίας τους, η όποια θετική υπέρβαση θα οφείλεται αποκλειστικά στην δημοσιονομική προσπάθεια του φορέα ο οποίος και θα καρπώνεται προς όφελός του την ευνοϊκή δημοσιονομική εξέλιξη. Είναι πρόδηλο επίσης, ότι σε περίπτωση ελλειμματικού αποτελέσματος, αφού αιτιολογηθεί και δικαιολογηθεί, αυτό θα επιδοτείται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό. Εξάλλου, η σύναψη μνημονίων μεταξύ των Υπουργείου Οικονομικών και των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης ως προς την υπέρβαση των μηνιαίων στόχων εκτέλεσης του προϋπολογισμού, τους διασφαλίζει την έγκαιρη επισήμανση τέτοιων αποκλίσεων.

Πίνακας 13: Εκτέλεση προϋπολογισμού Υποτομέων Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA, 2019-2022

Υποτομείς Γενικής Κυβέρνησης	2019	2020	2021	2022*
Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ)				
Έσοδα	43.619	44.194	45.094	47.236
μεταβιβάσεις	18.832	20.339	20.371	21.758
ασφαλιστικές εισφορές	22.409	21.509	22.635	23.472
κοινωνικοί πόροι	762	774	502	528
λοιπά έσοδα	1.616	1.572	1.586	1.478
Δαπάνες	41.806	43.613	43.494	45.515
Παροχές σε εργαζόμενους (μισθοδοσία)	370	360	359	346
συντάξεις	29.279	28.875	29.708	30.320
λοιπές κοινωνικές παροχές	5.602	6.389	6.351	7.143
κοινωνικές παροχές σε είδος	3.687	4.550	4.479	4.580
μεταβιβάσεις	1.992	2.770	1.699	1.691
λοιπές δαπάνες - επιδοτήσεις	876	669	898	1.435
Οργανισμοί Τοπικοί Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)				
Έσοδα	5.999	6.407	6.808	7.273
μεταβιβάσεις από Κρατικό Προϋπολογισμό	3.379	4.015	4.292	4.485
φόροι	1.741	1.609	1.652	1.868
λοιπά έσοδα	879	783	864	920
Δαπάνες	5.911	6.334	6.978	7.566
Παροχές σε εργαζόμενους (μισθοδοσία)	2.483	2.559	2.720	2.721
Κοινωνικές παροχές	167	189	116	175
Επενδυτικές Δαπάνες	1.315	1.525	1.904	2.044
Λοιπές Δαπάνες	1.946	2.061	2.238	2.626
Νομικά Πρόσωπα				
Έσοδα	9.559	10.341	9.734	17.090
μεταβιβάσεις από Κρατικό Προϋπολογισμό	4.052	4.722	3.828	5.527
φόροι	1.840	1.638	2.329	7.593
λοιπά έσοδα	3.667	3.981	3.577	3.970
Δαπάνες	6.039	6.219	6.978	15.370
παροχές σε εργαζόμενους (μισθοδοσία)	1.272	1.284	1.339	1.382
τόκοι	436	401	315	294
επενδυτικές δαπάνες	796	762	917	1.328
Επιδότησεις - Λοιπές Δαπάνες	3.535	3.772	4.407	12.366

Πηγή: ΓΛΚ: Δελτίο Εκτέλεσης Γενικής Κυβέρνησης, Σχέδιο Προϋπολογισμού 2023 – Επεξεργασία ΕΔΣ.

* Προβλέψεις

Μία πιο αναλυτική εξέταση των δεδομένων των υποτομέων της Γενικής Κυβέρνησης καταδεικνύει την αύξηση των μεταβιβάσεων μεταξύ 2019 και 2021 συνολικά κατά 2,2 δισ. ευρώ, ενώ η αύξηση μεταξύ 2021 και 2022 προβλέπεται να διαμορφωθεί στα 3,2 δισ. ευρώ σύμφωνα με το Σχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2022. Συνολικά μεταξύ 2019 και 2022 η αύξηση των μεταβιβάσεων από τον Κρατικό Προϋπολογισμό προς τους

υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης αναμένεται να ανέλθει στα 5,5 δισ. ευρώ με τις επιχορηγήσεις προς τους ΟΚΑ να περιλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος αυτής της αύξησης (3 δισ. ευρώ). Αυτό φυσικά μπορεί να αποδοθεί στην αύξηση της συνταξιοδοτικής δαπάνης, όπως προαναφέρθηκε. Οι μεταβιβάσεις προς τα νομικά πρόσωπα εμφανίζονται επίσης ιδιαίτερα αυξημένες κατά 1,8 δισ. ευρώ. μεταξύ 2021 και 2022 ενώ αυξάνονται περαιτέρω 800 εκατ. ευρώ το 2023 καθώς αφορούν την επιδότηση του Κρατικού Προϋπολογισμού στους λογαριασμούς ηλεκτρικής ενέργειας των νοικοκυριών. Να σημειωθεί τέλος ότι για το 2022, η αξιοσημείωτη αύξηση στην κατηγορία «φόροι» των νομικών προσώπων αφορά τη φορολόγηση των υπερκερδών των εταιριών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας μέσω της οποίας επιδοτείται ένα σημαντικό μέρος της κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος.

7.3 Εκτέλεση Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 σε ταμειακή βάση

Η εκτέλεση του προϋπολογισμού της Γενικής Κυβέρνησης σε ταμειακή βάση για του πρώτους εννέα μήνες του έτους (πίνακας 14) καταδεικνύει συνολικά μια ευνοϊκή εικόνα σε σχέση με τις αρχικές προβλέψεις του προϋπολογισμού σε ότι αφορά το σκέλος των εσόδων καθώς οι πληθωριστικές πιέσεις οδηγούν και σε αυξημένα έσοδα από τον ΦΠΑ. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε ταμειακή βάση οι φόροι προστιθέμενης αξίας στους εννέα μήνες του 2022 είναι αυξημένοι κατά 3,1 δισ. ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2021.

Αναφορικά με τις δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης, αυτές παρουσιάζουν μια πολύ μικρή μεταβλητότητα μεταξύ του 2021 και 2022, αν και αυξημένες σε σχέση με τα προϋπολογισθέντα μεγέθη. Αυτό διότι αν και το μεγαλύτερο μέρος των σχετιζόμενων με την πανδημία ενισχυτικών μέτρων έχουν αποσυρθεί, η ανάγκη πραγματοποίησης εκτάκτων δαπανών για τη στήριξη της οικονομίας λόγω της ακρίβειας οδήγησε στην πραγματοποίηση δαπανών, οι οποίες δεν είχαν προβλεφθεί, όπως τα επιδόματα για καύσιμα, αλλά και το μέρος της επιδότησης της τιμής της ηλεκτρικής ενέργειας που δεν καλύπτεται από Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης.

Πίνακας 14: Εκτέλεση Προϋπολογισμού Γενικής Κυβέρνησης Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2021-2022, ταμειακή βάση

	Ιανουάριος-Σεπτέμβριος	
	2021	2022
Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης	63.559	63.937
Αμοιβές προσωπικού	13.770	13.910
Κοινωνικές Παροχές	30.182	30.676
Μεταβιβάσεις	7.828	4.938
Αγορά αγαθών και υπηρεσιών	4.884	5.738
Επιδότησεις	3.083	4.767
Τόκοι	3.807	3.902
Λοιπές δαπάνες	5	6
Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης	59.697	70.549
Φόροι	33.002	41.397
Ασφαλιστικές εισφορές	15.757	17.538
Μεταβιβάσεις	8.460	8.317
Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	1.720	2.645
Λοιπά έσοδα	758	652
Καθαρή απόκτηση μη χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων	5.707	7.483
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-9.569	-871

Πηγή: ΓΛΚ: Δελτίο Εκτέλεσης Γενικής Κυβέρνησης.

7.4. Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022

Ο Κρατικός Προϋπολογισμός (πίνακας 15) κατέγραψε έλλειμμα, κατά το χρονικό διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022, ύψους 4,2 δισ. ευρώ, μειωμένο κατά 5,9 δισ. ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021 και βελτιωμένο κατά 5,9 δισ. ευρώ σε σχέση με τον στόχο της εισηγητικής έκθεσης του Προϋπολογισμού 2022.

Το πρωτογενές αποτέλεσμα διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ύψους 52 εκατ. ευρώ, βελτιωμένο κατά 6 δισ. ευρώ, τόσο σε σχέση με πέρυσι, όσο και έναντι του στόχου.

Σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021, ιδιαίτερα βελτιωμένες επιδόσεις καταγράφηκαν στο σκέλος των εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού, ενώ μικρότερη βελτίωση στο σκέλος των δαπανών. Ειδικότερα, οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού ήταν μειωμένες σε σχέση με πέρυσι κατά περίπου 1,4 δισ. ευρώ, ενώ τα καθαρά έσοδα υψηλότερα κατά 4,6 δισ. ευρώ. Η βελτίωση αυτή προήλθε κυρίως λόγω της σταδιακής κατάργησης των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας και λόγω της οικονομικής ανάπτυξης. Το αποτέλεσμα θα ήταν καλύτερο αν δεν είχαν ληφθεί επιπλέον μέτρα για

την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης. Σημαντική συμβολή στην ενίσχυση των εσόδων διαδραμάτισε και η άνοδος του πληθωρισμού.

Πίνακας 15: Εκτέλεση Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2022 (εκατ. ευρώ)

	Πραγματοποιήσεις		Εκτιμήσεις	Μεταβολή	
	Ιαν.- Σεπ. 2021	Ιαν.- Σεπ. 2022	Π/Υ 2022	2022- 2021	2022 - Εκτιμήσεις
1. Καθαρά Έσοδα Κρατικού Προϋπ/σμού (α-β)	39.450	44.024	38.805	4.574	5.219
α. Συνολικά έσοδα	42.770	48.364	42.228	5.594	6.136
β. Επιστροφές φόρων	3.320	4.340	3.423	1.020	917
2. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	49.600	48.245	48.886	-1.355	-641
α. Πρωτογενείς Δαπάνες	38.801	36.905	38.020	-1.896	-1.115
β. Τόκοι	4.379	4.303	4.160	-76	143
γ. Δαπάνες ΠΔΕ	6.336	5.569	4.900	-767	-669
δ. Δαπάνες ΤΑΑ	84	1468	1806	1384	-338
3. Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού (1-2)	-10.150	-4.221	-10.081	5.929	5.860
ως % του ΑΕΠ	-5,6%	-2,1%	-5,1%		
4. Πρωτογενές Αποτέλεσμα	-5.961	52	-5.921	6.013	5.996
ως % του ΑΕΠ	-3,26%	0,03%	-3,0%		
ΑΕΠ (τρέχουσες τιμές)	182.830	197.091*	197.091		

*Η εκτίμηση για το ΑΕΠ 2022, προέρχεται από το Πρόγραμμα Σταθερότητας 2022.

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Σεπτέμβριος 2022, (τροποποιημένη ταμειακή βάση), επεξεργασία ΕΔΣ.

7.4.1. Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού

Τα καθαρά έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού (πίνακας 16) το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022, διαμορφώθηκαν σε 44.024 εκατ. ευρώ αυξημένα κατά 4.574 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2021 και κατά 5.219 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον στόχο.

Σε σχέση με πέρυσι, η αύξηση των εσόδων προέρχεται από όλες τις μείζονες κατηγορίες πλην μεταβιβάσεις, λόγω των μειωμένων εσόδων από το ΠΔΕ (1.100 εκατ. ευρώ). Η μεγαλύτερη αύξηση καταγράφεται στα φορολογικά έσοδα κατά 6,9 δισ. ευρώ. Σε σχέση με τον στόχο, η αύξηση των 5.219 εκατ. ευρώ βασίζεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση των εισπράξεων από φόρους.

Πίνακας 16: Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2022 (εκατ. ευρώ)

	Ιαν.- Σεπ. 2021	Ιαν.- Σεπ. 2022	Διαφορά 2022- 2021	% Μτβ 2022- 2021	Προσαρμο- σμένος Στόχος Π.Υ. 2022- εκτιμήσεις	Διαφορά 2022- Εκτιμήσεις	% Μτβ 2022- Εκτιμήσεις
1. Καθαρά Έσο- δα Κρατικού Προϋπ/σμού (I+II+III+IV+V-β)	39.450	44.024	4.574	11,6%	38.805	5.219	13,4%
I. Φόροι	33.679	40.560	6.881	20,4%	35.741	4.819	13,5%
II. Κοινωνικές εισφορές	41	42	1	2,4%	41	1	2,4%
III. Μεταβιβάσεις	6.882	4.824	-2.058	-29,9%	4.530	294	6,5%
IV. Πωλήσεις αγα- θών και υπηρεσιών	429	612	183	42,7%	429	183	42,7%
V. Λοιπά τρέχοντα έσοδα (συμπ/νων πωλήσεων παγίων και τιμαλφών)	1.738	2.324	586	33,7%	1.486	838	56,4%
β. Επιστρο- φές φόρων	3.320	4.340	1.020	30,7%	3.423	917	26,8%
<i>Πληροφοριακά Στοιχεία:</i>							
Έσοδα από ΠΔΕ (περιέχεται στις Με- ταβιβάσεις & Λοιπά τρέχοντα έσοδα)	3.496	2.394	-1.102	-31,5%	2.860	-466	-16,3%
Έσοδα από ΤΑΜ. ΑΝΑΚ. (περιέχεται στις μεταβιβάσεις)	2.310	1.718	-592	-25,6%	1.718	0	0,0%

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Σεπτέμβριος 2022 (τροποποιημένη ταμειακή βάση), επεξεργασία ΕΔΣ.

Ειδικότερα ως προς τα φορολογικά έσοδα (πίνακας 17), αύξηση των εισπράξεων καταγράφεται σε όλες σχεδόν τις επιμέρους κατηγορίες εσόδων σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό διάστημα. Η καταγραφόμενη αύξηση των 6,9 δισ. ευρώ προέρχεται κυρίως από τη αύξηση των εισπράξεων από τον ΦΠΑ κατά 3,1 δισ. ευρώ, από την αύξηση των εισπράξεων από φόρους ακίνητης περιουσίας (ΕΝΦΙΑ) κατά 1,1 δισ. ευρώ και από την αύξηση των εισπράξεων από φόρους εισοδήματος κατά 1, 8 δισ. ευρώ. Οι αυξήσεις εισπράξεων από τον ΦΠΑ καταγράφονται στην κατηγορία των πετρελαιοειδών (649 εκατ. ευρώ) και των λοιπών προϊόντων και υπηρεσιών (2.441 εκατ. ευρώ).

Ως προς τον στόχο καταγράφεται αύξηση φορολογικών εσόδων κατά 4,8 δισ. ευρώ. Αναλυτικότερα, οι μεγαλύτερες αυξήσεις παρουσιάζονται στις εισπράξεις από τον ΦΠΑ (1,7 δισ. ευρώ), από τακτικούς φόρους ακίνητης περιουσίας (643 εκατ. ευρώ), από φόρους εισοδήματος (1,5 δισ. ευρώ) και από λοιπούς τρέχοντες φόρους (440 εκατ. ευρώ).

Η υπερεκτέλεση ως προς τον στόχο οφείλεται κυρίως στην καλύτερη απόδοση των φόρων του προηγούμενου έτους, στην παράταση της προθεσμίας πληρωμής των τελών κυκλοφορίας, στην καλύτερη απόδοση στην είσπραξη των φόρων του τρέχοντος έτους

και στην επίσπευση της είσπραξης των δόσεων ΕΝΦΙΑ (Μάιος 2022 έναντι Σεπτεμβρίου του 2022). Σημαντική παράμετρος ως προς την αύξηση των φορολογικών εσόδων είναι και η άνοδος του ονομαστικού ΑΕΠ.

Πίνακας 17: Φορολογικά Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2022 (εκατ. ευρώ)

	Πραγματοποιήσεις		Δια-φορά 2022-2021	% Μτβ 2022-2021	Εκτιμήσεις Π/Υ 2022	Δια-φορά 2022-Εκτιμήσεις	% Μτβ 2022-Εκτιμήσεις
	Ιαν.-Σεπ. 2021	Ιαν.-Σεπ. 2022					
Έσοδα από Φόρους (Α+Β+Γ+Δ+Ε+ΣΤ+Ζ)	33.679	40.560	6.881	20,4%	35.741	4.819	13,5%
Α. Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών (1+2+3)	19.261	23.065	3.804	19,7%	21.143	1.922	9,1%
1. ΦΠΑ	12.499	15.603	3.104	24,8%	13.900	1.703	12,3%
1.α ΦΠΑ στα πετρελαιοειδή	1.196	1.845	649	54,3%	1.453	392	27,0%
1.β ΦΠΑ καπνικών προϊόντων	492	506	14	2,8%	500	6	1,2%
1.γ ΦΠΑ λοιπών προϊόντων και υπηρεσιών	10.811	13.252	2.441	22,6%	11.947	1.305	10,9%
2. Ειδικοί Φόροι Κατανάλωσης	4.846	5.147	301	6,2%	5.272	-125	-2,4%
2.α ΕΦΚ ενεργειακών προϊόντων	2.816	3.005	189	6,7%	3.160	-155	-4,9%
2.β ΕΦΚ καπνικών προϊόντων	1.587	1620	33	2,1%	1.611	9	0,6%
2.γ ΕΦΚ λοιπών προϊόντων	442	522	80	15,3%	501	21	4,2%
3. Λοιποί φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών (*)	1.915	2.314	399	20,8%	1.971	343	17,4%
Β. Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών	219	337	118	53,9%	237	100	42,2%
Γ. Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας	1.094	2.243	1.149	105,0%	1.600	643	40,2%
εκ των οποίων: ΕΝΦΙΑ	1.067	2.215	1.148	107,6%	1.581	634	40,1%
Δ. Λοιποί φόροι επί παραγωγής	858	959	101	11,8%	786	173	22,0%
Ε. Φόρος εισοδήματος (1+2+3)	10.662	12.498	1.836	17,2%	10.990	1.508	13,7%
1. Φόρος εισοδήματος πληρωτέος από Φυσικά Πρόσωπα (ΦΠ)	7.691	8.503	812	10,6%	7.858	645	8,2%

2. Φόρος εισοδήματος πληρωτέος από εταιρείες (ΝΠ)	2.119	2.989	870	41,1%	2231	758	34,0%
3. Λοιποί φόροι εισοδήματος	852	1.005	153	18,0%	901	104	11,5%
ΣΤ. Φόροι κεφαλαίου	140	163	23	16,4%	129	34	26,4%
Ζ. Λοιποί τρέχοντες φόροι	1.446	1.296	-150	-10,4%	856	440	51,4%
Εκ των οποίων: Φόροι οχημάτων	756	475	-281	-37,2%	200	275	137,5%

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Σεπτέμβριος 2022 (τροποποιημένη ταμειακή βάση), επεξεργασία ΕΔΣ.

7.4.2. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού

Οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022 (πίνακας 18) παρουσιάζουν μείωση κατά 1,4 δισ. ευρώ σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2021 λόγω της ομαλοποίησης της πανδημίας και της άρσης των μέτρων στήριξης.

Ως προς τον στόχο, οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού, παρουσιάζονται μειωμένες κατά 641 εκατ. ευρώ. Η μείωση αυτή προέρχεται κυρίως από την κατηγορία πάγιων περιουσιακών στοιχείων λόγω ετεροχρονισμού των πληρωμών των εξοπλιστικών προγραμμάτων (656 εκατ. ευρώ) και από την κατηγορία καταπτώσεις εγγυήσεων (456 εκατ. ευρώ).

Οι πληρωμές στο σκέλος των επενδυτικών δαπανών ανήλθαν στα 7.037 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 331 εκατ. ευρώ σε σχέση με τον στόχο.

Οι δαπάνες αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης που έχουν εκτελεστεί το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2022, ύψους 1.1 δισ. ευρώ, είναι οι παρακάτω :

α) επιχορήγηση προς τον ΟΠΕΚΑ για ενίσχυση ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (207 εκατ. ευρώ).

β) επιχορήγηση προς τον e-ΕΦΚΑ για ενίσχυση συνταξιούχων (135 εκατ. ευρώ).

γ) επιχορήγηση προς την Κοινωνία της Πληροφορίας για την αντιμετώπιση της αύξησης του κόστους των καυσίμων κίνησης (302 εκατ. ευρώ) και επιδότηση λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος (296 εκατ. ευρώ).

δ) επιχορήγηση προς τον ΟΠΕΚΕΠΕ για την αντιμετώπιση των συνεπειών στην ελληνική κτηνοτροφία (50 εκατ. ευρώ).

ε) αποζημίωση ειδικού σκοπού για τη στήριξη εκμεταλλευτών και οδηγών ΤΑΞΙ (5 εκατ. ευρώ).

στ) επιδότηση του πετρελαίου κίνησης (140 εκατ. ευρώ).

Πίνακας 18: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2022 (εκατ. ευρώ)

Σε εκατ. ευρώ τροποποιημένη ταμειακή βάση	Ιαν.- Σεπ. 2021	Ιαν.- Σεπ. 2022	Διαφορά 9μηνο 2022- 2021	% Μτβ 2022- 2021	Στόχος Π.Υ. 2022- εκτιμή- σεις	Δια- φορά 2022- Εκτι- μήσεις	% Μτβ 2022- Εκτιμή- σεις
Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	49.600	48.245	-1.355	-2,7%	48.886	-641	-1,3%
I. Παροχές σε εργαζομένους	9.991	10.118	127	1,3%	10.146	-28	-0,3%
II. Κοινωνικές Παροχές	155	165	10	6,5%	178	-13	-7,3%
III. Μεταβιβάσεις	25.548	23.157	-2.391	-9,4%	22.300	857	3,8%
IV. Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	1.069	1.257	188	17,6%	753	504	66,9%
V. Λοιπές Δαπάνες (*)	61	201	140	229,5%	1.982	-1.781	-89,9%
VI. Αποκτήσεις πάγιων περιουσι- ακών στοιχείων	1.975	2.007	32	1,6%	2.661	-654	-24,6%
VII. Τόκοι σε ακα- θάριστη βάση	4.379	4.303	-76	-1,7%	4.160	143	3,4%
VIII. Δαπάνες ΠΔΕ	6.336	5.569	-767	-12,1%	4.900	669	13,7%
IX. Δαπάνες ΤΑΑ	84	1.468	1.384	1647,6%	1.806	-338	-18,7%

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Σεπτέμβριος 2022 (τροποποιημένη ταμειακή βάση), επεξεργασία ΕΔΣ.

Για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2022, οι δαπάνες του Κρατικού Προϋπολογισμού παρουσιάζονται μειωμένες, σε σχέση με τον στόχο της εισηγητικής έκθεσης, ωστόσο οι συνολικές δαπάνες στο τέλος του έτους εκτιμώνται ότι θα διαμορφωθούν σε υψηλότερα από τον στόχο επίπεδα. Η αύξηση αυτή, οφείλεται κατά κύριο λόγο στην αύξηση των δαπανών για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης, ως αποτέλεσμα των γεωπολιτικών εξελίξεων, και υλοποιήθηκε με την ψήφιση δύο συμπληρωματικών προϋπολογισμών (άρθρο 230, Ν.4920/2022 και άρθρο 123, Ν.4972/2022).

Λαμβάνοντας υπόψη τις φθινοπωρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το δημοσιονομικό αποτέλεσμα του 2022, εκτιμάται ότι η πορεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού, κατά το εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του έτους, βρίσκεται εντός των προβλέψεων.

8. Εξέλιξη εγγυήσεων, ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων και απαιτήσεων ελληνικού Δημοσίου

- Αύξηση στο απόθεμα των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής κυβέρνησης το εννεάμηνο του 2022.
- Πρόοδος σημειώθηκε στην εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων που προέρχονται από εκκρεμή αιτήματα συνταξιοδότησης.
- Σημαντική αύξηση των παρεχόμενων εγγυήσεων του ελληνικού Δημοσίου καταγράφηκε το 2022 με τη μερίδα του λέοντος να αφορά τις εγγυήσεις για την υλοποίηση του προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ».
- Αρνητική εξέλιξη θα αποτελούσε ενδεχόμενη Απόφαση της Eurostat για εγγραφή στο χρέος, εγγυήσεων του ελληνικού Δημοσίου που παρασχέθηκαν για την υλοποίηση του προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ».
- Συνεχίζεται με σταθερό ρυθμό η μείωση του ανεξόφλητου υπολοίπου των δανείων των φορέων εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης που έχουν παρασχεθεί με την εγγύηση του ελληνικού Δημοσίου.

8.1. Εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου

Έως το γ' τρίμηνο του 2022, οι συνολικές εγγυήσεις που έχουν παρασχεθεί με την εγγύηση του ελληνικού Δημοσίου ανέρχονται σε 29.961 δισ. ευρώ αντιστοιχώντας στο 16,5% του ΑΕΠ του 2021¹⁹ (πίνακας 16). Από το σύνολο αυτό, το μεγαλύτερο μέρος προέρχεται από τις κρατικές εγγυήσεις που παρασχέθηκαν την τελευταία διετία στο πλαίσιο του προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ» για την κάλυψη ομολογιών υψηλής διαβάθμισης που προκύπτουν από τιτλοποιήσεις ΜΕΔ των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων.²⁰ Από το υπόλοιπο μέρος, τα 7.813 εκατ. ευρώ αφορούν κρατικές εγγυήσεις που έχουν παρασχεθεί σε φορείς εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης, ενώ κρατικές εγγυήσεις παρασχέθηκαν τη διετία 2020-2021 για την αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας (υποστοιχεία 3 & 5 πίνακας 19).

Πίνακας 19: Παρασχεθείσες εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου (Σεπτέμβριος 2022)

1.	Εγγυήσεις του προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ»	17.996
2.	Εγγυήσεις προς φορείς εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης	7.813
3.	Εγγυήσεις της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (εκ των οποίων για την ίδρυση του ταμείου εγγυοδοσίας για την αντιμετώπιση της πανδημίας)	1.877 (1.806)
4.	Εγγυήσεις για την παροχή επιχειρηματικών δανείων	1.580
5.	Εγγυήσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας (Pan-European Guarantee Fund-SURE)	696
	Συνολικό υπόλοιπο	29.961

Πηγή: ΥΠΟΙΚ - ΓΛΚ - Γενική Διεύθυνση Θησαυροφυλακίου & Δημόσιου Λογιστικού-Στοιχεία Σεπτεμβρίου 2022.

Α) Εγγυήσεις για την εφαρμογή του προγράμματος «ΗΡΑΚΛΗΣ»

Το ελληνικό Δημόσιο έχει παράσχει την εγγύησή του, για ομολογίες υψηλής διαβάθμισης οι οποίες προκύπτουν από τις τιτλοποιήσεις των ΜΕΔ των ελληνικών πιστωτικών²¹. Απώτερος στόχος είναι η μείωση του όγκου των ΜΕΔ, με όσο το δυνατόν χαμηλότερη επιβάρυνση των ισολογισμών τους, επιτρέποντας τους να μειώσουν το κόστος του κινδύνου και να απελευθερώσουν χώρο για νέο δανεισμό. Αρχικά, προβλέπονταν να παρασχεθούν συνολικές εγγυήσεις μέχρι του ποσού των 12 δισ. ευρώ και για χρονικό διάστημα 18 μηνών, ωστόσο έπειτα από παράταση που εγκρίθηκε τον Απρίλιο του 2021 από την ΕΕ, το πρόγραμμα επεκτάθηκε για επιπλέον 18 μήνες, με το ελληνικό Δημόσιο να δύναται να παράσχει εγγυήσεις για επιπλέον 12 δισ. ευρώ. Έως σήμερα, το ελληνικό Δημόσιο έχει παράσχει συνολικές εγγυήσεις για τιτλοποιήσεις ΜΕΔ των πιστωτικών ιδρυμάτων ύψους 18.670 εκατ. ευρώ και το ανεξόφλητο υπόλοιπο ανέρχεται σε 17.996 εκατ. ευρώ.

Η παροχή των ανωτέρω εγγυήσεων συνέβαλλε σημαντικά στην μείωση του όγκου των

19. Με βάση τα απολογιστικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, το ΑΕΠ του 2021 ανήλθε σε 181.675 εκατ. ευρώ <https://www.statistics.gr/documents/20181/97281732-dafd-71fd-f584-22323be30a65>

20. Αποφάσεις 10.10.2019 C (2019) 7309 & C (2021) 2545/09.04.2021 (2021/N) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

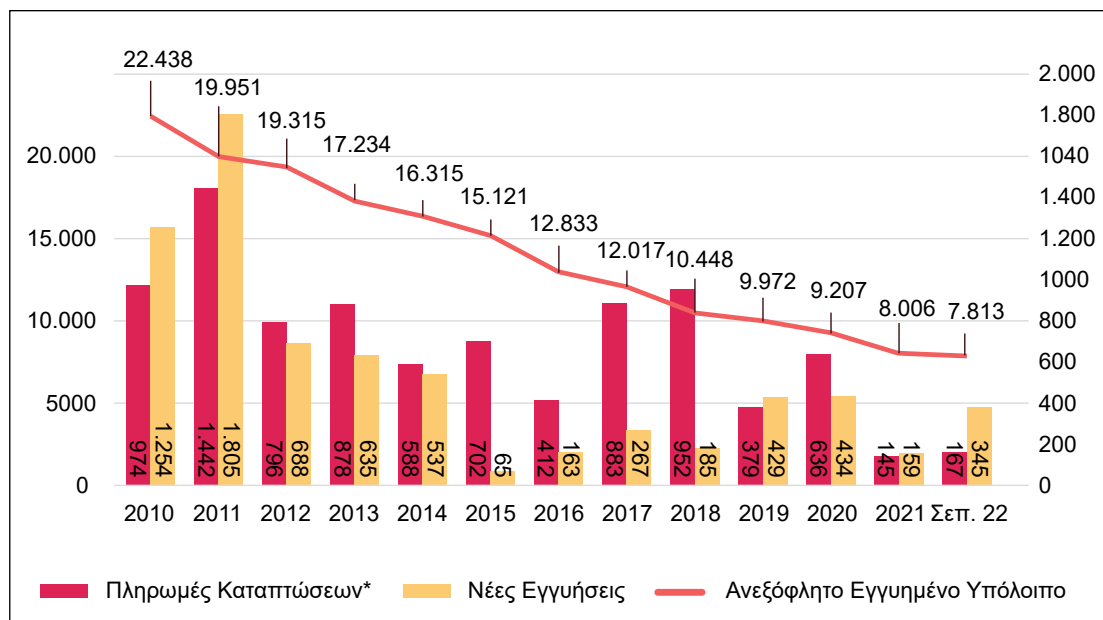
21. Ν. 4649/2019 όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 4818/2021 κεφ Γ'.

ΜΕΔ,²² ωστόσο προσέθεσε ένα νέο δυνητικό κίνδυνο για τα δημόσια οικονομικά. Παρότι οι εγγυήσεις αυτές αφορούν αποκλειστικά ομολογίες τιτλοποιήσεων υψηλής προεξοφλητικής προτεραιότητας και δε δημιουργούν πρόσθετη δημοσιονομική επιβάρυνση κατά τη χρονική στιγμή που παρέχονται, ενδεχόμενη κατάπτωσή τους θα επιβαρύνει τους μελλοντικούς προϋπολογισμούς. Επί της παρούσης, η απεικόνιση των εγγυήσεων του ελληνικού Δημοσίου, που παρασχέθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος «Ηρακλής», παραμένει σε εκκρεμότητα, με την Eurostat να αφήνει ανοιχτό το ενδεχόμενο συμπερίληψής τους στο δημόσιο χρέος. Σε μια τέτοια περίπτωση, αυτό θα συνιστούσε αρνητική εξέλιξη τόσο για την περαιτέρω μείωση των ΜΕΔ, όσο και για το ήδη υψηλό δημόσιο χρέος στο οποίο θα προστίθετο, έστω και λογιστικά, το ποσό των 18,5 δισ. ευρώ.

Β) Οι εγγυήσεις προς φορείς εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης

Το υπόλοιπο ανεξόφλητο κεφάλαιο για δάνεια που είχαν παρασχεθεί (ιδιαίτερα στο παρελθόν) σε φορείς εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης με την εγγύηση του ελληνικού Δημοσίου, έχει συρρικνωθεί στα 7.813 εκατ. ευρώ. Το 2022, ισχνή ήταν η παροχή νέων εγγυήσεων για τη δανειοδότηση των φορέων καθώς και οι πληρωμές για καταπτώσεις. Συγκεκριμένα, έως τον Σεπτέμβριο του τρέχοντος έτους το ελληνικό Δημόσιο παρείχε νέες κρατικές εγγυήσεις ύψους 345 εκατ. ευρώ²³ ενώ η επιβάρυνση του προϋπολογισμού από πληρωμές καταπτώσεων ανήλθε σε 167 εκατ. ευρώ (διάγραμμα 19).

Διάγραμμα 19: Ανεξόφλητο εγγυημένο υπόλοιπο, πληρωμές καταπτώσεων εγγυήσεων και παρεχόμενες νέες εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου 2009- Σεπτέμβριος 2022

Πηγή: ΥΠΟΙΚ - ΓΛΚ - Γενική Διεύθυνση Θησαυροφυλακίου & Δημοσίου Λογιστικού-Στοιχεία Σεπτεμβρίου 2022.

Από το 2018, η πολιτική παροχής εγγυήσεων από το ελληνικό Δημόσιο για τη δανειοδότηση φορέων εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης διαφοροποιήθηκε σημαντικά σε σχέση με το παρελθόν.²⁴ Αποτέλεσμα της νέας πολιτικής ήταν να συρρικνωθεί σημαντι-

22. Βλέπε κεφάλαιο 5 «Χρηματοπιστωτικός τομέας/ΜΕΔ».

23. Δεν περιλαμβάνονται οι εγγυήσεις που παρασχέθηκαν για δάνεια επιχειρηματικότητας (167 εκατ. ευρώ) και οι εγγυήσεις προς την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα (58 εκατ. ευρώ).

24. Με τον Ν. 4549/2018 (άρθρα 91-108) θεσμοθετήθηκαν αυστηρότερα κριτήρια για την παροχή νέων εγγυή-

κά το ανεξόφλητο υπόλοιπο και να προκύπτει μια σαφώς πιο ελεγχόμενη κατάσταση όσον αφορά τις παρεχόμενες κρατικές εγγυήσεις του ελληνικού Δημοσίου για δάνεια φορέων εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης. Σήμερα, οι προσπάθειες εστιάζουν ιδιαίτερα στην εκκαθάριση του υπολοίπου των παρεχόμενων κρατικών εγγυήσεων, που αφορά τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και φυσικά πρόσωπα το υπόλοιπο των οποίων ανέρχεται σε 2.970 εκατ. ευρώ (πίνακας 20).²⁵ Στο πλαίσιο αυτό, υλοποιείται ήδη σχέδιο δράσης για την ταχύτερη επεξεργασία και πληρωμή των αιτημάτων κατάπτωσης εγγύησης που υποβάλουν τα πιστωτικά ιδρύματα και αφορούν τη χορήγηση εγγυημένων δανείων σε φυσικά πρόσωπα και ιδιωτικές επιχειρήσεις.²⁶ Σύμφωνα με το εν λόγω σχέδιο, έως τον Σεπτέμβριο του 2022 εξετάστηκαν συνολικά 122.355 αιτήσεις κατάπτωσης εγγύησης, συνολικής αξίας 476,9 εκατ. Ευρώ, ξεπερνώντας τον στόχο που είχε τεθεί του Απρίλιου του 2022 που περιλάμβανε την εξέταση 109.710 αξιώσεων κατάπτωσης αξίας ευρώ 470 εκατ. ευρώ.

σεων από το ελληνικό Δημόσιο προκειμένου να αποφεύγεται η καταχρηστική ενεργοποίηση αυτού του εργαλείου δημοσιονομικής πολιτικής.

25. Από αυτές το ποσό των 22,50 εκατ. ευρώ παρασχέθηκε πρόσφατα και αφορά ιδιωτικές επιχειρήσεις ενέργειας πετρελαίου και φυσικού αερίου.

26. Προς την κατεύθυνση αυτή, εκδόθηκε η υπ' αριθμ 2/18649/0025 05/06/2020 ΚΥΑ, η οποία καθιέρωνε την ηλεκτρονική διαδικασία καταπτώσεων, αλλά και η σχετική εγκύκλιος Ε 2073/06-04-2021 από την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, η οποία δίνει τη δυνατότητα σε φυσικά πρόσωπα και επιχειρήσεις να ρυθμίσουν σε έως και 120 δόσεις βεβαιωμένες οφειλές δάνεια, τα οποία χορηγήθηκαν έως και το 2012, με εγγύηση του ελληνικού Δημοσίου, της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας (πρώην «Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης ΑΕ») ή του Ταμείου Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων ΑΕ (ΤΕΜΠΜΕ), και τα οποία είχαν καταστεί ληξιπρόθεσμα στις τράπεζες έως τις 7.10.2019.

Πίνακας 20: Ανεξόφλητα εγγυημένα υπόλοιπα φορέων εντός και εκτός Γενικής Κυβέρνησης στις 30/09/2022

ΦΟΡΕΙΣ ΕΝΤΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ		ΦΟΡΕΙΣ ΕΚΤΟΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	
Κρατικές Επιχειρήσεις		Δημόσιες Επιχειρήσεις (ΔΕΚΟ)	
ΕΑΣ	76,07	ΔΕΔΑ	12
ΕΑΒ	00	ΔΕΗ	184,02
ΟΣΕ	00	ΑΔΜΗΕ	431,20
ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ	2.078,19	ΔΕΣΦΑ	131,61
Υποσύνολο	2.154,26	ΔΕΗΑΝ	85
Δημόσιοι Οργανισμοί		ΔΕΔΔΗΕ	1.272,22
ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	3,97	Υποσύνολο	2.116,05
ΕΤΑΔ	36	Εγγυήσεις Φυσικών Προσώπων & Επιχειρήσεων	
ΚΤΥΡ (ΟΣΚ)	268,71	ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	1.436,23
ΤΠ&Δ	149,81	ΠΛΗΓΕΝΤΕΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ	1.510,96
Υποσύνολο	458,49	ΕΠΙΧ ΕΝΕΡ. ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ & Φ.ΑΕΡΙΟΥ	22,50
		Υποσύνολο	2.969,69
ΟΤΑ			
ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	77,63		
ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	10		
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	18,58		
ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	7,97		
Υποσύνολο	114,18		
Σύνολο ταξινομημένων	2.726,93	Σύνολο μη ταξινομημένων	5.085,74
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ 7.813			

Πηγή: ΥΠΟΙΚ - ΓΛΚ - Γενική Διεύθυνση Θησαυροφυλακίου & Δημοσίου Λογιστικού-Στοιχεία Σεπτεμβρίου 2022.

Γ) Η παροχή κρατικών εγγυήσεων για την αντιμετώπιση της πανδημίας

Η υγειονομική κρίση και η συνακόλουθη ύφεση που προκλήθηκε στην ελληνική και ευρωπαϊκή οικονομία το 2020, επέκτειναν την παροχή κρατικών εγγυήσεων προκειμένου να ληφθούν μέτρα μετριασμού των επιπτώσεων της πανδημίας στις οικονομίες των κρατών- μελών της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό, το ελληνικό Δημόσιο παρείχε κρατικές εγγυήσεις για την υλοποίηση σχεδίων που ελήφθησαν σε ευρωπαϊκό επίπεδο και αφορούσαν την εγχώρια οικονομική δραστηριότητα. Συγκεκριμένα:

1. Παρείχε εγγύηση προς το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤαΕ) μέχρι του ποσού των 353 εκατ. ευρώ περίπου, για την παροχή δανειακών κεφαλαίων από το Πανευρωπαϊκό Ταμείο Εγγυήσεων (Pan-European Guarantee Fund) σε μικρομεσαίες και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις για την αντιμετώπιση των οικονομικών

συνεπειών της πανδημίας.²⁷

2. Παρείχε εγγύηση προς την ΕΕ μέχρι του ποσού των 343 εκατ. ευρώ περίπου, στο πλαίσιο του προγράμματος στήριξης της απασχόλησης (SURE),²⁸ λόγω της επιδημικής έκρηξης της νόσου.

3. Παρείχε εγγυήσεις ύψους 2 δισ. ευρώ για τη σύσταση του Ταμείου Εγγυοδοσίας επιχειρήσεων COVID-19²⁹ της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας, για την ενίσχυση της ρευστότητας των επιχειρήσεων που πλήττονται από τα υγειονομικά μέτρα κατά της πανδημίας με δάνεια κεφαλαίου κίνησης, μέσω εγγυοδοτικών προγραμμάτων, σε ενδιαμέσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (τράπεζες). Σήμερα το υπόλοιπο των εγγυήσεων που έχει παρασχεθεί, από το εν λόγω ταμείο, για τη δανειοδότηση μικρών, μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων ανέρχεται σε 1.806 εκατ. ευρώ.

Δ) Η παροχή κρατικών εγγυήσεων για την ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας ΜΜΕ

Στα πλαίσια των προγραμμάτων ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας ΜΜΕ & MidCaps, το ελληνικό Δημόσιο έχει παράσχει εγγυήσεις για τη δανειοδότηση των ελληνικών τραπεζών από την ΕΤΕπ συνολικού ύψους 2.269 εκατ. ευρώ, με το ανεξόφλητο υπόλοιπο να ανέρχεται σήμερα σε 1.580 εκατ. ευρώ περίπου. Επιδίωξη είναι η υλοποίηση επενδυτικών έργων, καθώς και πρωτοβουλιών για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας. Ειδικότερα, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων έχει έως σήμερα θέσει σε εφαρμογή τα εξής προγράμματα:

- Loan for Youth Employment & Female Empowerment ύψους 500 εκατ. ευρώ.
- Greece Leasing Loan for SMEs & MidCaps ύψους 400 εκατ. ευρώ
- Private Finance for Energy Efficiency ύψους 100 εκατ. ευρώ
- Greece Loan for Agriculture and Bioeconomy ύψους 210 εκατ. ευρώ
- Greece Loan for Climate Action and Other Priorities ύψους 500 εκατ. ευρώ
- EU PL Response to COVID-19 Crisis for SMEs & MidCap ύψους 150 εκατ. ευρώ
- Greece COVID-19 Response for SMEs & MidCaps ύψους 450 εκατ. ευρώ

27. Το Πανευρωπαϊκό Ταμείο Εγγυήσεων («Pan-European Guarantee Fund»), συστήθηκε στο πλαίσιο του ΕΤΕπ, για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας στα κράτη μέλη της ΕΕ.

28. Το ελληνικό Δημόσιο, στο πλαίσιο του κανονισμού 2020/672 του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, σχετικά με τη θέσπιση ευρωπαϊκού μέσου προσωρινής στήριξης για τον μετριασμό των κινδύνων ανεργίας σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης (SURE) και σύμφωνα με την Αποφ.2/22377/0025/2020/03.06.2020, παρείχε στην ΕΕ εγγυήσεις για την αντιμετώπιση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης λόγω της πανδημίας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (εξ ονόματος της ΕΕ), έχοντας συγκεντρώσει το σύνολο των εγγυήσεων και από τα υπόλοιπα κ-μ, προτίθεται να δανειστεί από τις κεφαλαιαγορές ή από χρηματοοικονομικούς οργανισμούς για τον σκοπό αυτό 100 δισ. ευρώ για τη στήριξη των κρατών. Προκειμένου να έχει επαρκείς πόρους στην περίπτωση κατά την οποία κάποιο κράτος μέλος δεν ανταποκριθεί στην υποχρέωση αποπληρωμής του δανείου του, η ΕΕ σύναψε σε προγενέστερο στάδιο με όλα τα κράτη μέλη και το καθένα ξεχωριστά συμφωνία εγγύησης συνολικού ύψους 25 δισ. ευρώ.

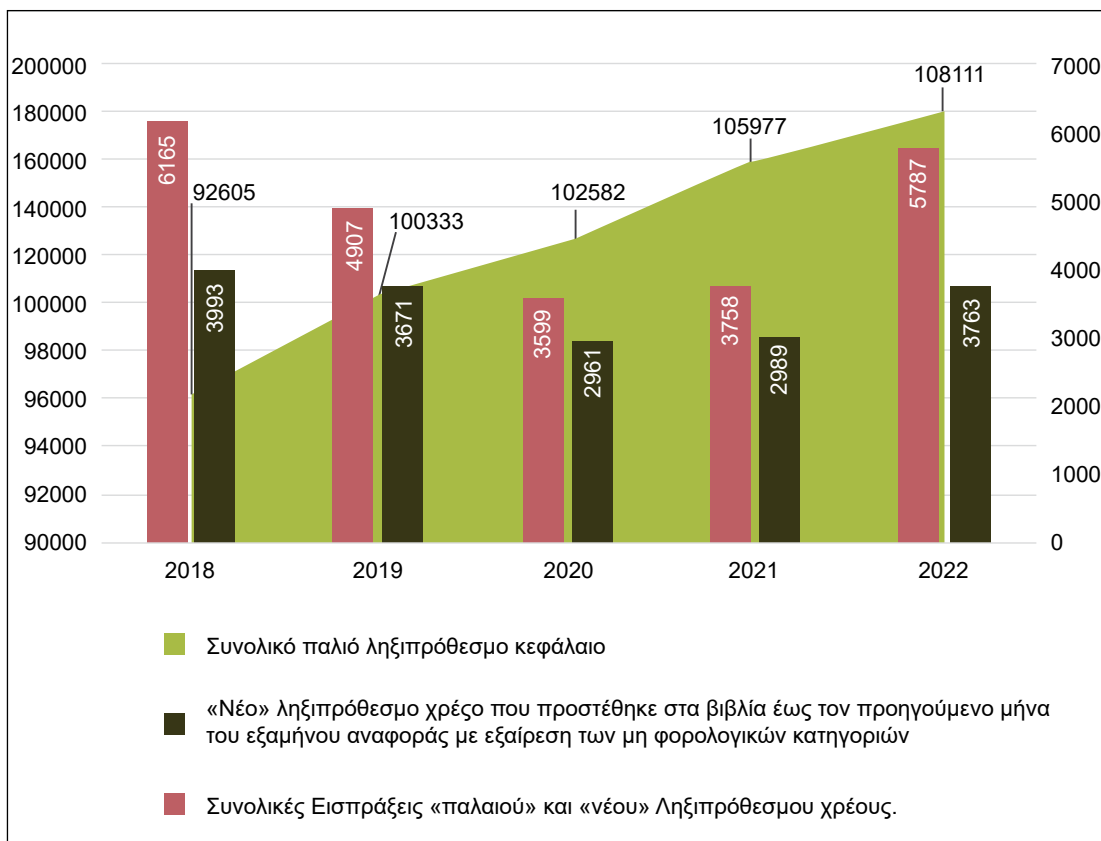
29. Με την ΥΑ 2500/6/2020 (ΦΕΚ 1768/08.05.2020), συστήθηκε Ταμείο Εγγυοδοσίας με την επωνυμία «ΤΑΜΕΙΟ ΕΓΓΥΟΔΟΣΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ COVID-19», ως χωριστή χρηματοδοτική μονάδα εντός της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας ΑΕ (ΕΑΤ), σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1303/2013 όπως ισχύει, καθώς και του Προσωρινού Πλαισίου για τη λήψη μέτρων Κρατικής Ενίσχυσης με σκοπό να στηριχθεί η ελληνική οικονομία κατά τη διάρκεια της τρέχουσας έξαρσης του COVID-19 (2020/C 91 I/01).

8.2. Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις του ελληνικού Δημοσίου

Η εξέλιξη των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων του ελληνικού Δημοσίου παραμένει αυξητική για τους μήνες Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2022. Συγκεκριμένα, το συνολικό παλιό ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο ανήλθε σε περίπου 108 δισ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2021 κατά 2,1 δισ. ευρώ, αλλά και σε σχέση με το προ πανδημίας επίπεδο κατά 7,8 δισ. ευρώ (διάγραμμα 20). Η αύξηση αυτή οφείλεται στην μεγαλύτερη αύξηση των νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών (5.787 εκατ. ευρώ) έναντι των συνολικών εισπράξεων (3.763 εκατ. ευρώ). Οι νέες ληξιπρόθεσμες οφειλές³⁰ (σωρευτικό υπόλοιπο νέων ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων), έχουν ξεπεράσει τον μέσο όρο της διετίας 2020-2021, που ήταν 3.679 εκατ. ευρώ. Αυξητική είναι όμως και η τάση των συνολικών εισπράξεων έναντι ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων του ελληνικού Δημοσίου παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο των ετών της πανδημίας 2020-2021, που κατά μέσο όρο έφταναν τα 2.975 εκατ. ευρώ, ξεπερνώντας το προ πανδημίας επίπεδο. Επισημαίνεται ότι η αύξηση στις συνολικές εισπράξεις και η μεγάλη αύξηση στις νέες ληξιπρόθεσμες οφειλές οφείλεται και στην άρση των μέτρων που υιοθέτησε η κυβέρνηση για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας. Πιο συγκεκριμένα, στην άρση του μέτρου αναστολής είσπραξης βεβαιωμένων και ληξιπρόθεσμων οφειλών και της παράτασης στην προθεσμία καταβολής βεβαιωμένων οφειλών και δόσεων ρυθμίσεων.

30. Στο «νέο Ληξιπρόθεσμο χρέος» δε συμπεριλαμβάνονται οι «μη φορολογικές κατηγορίες» οι οποίες είναι οι εξής: Λοιπές Εισφορές, Έμμεσοι Υπέρ Τρίτων, Μισθώματα, Υπηρεσίες, Δάνεια, Υπέρ Διαφόρων Τρίτων, Λοιπά Πρόστιμα μη Φορολογικά, Παράβολα, Καταλογισμοί και Λοιπά μη Φορολογικά.

Διάγραμμα 20: Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις ελληνικού Δημοσίου (οφειλές φορολογουμένων προς το δημόσιο) και συνολικές εισπράξεις (σε εκατ. ευρώ).

Πηγή: Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ).

*Τα στοιχεία του «νέου ληξιπρόθεσμου χρέους» υπολογίζονται με χρονική υστέρηση ενός μήνα, σε σχέση με την περίοδο εισπράξης και διαγραφής έναντι αυτού. Σημειώνεται ότι το «νέο ληξιπρόθεσμο χρέος» αφορά το ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο έως τον προηγούμενο μήνα από τον μήνα αναφοράς ενώ τα στοιχεία του «παλαιού ληξιπρόθεσμου χρέους» αφορούν το «παλιό ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο» όπως διαμορφώνεται τον μήνα αναφοράς.

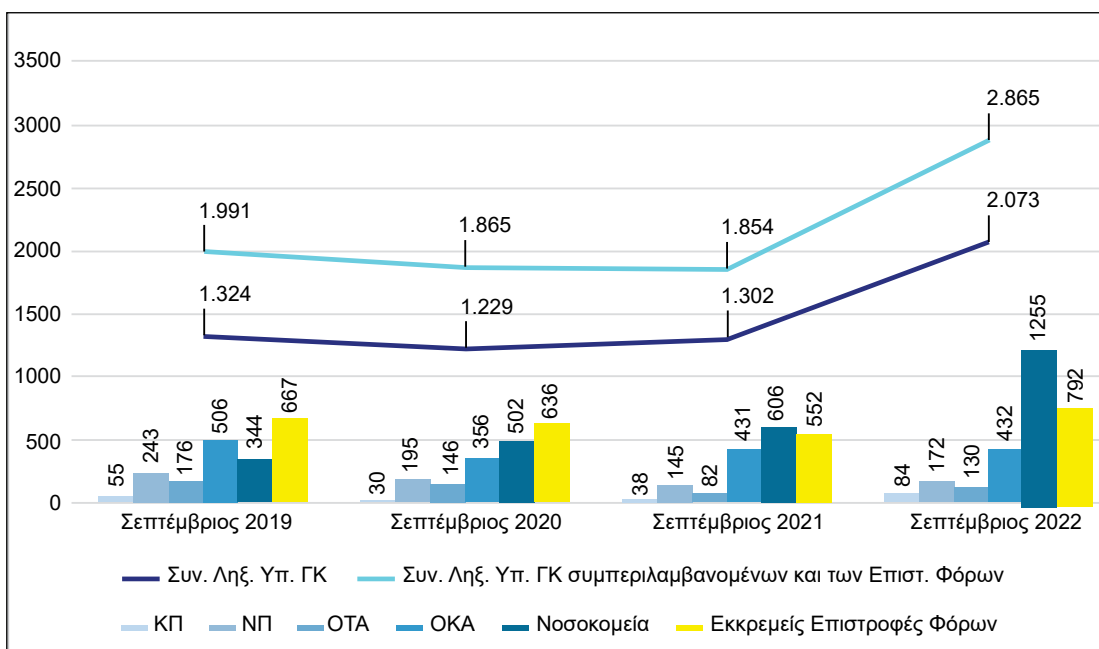
** Ως «παλαιό ληξιπρόθεσμο χρέος» ορίζεται το ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο την 30/11 του προηγούμενου έτους από το έτος αναφοράς (αναγράφεται κατόπιν αφαίρεσης των διενεργούμενων εισπράξεων και διαγραφών).

8.3. Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις του ελληνικού Δημοσίου

Το απόθεμα των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων (συμπεριλαμβανομένων και των εκκρεμών επιστροφών φόρων) τον Σεπτέμβριο ανήλθε σε 2.865 εκατ. ευρώ, καταγράφοντας σημαντική αύξηση από τη αρχή του έτους. Συγκεκριμένα στο εννεάμηνο, το συσσωρευμένο απόθεμα των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης αυξήθηκε κατά 771 εκατ. ευρώ, (2.073 εκατ. ευρώ από 1.302 εκατ. ευρώ). Η αύξηση προήλθε από τη συσσώρευση επιπλέον ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων σε όλους τους υποτομείς της Γενικής Κυβέρνησης με τη μερίδα του λέοντος να προέρχεται από τα Νοσοκομεία, το απόθεμα των οποίων υπερδιπλασιάστηκε από την αρχή του έτους (1.255 εκατ. ευρώ από 606 εκατ. ευρώ). Την τελευταία τριετία, παρά τη δέσμευση που είχε ανα-

λάβει η χώρα μας στα πλαίσια της ενισχυμένης εποπτείας για πλήρη εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, ο στόχος δεν έχει επιτευχθεί. Για το τρέχον έτος, ο στόχος προέβλεπε, έως τον Αύγουστο, την εξόφληση του συνόλου των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης προς τρίτους, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αφορούν εκκρεμή αιτήματα συνταξιοδότησης. Η μη επίτευξη του στόχου, υποδεικνύει ότι πάγια διαρθρωτικά προβλήματα δημοσιονομικής διαχείρισης, που δε σχετίζονται απαραίτητα με καθυστερήσεις που προέκυψαν εξαιτίας της πανδημίας ή της ανόδου των τιμών ενέργειας, εξακολουθούν να υφίστανται. Με βάση τα υφιστάμενα στοιχεία, η σημαντικότερη απόκλιση παρατηρείται στις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των φορέων, πλην αυτών που αφορούν εκκρεμή αιτήματα συνταξιοδότησης.³¹ Πλέον ο στόχος έχει μετατεθεί για το τέλος του έτους, ενώ η εκκαθάριση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων που προέρχονται από εκκρεμή αιτήματα συνταξιοδότησης έχει καθοριστεί για τον Φεβρουάριο του 2023.

Διάγραμμα 21: Ληξιπρόθεσμες Υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης και υποτομέων Σεπτ. 2019-Σεπτ. 2022 (σε εκατ. ευρώ)

Πηγή: Δελτία Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης Σεπτεμβρίου 2022.

31. Σημαντική πρόοδος σημειώθηκε στην μείωση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων προερχόμενων από εκκρεμή αιτήματα συνταξιοδότησης παρελθόντων ετών καθόσον τον Αύγουστο του 2022 υπολογίζονταν 70 εκατ. ευρώ, έναντι 200 εκατ. ευρώ τον Μάρτιο, χωρίς ωστόσο να περιλαμβάνονται σε αυτό οι νέες ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις που δημιουργήθηκαν από νέα αιτήματα συνταξιοδότησης.

9. Δημόσιο χρέος και επιτόκια κρατικού δανεισμού

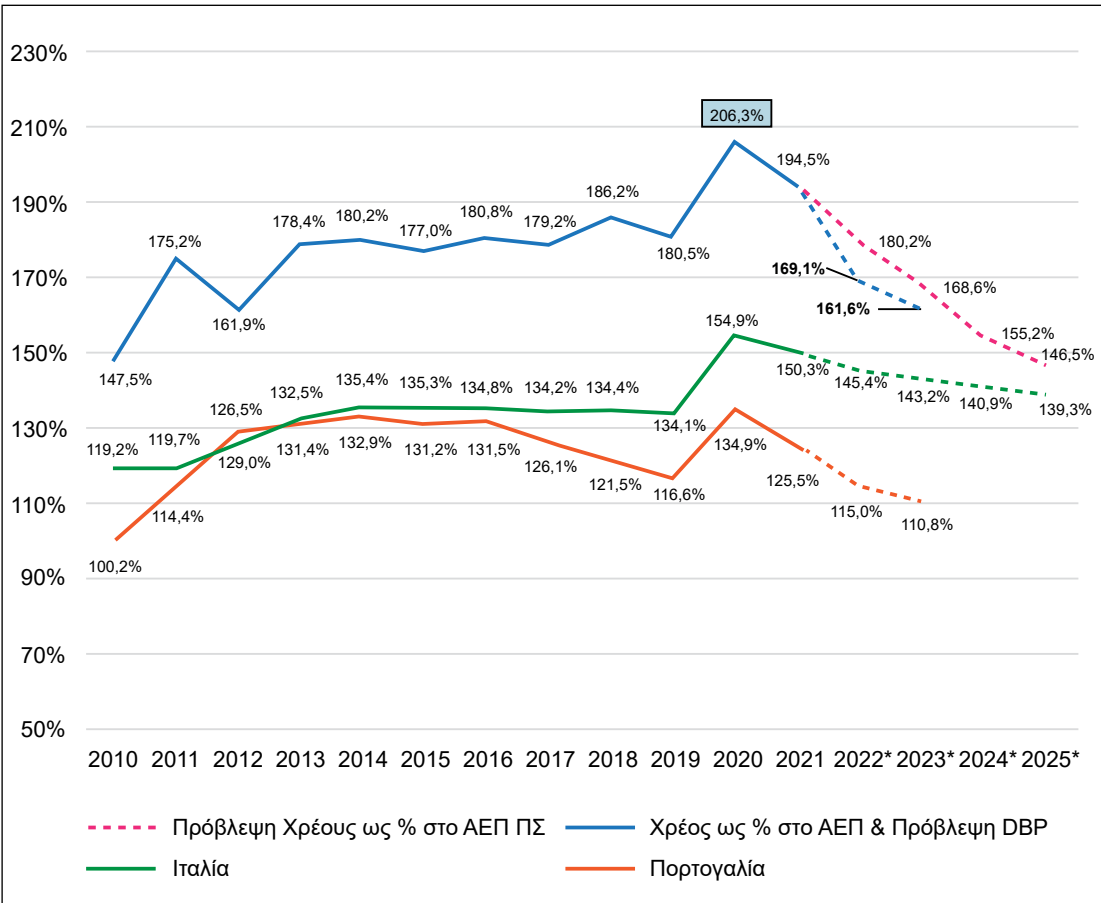
- Μείωση άνω των 25 ποσοστιαίων μονάδων αναμένεται στο λόγο χρέος προς ΑΕΠ το 2022.
- Η αποκλιμάκωση του χρέους ως ποσοστό στο ΑΕΠ για το 2022, είναι ισχυρότερη του σεναρίου που είχε αποτυπωθεί στο πρόσφατο Πρόγραμμα Σταθερότητας 2022-2025 εξαιτίας των αναθεωρημένων εκτιμήσεων για υψηλότερο ρυθμό μεγέθυνσης και πληθωρισμό το τρέχον έτος.³²
- Η αποκλιμάκωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ, αποδίδεται αποκλειστικά στην επίδραση του παρονομαστή (denominator effect), απόρροια των αναθεωρημένων εκτιμήσεων για σημαντική αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ το 2022.
- Αρνητική εξέλιξη για τη διαχείριση του δημόσιου χρέους αποτελεί η άνοδος των επιτοκίων και η μη κατάταξη των ελληνικών ομολόγων σε επενδυτική βαθμίδα.
- Ξεκινά από το 2023 η αποπληρωμή δανείων που έχουν αντληθεί από τον Μηχανισμό Στήριξης (European Financial Stability Facility, EFSF).³³

32. Στο Draft Budgetary Plan 2023 που κατατέθηκε τον Οκτώβριο του 2022 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενσωματώθηκαν προβλέψεις για το ρυθμό μεγέθυνσης και πληθωρισμού της τάξεως του 5,3% και 9,1% αντίστοιχα, έναντι 3,1% και 4,5% που είχαν ενσωματωθεί στο Πρόγραμμα Σταθερότητας 2022-2025 τον Απρίλιο του 2022.

33. Αφορά δανειακά κεφάλαια ύψους 34,6 δισ. ευρώ από τα συνολικά 130,9 δισ. ευρώ που παραμένουν ανεξόφλητα.

Μετά τα ιστορικά υψηλά επίπεδα που κατέγραψε ο λόγος του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ το έτος 2020 (206,3%) και την αποκλιμάκωση κατά 11,8 ποσοστιαίες μονάδες το 2021, αναμένεται να καταγράψει μια σημαντικά περαιτέρω μείωση το 2022. Συγκεκριμένα, παρά τις εκτιμήσεις για αρνητικό δημοσιονομικό Ισοζύγιο (έλλειμμα 4,2% του ΑΕΠ), ο λόγος του χρέους ως ποσοστό στο ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στο 168,9% το τρέχον έτος, καταγράφοντας μείωση άνω των 25 ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το προηγούμενο έτος, απόρροια των εκτιμήσεων για υψηλό ρυθμό μεγέθυνσης άνω του 5% και υψηλό πληθωρισμό. Η εκτίμηση αυτή είναι ευνοϊκότερη από την αντίστοιχη του Προγράμματος Σταθερότητας 2022-2025 που υποβλήθηκε στην ΕΕ τον Απρίλιο, κατά 11 ποσοστιαίες μονάδες περίπου (168,9% έναντι 180,2% στο Πρόγραμμα Σταθερότητας), εξαιτίας των αναθεωρημένων εκτιμήσεων για το ονομαστικό ΑΕΠ. Αποκλιμάκωση του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ αναμένεται και το 2023, υπό την προϋπόθεση επαλήθευσης του μακροοικονομικού σεναρίου του Κρατικού Προϋπολογισμού 2023.

Διάγραμμα 22: Εξέλιξη χρέους της Γενικής Κυβέρνησης ως ποσοστό στο ΑΕΠ 2010-2025

Πηγή: Eurostat, Stability Programme 2022-2025, Draft Budgetary Plan 2023.

*---προβλέψεις

Για το 2022, παρόμοια αναμένεται να είναι και η εξέλιξη του λόγου χρέους προς ΑΕΠ και για τις άλλες κράτη μέλη της ευρωζώνης με υψηλό δημόσιο χρέος (Ιταλία, Πορτογαλία), μετά τα ιστορικά υψηλά επίπεδα του 2020, με την αποκλιμάκωση να αποδίδεται κυρίως

στα υψηλά επίπεδα ονομαστικού ΑΕΠ λόγω πληθωρισμού.³⁴ Συγκεκριμένα, στην Ιταλία το 2022 το δημόσιο χρέος εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί στο 145,4% του ΑΕΠ καταγράφοντας αποκλιμάκωση 4,9 ποσοστιαίων μονάδων σε σχέση με το 2021. Σύμφωνα με το πρόσφατο Draft Budgetary Plan που κατατέθηκε στην ΕΕ, το ιταλικό δημόσιο χρέος θα παραμείνει μεσοπρόθεσμα σε υψηλά επίπεδα, ενώ στην περίπτωση που επαληθευτούν οι προβλέψεις, θα προσεγγίσει το επίπεδο του ελληνικού χρέους το 2025 (139,3% έναντι 146,5% του ΑΕΠ). Πιο βελτιωμένη πορεία αναμένεται να καταγράψει και το δημόσιο χρέος της Πορτογαλίας το οποίο εκτιμάται στο 115% του ΑΕΠ το 2022, επίπεδο χαμηλότερο από το 2019, πριν το ξέσπασμα δηλαδή της κρίσης λόγω πανδημίας.

Χρονοδιάγραμμα αποπληρωμής των δανείων του Μηχανισμού Στήριξης

Η εφαρμογή των τριών προγραμμάτων μακροοικονομικής προσαρμογής (2010-2018) συνοδεύτηκε από τη λήψη τριών μεγάλων δανείων συνολικού ύψους 288,7 δισ. ευρώ που αντλήθηκαν στα πλαίσια του Greek Loan Facility (GLF), του EFSF, του European Stability Mechanism (ESM), αλλά και από το ΔΝΤ με σχετικά ευνοϊκούς όρους (χαμηλά επιτόκια, μακρά περίοδο αποπληρωμής). Σήμερα, τα δανειακά κεφάλαια που προήλθαν από το ΔΝΤ (32,1 δισ. ευρώ) έχουν πλήρως εξοφληθεί, ενώ το ανεξόφλητο υπόλοιπο ύψους 239,5 δισ. ευρώ, αφορά αποκλειστικά δανειακά κεφάλαια των κρατών μελών της ευρωζώνης που αντλήθηκαν από τον Μηχανισμό Στήριξης (GLF, EFSF, ESM) με την αποπληρωμή τους να εκτείνεται έως το 2070.

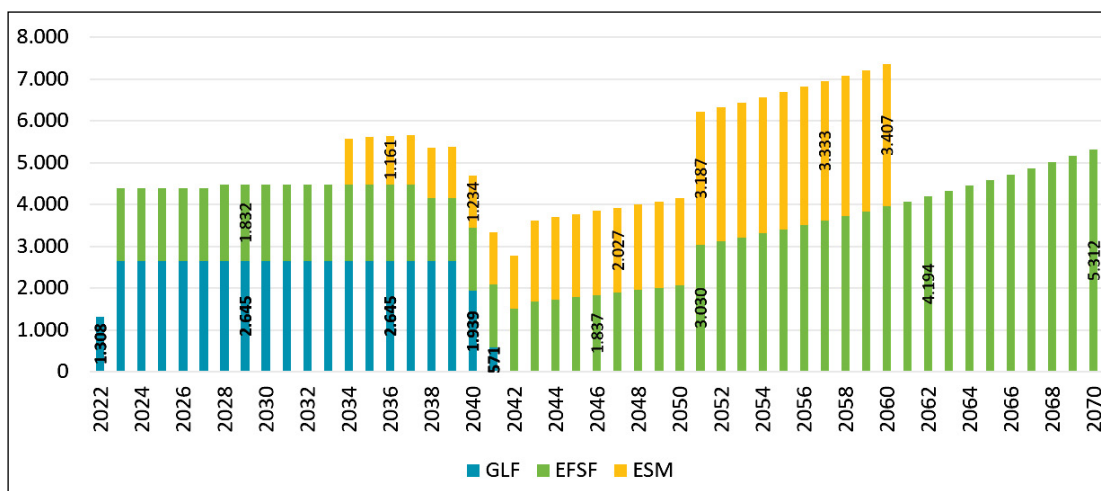
Συγκεκριμένα, από τα διμερή δάνεια που προήλθαν από χώρες της ΕΕ (GLF) κατά τη διάρκεια του 1ου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής ύψους 52,9 δισ. ευρώ, το ανεξόφλητο μέρος ανέρχεται σήμερα σε 48,8 δισ. ευρώ. Η αποπληρωμή των εν λόγω κεφαλαίων έχει ήδη ξεκινήσει και η πλήρης εξόφλησή τους θα πραγματοποιηθεί το 2040.³⁵ Από τα δανειακά κεφάλαια του EFSF ύψους 141,8 δισ. ευρώ, το ανεξόφλητο υπόλοιπο ανέρχεται σε 130,9 δισ. ευρώ.³⁶ Με βάση το υφιστάμενο χρονοδιάγραμμα, η καταβολή των ετήσιων δόσεων θα ξεκινήσει από το 2023 και επεκτείνεται έως το 2070. Τέλος, η χρηματοδοτική βοήθεια ύψους 61,9 δισ. ευρώ που αντλήθηκε από τον ESM κατά τη διάρκεια του 3ου προγράμματος, αναμένεται να αποπληρωθεί από το 2034 έως το 2060.

34. Στην Ιταλία και την Πορτογαλία το ονομαστικό ΑΕΠ το 2022 εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 6,4 % και 10,7% αντίστοιχα.

35. Η αποπληρωμή των δανείων του GLF έχει ήδη ξεκινήσει και το τρέχον έτος η Ελλάδα προτίθεται να αποπληρώσει πρόωρα μέρος του δανείου ύψους 2.645 εκατ. ευρώ που αντιστοιχεί στην δόση του επόμενου έτους, αφού προηγουμένως ολοκληρωθούν οι απαραίτητες νομικές διαδικασίες των κρατών μελών της ευρωζώνης.

36. Στις 27/02/2015, το Ελληνικό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας επέστρεψε 10,9 δισ. ευρώ σε ομόλογα που εκδόθηκαν από το EFSF για την ανακεφαλαιοποίηση των ελληνικών τραπεζών. Αυτό περιελάμβανε πλήρη αποπληρωμή των 7,2 δισ. ευρώ που εκταμιεύτηκαν στις 31/05/2013 και μερική αποπληρωμή 3,7 δισ. ευρώ της δόσης του δανείου που εκταμιεύτηκε στις 19/12/2012.

Διάγραμμα 23: Χρονοδιάγραμμα αποπληρωμής δανείων Μηχανισμού Στήριξης (ποσά σε εκατ. ευρώ)

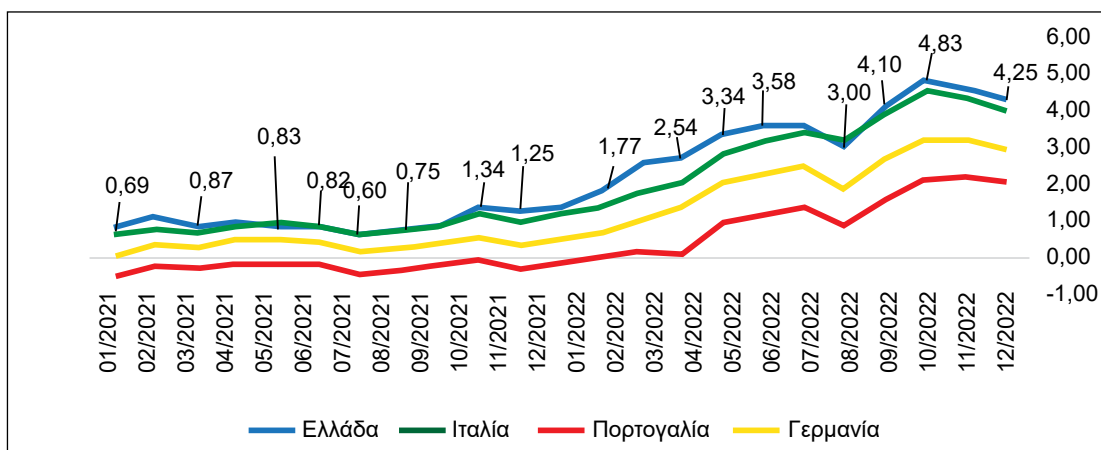

Πηγή: ΟΔΔΗΧ, ESM.

Αποδόσεις δεκαετών ομολόγων

Οι αποδόσεις των ελληνικών δεκαετών ομολόγων (διάγραμμα 24) βρίσκονται σε συνεχή ανοδική πορεία ήδη από το τελευταίο τρίμηνο του 2021, ενώ παρόμοια πορεία καταγράφεται στις αντίστοιχες αποδόσεις ομολόγων άλλων χωρών της ΕΕ (Γερμανία, Ιταλία, Πορτογαλία).

Διάγραμμα 24: Αποδόσεις δεκαετών ομολόγων σε Ελλάδα, Ιταλία, Γερμανία και Ισπανία σε μηνιαία βάση (Μάρτιος 2020- Νοέμβριος 2022)

Πηγή: Bloomberg.

Τον Νοέμβριο του 2022 το ελληνικό δεκαετές ομόλογο τέθηκε υπό διαπραγμάτευση στην δευτερογενή αγορά κοντά στο 4,25%. Το επιτόκιο αυτό είναι σημαντικά υψηλότερο σε σχέση με τις προ ενός έτους αποδόσεις (1,34%), ακολουθεί ωστόσο τη γενικότερη ανοδική τάση των επιτοκίων στην ευρωζώνη, ενσωματώνοντας ωστόσο και τον κίνδυνο της χώρας εξαιτίας του υψηλού δημόσιου χρέους.

Η πρόσφατη αύξηση των επιτοκίων αναχρηματοδότησης από την ΕΚΤ, η αναμενόμενη μείωση της αγοράς κρατικών ομολόγων από την ΕΚΤ (το λεγόμενο Quantitative Tightening) και οι συνεχιζόμενες πληθωριστικές πιέσεις, καθιστούν τη γρήγορη απο-

κλιμάκωση των αποδόσεων των ομολόγων λιγότερο πιθανή. Παρόλα αυτά, ο βαθμός στον οποίο η εξέλιξη αυτή θα επηρεάσει αρνητικά τη δυναμική και τη βιωσιμότητα του χρέους, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, δεν είναι μεγάλος, καθόσον οι ακαθάριστες δανειακές ανάγκες παραμένουν χαμηλές, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό του υφιστάμενου χρέους είναι σε σταθερό επιτόκιο.³⁷ Μεσοπρόθεσμα ωστόσο, απορρέουν κίνδυνοι, ιδιαίτερα αν το κλίμα γεωπολιτικής αστάθειας, το οποίο επηρεάζει και τις ευρύτερες οικονομικές συνθήκες, παραταθεί, και αν η ΕΚΤ προχωρήσει σε έντονη πώληση ομολόγων και διακοπή της πολιτικής της για συγκράτηση μεγάλων διαφορών στα επιτόκια κρατικού δανεισμού στις χώρες της ευρωζώνης (το λεγόμενο anti-fragmentation policy). Οι φόβοι αυτοί υπογραμμίζουν τη σημασία μιας περαιτέρω αναβάθμισης των ελληνικών ομολόγων σε επενδυτική βαθμίδα, καθώς θα ενισχυθεί η ανθεκτικότητα και αξιοπιστία τους και έτσι θα γίνονται αποδεκτά ως εγγύηση για όλες τις πράξεις χρηματοδότησης του ευρωσυστήματος από την ΕΚΤ.

Η εκδοτική δραστηριότητα

Το 2022, το ελληνικό Δημόσιο συνέχισε την εκδοτική δραστηριότητα μέσω κοινοπρακτικών εκδόσεων και επανεκδόσεων ομολόγων σταθερού και κυμαινόμενου επιτοκίου (πίνακας 21), ενώ έως το Σεπτέμβριο του 2022 αντλήθηκαν και από τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Σταθερότητας κεφάλαια ύψους 1.845,5 εκατ. ευρώ. Παράλληλα, συνεχίστηκε έντονα η αναχρηματοδότηση βραχυχρόνιου χρέους μέσω εκδόσεων εντόκων γραμματίων τρίμηνης, εξάμηνης και ετήσιας διάρκειας, καθώς επίσης και μέσω πράξεων διαχείρισης ταμειακής ρευστότητας (repo agreements), τις οποίες συνάπτει ο Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους (ΟΔΔΗΧ) για την αξιοποίηση των διαθεσίμων των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης.

37. Τα δανειακά κεφάλαια του μηχανισμού στήριξης EFSF & ESM είναι σε σταθερό επιτόκιο ενώ αυτά του GLF σε κυμαινόμενο. Ωστόσο, ο ΟΔΔΗΧ, έχει στο παρελθόν πραγματοποιήσει για τα εν λόγω κεφάλαια interest rate swap προκειμένου να διασφαλίσει τη συγκράτηση του κόστους εξυπηρέτησης του υφιστάμενου χρέους, από ενδεχόμενη αύξηση των επιτοκίων.

Πίνακας 21: Εκδόσεις ελληνικών ομολόγων 2022³⁸

Είδος Έκδοσης	Ημερομηνία	Άντληση	Επιτόκιο
Δεκαετές	Ιανουάριος 2022	3 δισ. ευρώ	1,75%
Επανεκδοση επταετούς	Απρίλιος 2022	1,5 δισ. ευρώ	2,00%
Επανεκδοση	Μάιος 2022	500 εκατ. ευρώ	3,90%
Επανεκδοση	Μάιος 2022	250	4,00%
Επανεκδοση	Μάιος 2022	150	4,20%
Επανεκδοση	Ιούλιος 2022	500	1,75%
Πενταετές	Ιούλιος 2022	1 δισ. ευρώ	3M+1,23 (κυμαινόμενο)
επανεκδοση	Οκτώβριος	750	3M+1,23 (κυμαινόμενο)
Σύνολο Εκδόσεων/Επα- νεκδόσεων 2022		7,65 δισ. ευρώ	

Πηγή: ΟΔΔΧ.

Συμπέρασμα

Η ισχυρή αποκλιμάκωση που προδιαγράφεται στο λόγο χρέους προς ΑΕΠ το 2022, οφείλεται στη σημαντική αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ (denominator effect), απόρροια των εκτιμήσεων για τον ρυθμό μεγέθυνσης και τον υψηλό πληθωρισμό κατά το τρέχον έτος. Παρά όμως τη θετική επίδραση αυτών των μακροοικονομικών εξελίξεων, οι ισχυρές ενδείξεις για ύφεση στην ευρωζώνη για το 2023, σε συνδυασμό με την άνοδο των επιτοκίων και τη συνεπακόλουθη αύξηση του κόστους δανεισμού, επιδεινώνουν τις συνθήκες στις χρηματαγορές, ιδιαίτερα για χώρες με υψηλό δημόσιο χρέος. Για την προγραμματισμένη αποπληρωμή των δανειακών κεφαλαίων που έχουν αντληθεί στα πλαίσια του Μηχανισμού στήριξης EFSF από το 2023 και έπειτα, καθώς και σε όποιο βαθμό χρειαστεί έκδοση νέου δημόσιου χρέους, είναι αναγκαίο να υπάρχει συστηματική παρακολούθηση των μεταβολών στα επιτόκια κρατικού δανεισμού - και ειδικά στις διαφορές τους από αυτά στην υπόλοιπη ευρωζώνη - μιας και αυτά δίνουν μια πρώτη ένδειξη της εμπιστοσύνης των αγορών για τις δημοσιονομικές εξελίξεις της χώρας μας, όπως μας δίδαξε η ελληνική κρίση της προηγούμενης δεκαετίας και η πρόσφατη εμπειρία του Ηνωμένου Βασιλείου. Ζητούμενο εξακολουθεί να παραμένει η περαιτέρω αναβάθμιση του αξιόχρεου του ελληνικού Δημοσίου και η κατάταξη των ελληνικών ομολόγων σε επενδυτική βαθμίδα.

Στη διαχείριση του ελληνικού χρέους, ιδιαίτερη βαρύτητα αναμένεται να διαδραματίσουν τα επόμενα χρόνια και οι νέοι δημοσιονομικοί κανόνες που αναμένεται να εφαρμοστούν μετά τη λήξη ισχύος της γενικής ρήτρας διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης το 2024. Οι εξατομικευμένοι ανά χώρα κανόνες, όσον αφορά την απαιτούμενη μείωση του χρέους, μοιάζουν πλέον πολύ πιθανό ως ενδεχόμενο, γεγονός που θα θέσει νέους όρους δημοσιονομικής διαχείρισης, ιδιαίτερα για χώρες με υψηλό δημόσιο χρέος. Η άσκηση συνετής δημοσιονομικής πολιτικής και η εφαρμογή μιας φιλόδοξης στρατηγικής ανάπτυξης αποτελούν απαραίτητες προϋποθέσεις για να εδραιωθεί η κα-

38. Έως τον Οκτώβριο του 2022.

θοδική πορεία του λόγου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ και να μην υπονομευτεί η διατηρησιμότητά του μεσοπρόθεσμα. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στις πρόσφατες συστάσεις της για την Ελλάδα (CSRs), όπως διατυπώθηκαν από την ΕΕ στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και εγκρίθηκαν από το Συμβούλιο, καθιστά αναγκαία για το 2023 τη συμμόρφωση της χώρας μας με τους κανόνες του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης για το έλλειμμα και το ποσοστό μείωσης του χρέους. Η κύρια σύσταση έγκειται στην άσκηση συνετής δημοσιονομικής πολιτικής μεσοπρόθεσμα, γεγονός που προϋποθέτει ελεγχόμενο ρυθμό μεταβολής των πρωτογενών δαπανών, προκειμένου, μεταξύ άλλων, να διασφαλιστεί η δημοσιονομική σταθερότητα και αποφευχθεί εκ νέου αύξηση του δημόσιου χρέους, σε ένα διεθνώς ασταθές μακροοικονομικό περιβάλλον.

10. Δημοσιονομικοί στόχοι 2022 και 2023

- Παρά την αυξημένη αβεβαιότητα, οι στόχοι που είχαν τεθεί στο Σχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2022 δεν απέχουν σημαντικά από την αναμενόμενη εκτέλεση, όπως εμφανίζεται στο Σχέδιο του 2023. Το Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης θα διαμορφωθεί σε -4,1% από -4,0% που είχε προϋπολογισθεί και το πρωτογενές αποτέλεσμα σε -1,6% από -1,4%.
- Οι εκτιμήσεις για το τρέχον έτος είναι συντηρητικότερες από τους περισσότερους διεθνείς οργανισμούς και ευθυγραμμίζονται με αυτές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- Για το 2023 το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης αναμένεται να μειωθεί περαιτέρω στο 2,0% του ΑΕΠ, ενώ αναμένεται και επιστροφή σε πρωτογενές αποτέλεσμα κατά 0,7% του ΑΕΠ. Οι προβλέψεις αυτές είναι συντηρητικότερες από τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.
- Οι δημοσιονομικοί στόχοι της χώρας υπόκεινται σε ιδιαίτερη αβεβαιότητα δεδομένων των προκλήσεων αναφορικά με τις γεωπολιτικές εξελίξεις, τη συνεπακόλουθη ενεργειακή κρίση και τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις, το διαφαινόμενο περιβάλλον ύφεσης στην ΕΕ.
- Η συστατική νομισματική πολιτική που αναγκάζεται να εφαρμόσει η ΕΚΤ θα δυσκολέψει περαιτέρω τις δημοσιονομικές επιλογές της χώρας μας.
- Επιπλέον, οι δημοσιονομικές επιπτώσεις του εκλογικού κύκλου και μια πιθανή αβεβαιότητα δυνατότητας σχηματισμού κυβέρνησης δεν πρέπει να υποβαθμιστούν.
- Ενδεχόμενη μεταβολή στο μακροοικονομικό σενάριο, με πιο έντονη επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας θα συνέβαλε στην υπονόμευση των δημοσιονομικών στόχων για το επόμενο έτος.
- Ο στόχος για πρωτογενές πλεόνασμα είναι σημαντικό να επιτευχθεί, παρά τις άνω αβεβαιότητες, δεδομένου επίσης ότι η επόμενη χρονιά αποτελεί και τη χρονιά μετάβασης στο νέο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης.

Ο Κρατικός Προϋπολογισμός του 2023 είναι ο πρώτος κρατικός προϋπολογισμός, έπειτα από περίοδο 12 ετών, που καταρτίζεται εκτός του πλαισίου μνημονικής επιτήρησης ή ενισχυμένης εποπτείας. Οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις αντανakλούν την ανάγκη αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης, ως απόρροια του συνεχιζόμενου πολέμου στην Ουκρανία ενώ μειωμένες βαίνουν οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις αντιμετώπισης της πανδημίας σε σχέση με τα πρώτα χρόνια εμφάνισής της.

Για το τρέχον έτος, το Σχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2023 αναθεωρεί προς το καλύτερο τις προβλέψεις του Προγράμματος Σταθερότητας 2022-25 (Απρίλιος 2022), τόσο για το Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης από -4,4% σε -4,1%, όσο και για το πρωτογενές αποτέλεσμα, από -2,0% σε -1,6% (πίνακας 22 και πίνακας 23). Αυτό αποδίδεται κυρίως στο ότι, το σύνολο των μέτρων για το τρέχον έτος δεν οδήγησαν το δημοσιονομικό αποτέλεσμα σε απόκλιση από τους δημοσιονομικούς στόχους που είχαν τεθεί στο Πρόγραμμα Σταθερότητα 2022-2025. Η χρηματοδότηση μεγάλου μέρους των παρεμβάσεων αυτών καλύφθηκε από έσοδα του Ταμείου Ενεργειακής Μετάβασης, ευρωπαϊκών πόρους, καθώς και αυξημένα φορολογικά έσοδα κυρίως από την έμμεση φορολογία, που προέρχονται από την ισχυρή οικονομική μεγέθυνση και κυρίως τον πληθωρισμό. Ειδικότερα, το σύνολο των ενεργειακών παρεμβάσεων το 2022 εκτιμάται σε περίπου 10,7 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 4,8 δισ. ευρώ (2,3% του ΑΕΠ) επηρεάζουν το δημοσιονομικό αποτέλεσμα και 5,9 δισ. ευρώ προέρχονται από τα επιπλέον έσοδα του Ταμείου Ενεργειακής Μετάβασης.³⁹ Το δημοσιονομικό κόστος των μέτρων για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης και άλλων δημοσιονομικών παρεμβάσεων ανέρχεται σε 4,7 δισ. ευρώ το 2022 (2,2% του ΑΕΠ), το οποίο είναι μειωμένο σε σχέση με το 2021 και αφορά κυρίως επέκταση μέτρων που είχαν αποφασιστεί κατά τα πρώτα χρόνια εμφάνισης της πανδημίας. Οι εκτιμήσεις του Σχεδίου του Κρατικού Προϋπολογισμού 2023 για το τρέχον έτος είναι συντηρητικότερες από τους περισσότερους διεθνείς οργανισμούς και ευθυγραμμίζονται με αυτές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Πίνακας 22: Προβλέψεις για το Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης (ως % ΑΕΠ)

	Ημερομηνία Δημοσίευσης	2022	2023
ΥΠΟΙΚ ¹ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ	Απρίλιος 2022	-4,4	-1,4
ΔΝΤ ²	Οκτώβριος 2022	-4,4	-1,9
ΥΠΟΙΚ ³ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ	Οκτώβριος 2022	-4,1	-2
ΟΟΣΑ ⁴	Νοέμβριος 2022	-4,3	-2,5
Ευρωπαϊκή Επιτροπή ⁵	Νοέμβριος 2022	-4,1	-1,8
ΥΠΟΙΚ ⁶ ΣΧΕΔΙΟ	Νοέμβριος 2022	-4,1	-2

Πηγή: 1) Πρόγραμμα Σταθερότητας, Υπουργείο Οικονομικών, Απρίλιος 2022, 2) IMF, World Economic Outlook Database, Οκτώβριος 2022, 3) Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2022, 4) OECD Economic Outlook, No 112, Νοέμβριος 2022, 5) European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2022, Νοέμβριος 2022, 6) Σχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2022.

39. Το ειδικό θέμα Ι αναλύει τα μέτρα αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης σε ΕΕ και Ελλάδα.

Πίνακας 23: Προβλέψεις για το πρωτογενές αποτέλεσμα της Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

	Ημερομηνία δημοσίευσης	2022	2023
ΥΠΟΙΚ ¹ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ	Απρίλιος 2022	-2	1,1
ΔΝΤ ²	Οκτώβριος 2022	-1,7	0,9
ΥΠΟΙΚ ³ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ	Οκτώβριος 2022	-1,7	0,7
Ευρωπαϊκή Επιτροπή ⁵	Νοέμβριος 2022	-1,6	1,1
ΥΠΟΙΚ ⁶ ΣΧΕΔΙΟ	Νοέμβριος 2022	-1,6	0,7

Πηγή: 1) Πρόγραμμα Σταθερότητας, Υπουργείο Οικονομικών, Απρίλιος 2022, 2) IMF, World Economic Outlook Database, Οκτώβριος 2022, 3) Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Οκτώβριος 2022, 5) European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2022, Νοέμβριος 2022, 6) Σχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2022.

Αξίζει να τονισθεί ότι σημαντικό ρόλο στο βελτιωμένο εκτιμώμενο αποτέλεσμα του Ισοζυγίου της Γενικής Κυβέρνησης και του πρωτογενούς αποτελέσματος του τρέχοντος έτους σε σχέση με το 2021 (κατά τρεις περίπου εκατοστιαίες μονάδες ΑΕΠ) διαδραμάτισαν ο υψηλότερος του αναμενόμενου ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ για το 2022 και η ομαλοποίηση της υγειονομικής κατάστασης με συνέπεια τη σταδιακή άρση των αντίστοιχων μέτρων στήριξης (πίνακας 24). Από την άλλη, αρνητικό ρόλο έχει παίξει η κλιμάκωση της ενεργειακής κρίσης, η οποία επιτάχυνε τις πληθωριστικές πιέσεις στην οικονομία, με αποτέλεσμα την υιοθέτηση νέων μέτρων στήριξης για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Σημειωτέο ότι, παρά την αυξημένη αβεβαιότητα που προέκυψε λόγω του πολέμου τους πρώτους μήνες το 2022, οι στόχοι που είχαν τεθεί στο Σχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2022 δεν απέχουν σημαντικά από την αναμενόμενη εκτέλεση όπως εμφανίζεται στο Σχέδιο του 2023. Έτσι, εκτιμά για το 2022 ότι το Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης θα διαμορφωθεί σε -4,1% από -4,0% που είχε προϋπολογισθεί και το πρωτογενές αποτέλεσμα σε -1,6% από -1,4%.⁴⁰

Για το 2023 αναθεωρούνται οι προβλέψεις του Προγράμματος Σταθερότητας 2022-2025 (Απρίλιος 2022), προς το δυσμενέστερο για το Ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης από -1,4% σε -2% και για το πρωτογενές πλεόνασμα από +1,1% σε +0,7% αντίστοιχα, κυρίως λόγω της αναθεώρησης της αναπτυξιακής δυναμικής της ελληνικής οικονομίας από 4,8% σε 1,8% και λόγω της ανάγκης επέκτασης δημοσιονομικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση των πληθωριστικών πιέσεων και του ενεργειακού κόστους σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά (πίνακας 22 και πίνακας 23). Οι προβλέψεις του Σχεδίου Κρατικού Προϋπολογισμού 2023, είναι συντηρητικότερες από τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σημειωτέο ότι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπολογίζει υψηλότερη αύξηση της φορολογικής βάσης λόγω του υψηλότερου πληθωρισμού που προβλέπει (6%) σε σχέση με το σενάριο του Υπουργείου Οικονομικών (5%). Επιπλέον, στις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής γίνεται η υπόθεση ότι τα έσοδα από την έκτακτη εισφορά επί των υπερκερδών των παραγωγών ενέργειας για την περίοδο Οκτωβρίου 2021 έως Ιούνιο 2022 (0,2 % του ΑΕΠ) θα εισπραχθούν το 2022, ενώ στο Σχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού το 2023 (Post-Programme Surveillance Report, Autumn 2022).

40. Οι διαφορές αυτές προκύπτουν κυρίως από τις αυξημένες συνολικές δαπάνες στην αναμενόμενη εκτέλεση του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2022 κατά 6,2 δισ. ευρώ σε σχέση με τον στόχο του Σχεδίου του 2022, οι οποίες αντισταθμίστηκαν όμως σημαντικά από τα αυξημένα καθαρά έσοδα κατά 4,9 δισ. ευρώ.

Πίνακας 24: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία European System of Accounts (ESA) (σε εκατ. ευρώ)

	2021	2022		Διαφορά 2022	2023	Διαφο- ρά
	ΔΥΕ Οκτω- βρίου 2022	Προϋπ/ σμός	Εκτίμη- ση	Προϋπ/ σμός - Εκτίμηση	Πρόβλεψη	2023- 2022
I. Καθαρά έσοδα κρατι- κού προϋπολογισμού	53.625	55.425	60.359	4.934	62.139	1.780
ζ. Επιστροφές εσόδων	4.965	4.957	5.993	1.036	6.110	117
II. Δαπάνες κρατικού προϋπολογισμού	71.009	65.594	71.802	6.208	69.945	-1.857
στ. Τόκοι	5.826	5.550	6.000	450	7.000	1.000
III. Ισοζύγιο κρατικού προ- ϋπολογισμού (I-II)	-17.384	-10.170	-11.444	-1.274	-7.806	3.638
% ΑΕΠ	-9,6%	-5,4%	-5,4%		-3,5%	
IV. Πρωτογενές αποτέλε- σμα κρατικού προϋπολο- γισμού (III+II.στ-I.ε1)	-11.887	-4.620	-5.444	-824	-806	4.638
% ΑΕΠ	-6,5%	-2,5%	-2,6%		-0,4%	
V. Ισοζύγιο νομικών προσώπων	2.756	1.953	1.720	-233	2.204	484
VI. Ισοζύγιο Νοσο- κομείων - ΠΦΥ	-350	-220	-229	-9	9	238
VII. Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης (III+V+VI)	-14.979	-8.436	-9.952	-1.516	-5.592	4.360
VIII. Ισοζύγιο ΟΤΑ	-159	60	-304	-364	-148	156
IX. Ισοζύγιο ΟΚΑ	1.600	960	1.721	761	1.279	-442
X. Ισοζύγιο Γενικής Κυ- βέρνησης (VII+VIII+IX)	-13.537	-7.416	-8.535	-1.119	-4.461	4.074
% ΑΕΠ	-7,5%	-4,0%	-4,1%		-2,0%	
XI. Ενοποιημένοι Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	4.521	4.736	5.127	391	6.129	1.002
% ΑΕΠ	2,5%	2,5%	2,4%		2,7%	
XII. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης (X+XI)	-9.017	-2.680	-3.408	-728	1.668	5.076
% ΑΕΠ	-5,0%	-1,4%	-1,6%		0,7%	
ΑΕΠ	181.675	187.278	210.170	22.892	224.134	13.964

Πηγή: Εισηγητική Προϋπολογισμού 2023, Υπουργείο Οικονομικών και επεξεργασία ΕΔΣ.

Σε σχέση με το τρέχον έτος, το έλλειμμα της Γενικής Κυβέρνησης το 2023 αναμένεται να μειωθεί περαιτέρω στο 2,0% του ΑΕΠ, ενώ αναμένεται και επιστροφή σε πρωτογενές αποτέλεσμα κατά 0,7% του ΑΕΠ (πίνακας 24). Η βελτίωση του δημοσιονομικού αποτελέσματος αποδίδεται στην μείωση του δημοσιονομικού κόστους των μέτρων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης (από 2,3% του ΑΕΠ το 2022 σε 0,6% το 2023), την ελαχιστοποίηση των μέτρων στήριξης της υγειονομικής κρίσης (από 2,1% του ΑΕΠ το 2022 σε 0,1% το 2023), τη συγκρατημένη μεν αλλά αναπτυξιακή δυναμική της οικονομίας (από 5,6% το 2022 σε 1,8% το 2023) αλλά και τις φιλικές προς την ανάπτυξη

δημοσιονομικές παρεμβάσεις (από 0,1% του ΑΕΠ το 2022 σε 1,9% το 2023).

Οι δημοσιονομικές αβεβαιότητες παραμένουν σημαντικές. Οι δημοσιονομικοί στόχοι της χώρας για το 2023 υπόκεινται σε ιδιαίτερη αβεβαιότητα δεδομένων των προκλήσεων αναφορικά με τις γεωπολιτικές εξελίξεις, τη συνεπακόλουθη ενεργειακή κρίση⁴¹ και τις έντονες πληθωριστικές πιέσεις⁴² και το διαφαινόμενο περιβάλλον ύφεσης στην ΕΕ. Η συστατική νομισματική πολιτική που αναγκάζεται να εφαρμόσει η ΕΚΤ θα δυσκολέψει περαιτέρω τις δημοσιονομικές επιλογές της χώρας μας. Επιπλέον, οι δημοσιονομικές επιπτώσεις του εκλογικού κύκλου και μια πιθανή αβεβαιότητα δυνατότητας σχηματισμού κυβέρνησης δεν πρέπει να υποβαθμιστούν. Πρόσθετοι δημοσιονομικοί κίνδυνοι απορρέουν από εκκρεμείς νομικές υποθέσεις (κυρίως τις δικαστικές υποθέσεις κατά της Εταιρείας Ακίνητων Δημοσίου), και τις αποφάσεις για πληρωμές αναδρομικών σε συνταξιούχους.⁴³ Αξίζει να σημειωθεί ότι ενδεχόμενη μεταβολή στο μακροοικονομικό σενάριο, με πιο έντονη επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας από αυτή που προβλέπεται στο Σχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού 2023 θα συνέβαλε στην υπονόμευση των δημοσιονομικών στόχων για το επόμενο έτος.

Στη θετική πλευρά, σημαντική είναι η στήριξη της αναπτυξιακής δυναμικής της οικονομίας από τα κονδύλια των ευρωπαϊκών προγραμμάτων (ΤΑΑ, ΕΣΠΑ), αλλά και η ενθάρρυνση υποστηρικτικών εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών εκ μέρους της ΕΕ, όπως εκφράστηκε με την άμεση αναστολή των ευρωπαϊκών δημοσιονομικών κανόνων για την αντιμετώπιση της πανδημικής κρίσης και τη διατήρηση της αναστολής για την αντιμετώπιση της τρέχουσας ενεργειακής-πληθωριστικής κρίσης. Προς την κατεύθυνση αυτή θεωρείται και η πρόσφατη πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη βελτίωση του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης στην ΕΕ, η οποία αναγνωρίζει τις ανάγκες διασφάλισης δημοσιονομικής βιωσιμότητας με ταυτόχρονη ενθάρρυνση της οικονομικής μεγέθυνσης. Σημειώνεται, ότι ο στόχος για πρωτογενές πλεόνασμα είναι σημαντικό να επιτευχθεί, παρά τις άνω αβεβαιότητες, δεδομένου επίσης ότι η επόμενη χρονιά αποτελεί και τη χρονιά μετάβασης στο νέο πλαίσιο οικονομικής διακυβέρνησης.

41. Η εξέλιξη των τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας έχει καθοριστική σημασία για τον προϋπολογισμό του 2023. Μια περαιτέρω αύξηση στην τιμή της ηλεκτρικής ενέργειας θα μπορούσε να αυξήσει το δημοσιονομικό κόστος του μηχανισμού στήριξης, γιατί τα έσοδα από τον μηχανισμό προέρχονται κυρίως από τη φορολόγηση των υπερεσόδων των παραγωγών ηλεκτρικής ενέργειας, με βάση τα τρέχοντα συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης για τις τιμές ηλεκτρικής ενέργειας. Ωστόσο, μια μείωση των τιμών της ηλεκτρικής ενέργειας θα μπορούσε να καταστήσει τον μηχανισμό δημοσιονομικά ουδέτερο, επομένως πρόκειται για έναν συμμετρικό κίνδυνο. Επιπλέον, το αναμενόμενο πρωτογενές πλεόνασμα μπορεί να είναι υψηλότερο, λόγω της συντηρητικής εκτίμησης του δημοσιονομικού κόστους, δεδομένου ότι βασίζεται στην υπόθεση ότι η ζήτηση για ηλεκτρική ενέργεια δε θα μειωθεί.

42. Ένας υψηλότερος από τον προβλεπόμενο πληθωρισμός θα μπορούσε να συμβάλει σε υψηλότερα έσοδα, αλλά ταυτόχρονα δημιουργεί αυξανόμενες πιέσεις στο σκέλος των δαπανών. Οι μισθοί του Δημοσίου και οι κοινωνικές παροχές δεν τιμαριθμούνται με βάση τον πληθωρισμό, και έτσι περιορίζεται εν μέρει η άμεση μετακύλιση του υψηλότερου πληθωρισμού στις δημόσιες δαπάνες. Ωστόσο, οι πιέσεις για αύξηση των δαπανών για μισθούς και παροχές είναι πιθανό να αυξηθούν λόγω της μείωσης των πραγματικών διαθέσιμων εισοδημάτων.

43. Σύμφωνα με την απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας σχετικά με την αναδρομική πληρωμή των περικοπών των επικουρικών συντάξεων και των εποχικών επιδομάτων, δικαιούνται αποζημίωση μόνο οι συνταξιούχοι που υπέβαλλαν αγωγές πριν από τις 31 Ιουλίου 2020. Ενώ η απόφαση αυτή θέτει το έδαφος για τις αναδρομικές πληρωμές, περιορίζει επίσης σημαντικά το πεδίο εφαρμογής και, ως εκ τούτου, το ενδεχόμενο δημοσιονομικό κόστος.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ Ι: Μέτρα δημοσιονομικής στήριξης για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης

Μολονότι ακόμα (16/12/2022) δεν έχει υπάρξει κοινή ευρωπαϊκή απόφαση για τα μέτρα αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης, οι κυβερνήσεις της ευρωζώνης έχουν λάβει διάφορα μέτρα για να μετριάσουν τον αντίκτυπο των υψηλών τιμών της ενέργειας στα νοικοκυριά και στις επιχειρήσεις. Όπως αναφέρει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή,⁴⁴ το καθαρό δημοσιονομικό κόστος αυτών των μέτρων εκτιμάται, από τις υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σε 1,3% του ΑΕΠ το 2022 και σε 0,9% το 2023 για τη ζώνη του ευρώ στο σύνολό της (πίνακας 25). Εάν οι τιμές της ενέργειας παραμείνουν υψηλές το 2023, το τελικό δημοσιονομικό κόστος είναι πιθανό να υπερβεί τις εκτιμήσεις. Ως εκ τούτου, το δημοσιονομικό κόστος των ενεργειακών μέτρων το 2023 ενδέχεται να υποτιμάται.

Σύμφωνα με την Επιτροπή, τα «ενεργειακά μέτρα» ορίζονται ως:

- (1) μέτρα που έχουν άμεσο αντίκτυπο στο οριακό κόστος της κατανάλωσης ενέργειας για τα νοικοκυριά και/ή τις επιχειρήσεις («μέτρα τιμών»).
- (2α) μέτρα που παρέχουν προσωρινή εισοδηματική στήριξη στα νοικοκυριά.
- (2β) μέτρα που παρέχουν αποζημίωση σε επιχειρήσεις στις ενεργοβόρες βιομηχανίες.
- (3) έσοδα από (νέους φόρους ή εισφορές) απροσδόκητα κέρδη από εταιρείες ενέργειας.

44. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL AND THE EUROPEAN CENTRAL BANK on the 2023 Draft Budgetary Plans: Overall Assessment, COM(2022) 900 final, Brussels, 22.11.2022

Πίνακας 25: Κόστος ενεργειακών μέτρων τα έτη 2022 και 2023 (% του ΑΕΠ)

	1. Στοχευμένα μέτρα στήριξης		2. Μη στοχευμένα μέτρα στήριξης		3. Έσοδα από φορολόγηση υπερ-κερδών		4. Συνολική επίπτωση = 1 + 2 - 3	
	2022	2023	2022	2023	2022	2023	2022	2023
AT	0,5	0,2	1,1	0,8	0,0	0,0	1,6	1,1
BE	0,2	0,2	0,7	0,5	0,1	0,2	0,9	0,4
CY	0,2	0,0	0,5	0,0	0,1	0,0	0,7	0,1
DE	0,3	0,1	0,8	1,7	0,1	0,0	1,1	1,8
EE	0,1	0,0	0,8	0,3	0,0	0,0	0,9	0,3
EL	0,4	-0,1	5,1	5,9	3,2	5,3	2,3	0,5
ES	0,5	0,0	1,1	0,2	0,0	0,1	1,6	0,0
FI	0,0	0,1	0,2	0,3	0,0	0,0	0,2	0,4
FR	0,2	0,2	1,3	1,8	0,7	1,3	0,8	0,7
HR	0,3	0,1	0,5	1,0	0,0	0,0	0,8	1,1
IE	0,2	0,0	1,1	0,2	0,0	0,0	0,3	0,2
IT	1,5	0,0	1,5	0,0	0,4	0,0	2,6	0,0
LT	0,0	0,0	1,4	1,5	0,0	0,0	1,5	1,5
LU	0,8	0,4	0,4	0,6	0,0	0,0	1,2	1,0
LV	0,5	0,4	1,5	1,3	0,0	0,0	2,0	1,5
MT	0,1	0,0	2,8	3,5	0,0	0,0	2,9	3,5
NL	0,1	0,7	0,9	1,2	0,0	0,0	1,0	1,9
PT	0,6	0,0	1,5	0,9	0,0	0,0	2,1	0,9
SI	0,5	0,0	0,4	0,1	0,0	0,0	0,9	0,2
SK	0,2	0,0	0,3	0,0	0,0	0,1	0,5	-0,1
EA	0,5	0,1	1,1	1,1	0,2	0,4	1,3	0,9

Πηγή: Commission 2022 autumn forecast.

Τα στοχευμένα μέτρα είναι μέτρα από τα οποία θα επωφεληθούν μόνο τα πιο εύάλωτα στρώματα του πληθυσμού, περιλαμβάνουν κάποιο βαθμό ελέγχου των πόρων και είναι επιλεκτικά με βάση το εισόδημα ή τις ειδικές κοινωνικές ανάγκες. Τυπικά παραδείγματα τέτοιων μέτρων είναι: συμπληρωματικές πληρωμές σε επιδόματα ελάχιστου εισοδήματος ή σε χαμηλότερες συντάξεις, εφάπαξ εκπτώσεις που αφαιρούνται από τον λογαριασμό ενέργειας για νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος ή μειωμένη τιμή ανά kWh ενέργειας για νοικοκυριά χαμηλού εισοδήματος. Αντιστρόφως, τα μη στοχευμένα μέτρα είναι μέτρα ευρείας βάσης που εφαρμόζονται στην πλειονότητα του πληθυσμού χωρίς διαφοροποίηση με βάση το εισόδημα ή τις ειδικές ανάγκες.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, τα πρώτα μέτρα στήριξης επιχειρήσεων και νοικοκυρών για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης ανακοινώθηκαν τον Σεπτέμβριο

του 2021 και ανερχόταν σε περίπου 500 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 326 εκατ. ευρώ αφορούσαν την επιδότηση των λογαριασμών ρεύματος και τα υπόλοιπα τη χρηματοδότηση του διευρυμένου (ως προς τους δικαιούχους) επιδόματος θέρμανσης (168 εκατ. ευρώ από 84 εκατ. ευρώ το 2020).⁴⁵ Ωστόσο, οι εξελίξεις ήταν τέτοιες που τον Μάρτιο του 2022 το σύνολο των παρεμβάσεων είχε αυξηθεί σε 3,7 δισ. Ευρώ.⁴⁶ Δύο μήνες μετά, σε σχετική ανακοίνωση του Υπουργείου Οικονομικών (06/05/2022) το συνολικό ύψος των παρεμβάσεων αυξήθηκε στα 7,6 δισ. ευρώ. Εν τέλει, σύμφωνα με το Σχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2023, το κόστος των δημοσιονομικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης που εφαρμόστηκαν το 2022 αναμένεται να ανέλθει σε 10,6 δισ. ευρώ.

Τα κυριότερα από τα μέτρα αφορούσαν την επιδότηση των λογαριασμών ενέργειας (ηλεκτρισμός και φυσικό αέριο) νοικοκυριών και επιχειρήσεων, διάφορων ειδών μορφών έκτακτης επιδότησης χαμηλοσυνταξιούχων, ανασφάλιστων υπερηλίκων, ΑμεΑ κλπ., την αναδρομική επιστροφή τμήματος της αύξησης του ηλεκτρικού ρεύματος στα οικιακά τιμολόγια, την αύξηση του επιδόματος θέρμανσης, την προπληρωμένη κάρτα καυσίμων και παρεμβάσεις στήριξης του αγροτικού τομέα. Στον πίνακα 26 αποτυπώνονται αναλυτικά οι δημοσιονομικές παρεμβάσεις που έγιναν στην Ελλάδα για την αντιμετώπιση των συνεπειών της ενεργειακής κρίσης το έτος 2022 και το άμεσο ή έμμεσο κόστος τους για τον Κρατικό Προϋπολογισμό.

Πίνακας 26: Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της ενεργειακής κρίσης στην ελληνική οικονομία έτους 2022 (σε εκατ. ευρώ)

A.	Παρεμβάσεις στο σκέλος των εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης	-102
1	Επιστροφή Ειδικού Φόρου Κατανάλωσης πετρελαίου κίνησης στους αγρότες	-72
2	Μείωση ΦΠΑ στις ζωτροφές από 13% σε 6%	-15
3	Μείωση ΦΠΑ στα λιπάσματα από 13% σε 6%	-15
B.	Παρεμβάσεις στο σκέλος των δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης	-10.603
1	Επιδότηση στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας νοικοκυριών	-3.206
2	Επιδότηση στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας επιχειρήσεων	-4.513
3	Επιδότηση στην κατανάλωση φυσικού αερίου νοικοκυριών (πλέον επιδοτήσεων ΔΕΠΑ)	-91
4	Επιδότηση στην κατανάλωση φυσικού αερίου επιχειρήσεων	-265
5	Επιδότηση 80% της αύξησης του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας σε παροχές αγροτικής χρήσης (Αύγουστος – Δεκέμβριος 2021)	-29
6	Αύξηση επιδόματος θέρμανσης & παροχή κινήτρων για την αντικατάσταση του φυσικού αερίου με άλλες μορφές καυσίμων*	-150
7	Ενίσχυση ύψους 200 ευρώ τον Απρίλιο του 2022 & 250 ευρώ τον Δεκέμβριο 2022 σε συνταξιούχους με μηνιαίο εισόδημα έως 600 και 800 ευρώ αντίστοιχα.	-377
8	Ενίσχυση ύψους 200 ευρώ τον Απρίλιο 2022 και 250 ευρώ τον Δεκέμβριο 2022 σε 35.000 ανασφάλιστους υπερηλίκους του ΟΠΕΚΑ	-16
9	Ενίσχυση ύψους 200 ευρώ τον Απρίλιο 2022 και 250 ευρώ τον Δεκέμβριο 2022 σε 172.000 δικαιούχους επιδομάτων ΑΜΕΑ	-71
10	Διπλή δόση ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος τον Απρίλιο 2022 και τον Δεκέμβριο 2022 σε 225.000 δικαιούχους	-93

45. Δελτίο Τύπου Υπ. Οικονομικών 8/10/2021.

46. Βλέπε συνέντευξη τύπου του Υπουργού Οικονομικών (17/03/2022) όπου ανακοινώθηκαν νέα μέτρα ύψους 1,7 δισ. ευρώ, πέραν των ήδη ενεργοποιημένων παρεμβάσεων ύψους 2 δισ. ευρώ.

11	Μιάμιση επιπλέον μηνιαία δόση επιδόματος παιδιών ΟΠΕΚΑ τον Απρίλιο 2022 και τον Δεκέμβριο 2022 σε 800.000 δικαιούχους	-234
12	Επιδότηση κτηνοτρόφων για το αυξημένο κόστος ζωοτροφών	-50
13	Ένταξη στο Μεταφορικό Ισοδύναμο της μεταφοράς ζωοτροφών στην Κρήτη	-8
14	Αύξηση της επιδότησης για τη μεταφορά ζωοτροφών στα μικρά νησιά του Αιγαίου	-4
15	Επιπλέον κόστος φορέων Γενικής Κυβέρνησης για ηλεκτρισμό και καύσιμα	-500
16	Προπληρωμένη κάρτα σε νοικοκυριά για αγορά καυσίμων κίνησης (fuel pass)	-300
17	Επιδότηση πετρελαίου κίνησης (12 λεπτά ανά λίτρο)	-217
18	Επιδότηση οδηγών ταξί με 200 ευρώ τον Απρίλιο λόγω αυξημένων τιμών καυσίμων	-5
19	Επιστροφή του 60% της αύξησης του κόστους ηλεκτρικής ενέργειας για την πρώτη κατοικία νοικοκυριών με εισόδημα έως 45.000 ευρώ (power pass)	-296
20	Επιδότηση αγροτών για το αυξημένο κόστος λιπασμάτων	-60
21	Ενίσχυση ύψους 250 ευρώ τον Δεκέμβριο 2022 σε 100.000 μακροχρόνια ανέργους	-25
22	Επιδότηση πετρελαίου θέρμανσης (20 λεπτά ανά λίτρο)**	-94
Παρεμβάσεις δαπανών που χρηματοδοτούνται από τον τακτικό προϋπολογισμό		-2.488
Παρεμβάσεις δαπανών που χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ		-12
Παρεμβάσεις δαπανών που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης		-8.104
Γ. Έσοδα Ταμείου Ενεργειακής Μετάβασης		5.905
Συνολικό Δημοσιονομικό Κόστος των Παρεμβάσεων (Α+Β-Γ)		-4.800

Σημείωση: το θετικό πρόσημο (+) δηλώνει αύξηση εσόδου ή μείωση δαπάνης και το αρνητικό πρόσημο (-) δηλώνει μείωση εσόδου ή αύξηση δαπάνης.

* Για το επίδομα θέρμανσης το συνολικό κόστος για το έτος 2022 εκτιμάται σε 234 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 84 εκατ. ευρώ αφορούν το επίδομα θέρμανσης της προηγούμενης χειμερινής περιόδου.

** Για την επιδότηση του πετρελαίου θέρμανσης η συνολική δαπάνη για τους μήνες Οκτώβριο-Δεκέμβριο 2022 εκτιμάται σε 156 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων 62 εκατ. ευρώ αναμένεται να εκταμειευτούν τον Ιανουάριο του 2023

Πηγή: Κρατικός Προϋπολογισμός πίνακας 3.28, σ. 174.

Στους πίνακες που ακολουθούν αποτυπώνονται οι παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας Covid-19 κατά το 2022 (πίνακας 27) και οι λοιπές δημοσιονομικές δαπάνες (πίνακας 28). Όπως αναφέρεται και στην Γνώμη του ΕΔΣ επί του Σχεδίου του Ετήσιου Κρατικού Προϋπολογισμού για το έτος 2023 (21/11/2020),⁴⁷ οι προβλεπόμενες δημοσιονομικές παρεμβάσεις αντανακλούν την ανάγκη αντιμετώπισης της κλιμακούμενης ενεργειακής και πληθωριστικής κρίσης, ενώ μειωμένες βαίνουν οι παρεμβάσεις αντιμετώπισης της πανδημίας. Το σύνολο των μέτρων αυτών για το 2022 δεν οδήγησαν το δημοσιονομικό αποτέλεσμα σε απόκλιση από τους δημοσιονομικούς στόχους που είχαν τεθεί στο Πρόγραμμα Σταθερότητα 2022-2025, δεδομένου ότι η χρηματοδότηση μεγάλου μέρους των παρεμβάσεων καλύπτεται από έσοδα του Ταμείου Ενεργειακής Μετάβασης, ευρωπαϊκούς πόρους, καθώς και αυξημένα φορολογικά έσοδα που προέρχονται κυρίως από την έμμεση φορολογία, την υψηλή οικονομική μεγέθυνση και τον πληθωρισμό. Το δημοσιονομικό κόστος των παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση της υγειονομικής κρίσης και λοιπών άλλων δημοσιονομικών παρεμβάσεων ανέρχεται σε 4,7 δισ. ευρώ το 2022 (2,2% ΑΕΠ), το οποίο είναι μειωμένο σε σχέση με πέρυσι και αφορά κυρίως επέκταση μέτρων που είχαν αποφασιστεί κατά τα πρώτα χρόνια εμφάνισης της πανδημίας. Για το έτος 2023, αναμένεται μείωση του δημοσιονομικού κόστους των μέτρων για την αντιμετώπιση της ενεργειακής κρίσης (από 2,3% του ΑΕΠ το 2022 σε 0,6% το 2023), και ελαχιστοποίηση των μέτρων στήριξης της υγειονομικής κρίσης (από 2,1% του ΑΕΠ

47. <https://www.hfisc.gr/opinions>

το 2022 σε 0,1% το 2023), τις φιλικές προς την ανάπτυξη δημοσιονομικές παρεμβάσεις (από 0,1% του ΑΕΠ το 2022 σε 1,9% το 2023).

Πίνακας 27: Παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας Covid-19 στην ελληνική οικονομία έτους 2022 (εκατ. ευρώ)

α/α	Περιγραφή	Ποσό
A.	Παρεμβάσεις στο σκέλος των εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης	-2.216
1	Μείωση κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες των ασφαλιστικών εισφορών των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα	-849
2	Αναστολή καταβολής ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης στον ιδιωτικό τομέα	-732
3	Αναστολή πληρωμών βεβαιωμένων οφειλών και δόσεων ρυθμίσεων φορολογικών υποχρεώσεων για επιχειρήσεις, αυτοαπασχολούμενους, εργαζόμενους και ελεύθερους επαγγελματίες	-4
4	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ στις υπηρεσίες μεταφοράς προσώπων και των αποσκευών τους	-268
5	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ σε μη αλκοολούχα ποτά και σε υπηρεσίες διάθεσης μη αλκοολούχων ποτών και ροφημάτων	-158
6	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ στα εισιτήρια κινηματογράφου, θεατρικών παραστάσεων και συναυλιών, στα γυμναστήρια και τις σχολές χορού, στο τουριστικό πακέτο	-24
7	Αναστολή πληρωμής τέλους συνδρομητικής τηλεόρασης	-9
8	Απώλεια εσόδων από τη μείωση στις μισθώσεις κύριας κατοικίας, στις μισθώσεις για την κάλυψη στεγαστικών αναγκών φοιτητών, καθώς και στις επαγγελματικές μισθώσεις επιχειρήσεων	-151
9	Κρατική ενίσχυση επιχειρήσεων με τη μορφή της επιδότησης παγίων δαπανών (συμψηφισμός με φορολογικές υποχρεώσεις)	-21
B.	Παρεμβάσεις στο σκέλος των δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης	-2.179
1	Αποζημίωση ειδικού σκοπού ύψους 534 ευρώ σε μηνιαία βάση των εργαζομένων των οποίων οι συμβάσεις εργασίας τίθενται σε προσωρινή αναστολή	-39
2	Πρόγραμμα βραχυχρόνιας απασχόλησης ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ	-72
3	Αποζημίωση ιδιοκτητών-εκμισθωτών ακινήτων που εισπράττουν μειωμένο ενοίκιο λόγω της πανδημίας	-53
4	Κάλυψη από τον κρατικό προϋπολογισμό των ασφαλιστικών εισφορών επί του ονομαστικού μισθού, των εργαζομένων των οποίων οι συμβάσεις εργασίας τίθενται σε προσωρινή αναστολή	-31
5	Κάλυψη των ασφαλιστικών εισφορών από τον κρατικό προϋπολογισμό και επιδότηση 200 ευρώ σε περίπτωση πρόσληψης μακροχρόνια ανέργου, για περίοδο 6 μηνών, στο πλαίσιο του προγράμματος για τη δημιουργία 150.000 νέων θέσεων εργασίας	-119
6	Πρόγραμμα «ΓΕΦΥΡΑ 2» για δανειολήπτες νομικά πρόσωπα που επλήγησαν από την πανδημία Covid-19	-93
7	Μη επιστρεπτέα επιχορήγηση σε μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις μέσω των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης	-160
8	Επιδότηση επιτοκίου των επιχειρηματικών δανείων των επιχειρήσεων οι οποίες ανήκουν σε πλητόμενους κλάδους, υπό την προϋπόθεση της διατήρησης των θέσεων εργασίας	-10
9	Κάλυψη αυξημένων υγειονομικών δαπανών λόγω της πανδημίας Covid-19 (εξοπλισμός, υποδομές, αναλώσιμα, εμβόλια, self test κτλ.)	-950
10	Μισθολογικό κόστος έκτακτου υγειονομικού προσωπικού και καταβολή έκτακτης οικονομικής ενίσχυσης στους εργαζόμενους των νοσοκομείων, του ΕΟΔΥ, του ΕΚΑΒ, και της Πολιτικής Προστασίας	-212
11	Κάλυψη των έκτακτων δαπανών, λόγω της πανδημίας Covid-19, των φορέων της Κεντρικής Διοίκησης	-67
12	Νέες προσλήψεις στα μέσα μαζικής μεταφοράς (ΟΣΥ/ΣΤΑΣΥ), χρηματοδοτική μίσθωση (leasing) επιπλέον λεωφορείων και σύμβαση με ΚΤΕΛ	-50
13	Ενίσχυση του προγράμματος κοινωνικού τουρισμού του Υπουργείου Τουρισμού και του ΟΑΕΔ	-32
14	Επιπρόσθετη στήριξη του πρωτογενούς τομέα παραγωγής από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων	-42
15	Αποζημίωση ακτοπλοϊκών γραμμών και εταιρειών ΚΤΕΛ και ΤΡΑΙΝΟΣΕ για τους περιορισμούς που επιβλήθηκαν στις θέσεις επιβατών	-14
16	Ενίσχυση επιχειρήσεων του πολιτισμού λόγω περιορισμού θέσεων σε θέατρα, κινηματογράφους, συναυλιακούς χώρους κτλ.	-64
17	Οικονομικές ενισχύσεις και αποζημιώσεις αερολιμένων και αεροπορικών γραμμών που επιβαρύνουν τον τακτικό προϋπολογισμό	-42
18	Κρατική ενίσχυση επιχειρήσεων με τη μορφή της επιδότησης παγίων δαπανών (συμψηφισμός με ασφαλιστικές εισφορές)	-24
19	Επιδότηση κεφαλαίου κίνησης για επιχειρήσεις του τουριστικού κλάδου, γυμναστήρια και παιδότοπους μέσω ΠΔΕ	-42
20	Αποζημίωση σε εταιρείες διοργάνωσης συνεδρίων, εκθέσεων, εκδηλώσεων, τροφοδοσίας, κέντρων νυχτερινής διασκέδασης, σχολών χορού και αλειτουργικών σκαφών	-64
	Παρεμβάσεις δαπανών που χρηματοδοτούνται από τον τακτικό προϋπολογισμό	-1.662
	Παρεμβάσεις δαπανών που χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ	-518
	Συνολικό Δημοσιονομικό Κόστος των Παρεμβάσεων (Α+Β)	-4.395

Πηγή: Κρατικός Προϋπολογισμός 2023, Πίνακας 3.29.

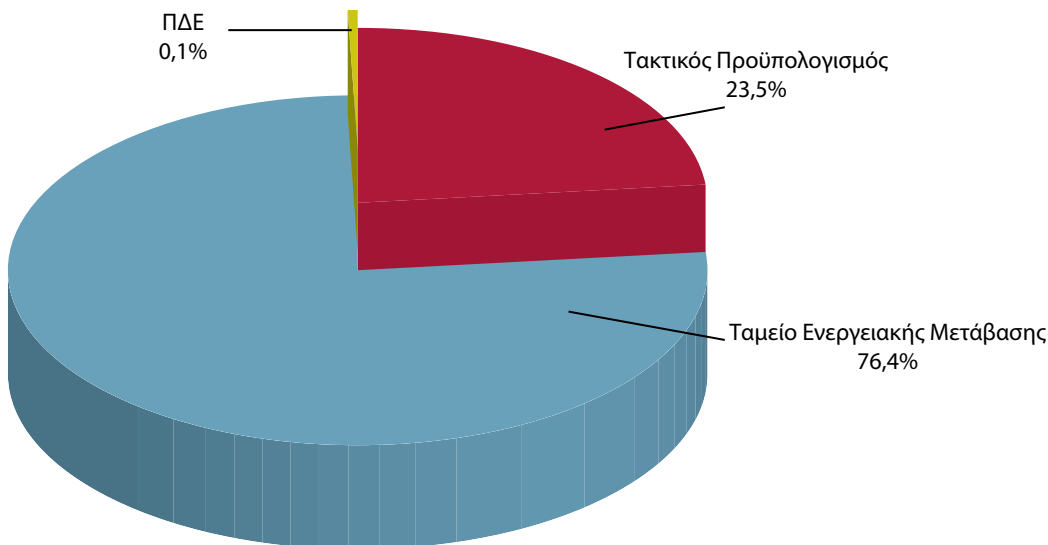
Πίνακας 28: Λοιπές δημοσιονομικές παρεμβάσεις (εκατ. ευρώ)

α/α	Περιγραφή	2022	2023
A.	Παρεμβάσεις στο σκέλος των εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης		-2.426
1	Διατήρηση σε μόνιμη βάση της μείωσης κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες των ασφαλιστικών εισφορών των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα	0	-871
2	Κατάργηση της καταβολής ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, καθώς και στους συνταξιούχους	0	-1.241
3	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ στις υπηρεσίες μεταφοράς προσώπων και των αποσκευών τους έως τον Ιούνιο 2023	0	-147
4	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ σε μη αλκοολούχα ποτά και σε υπηρεσίες διάθεσης μη αλκοολούχων ποτών και ροφημάτων έως τον Ιούνιο 2023	0	-86
5	Μείωση συντελεστή ΦΠΑ στα εισιτήρια κινηματογράφων, θεατρικών παραστάσεων και συναυλιών, στα γυμναστήρια και τις σχολές χορού, στο τουριστικό πακέτο έως τον Ιούνιο 2023	0	-13
6	Αναστολή ισχύος του ΦΠΑ 24% για νέες οικοδομές έως τέλος του 2024	0	-18
7	Κατάργηση ειδικής εισφοράς 1% υπέρ του Ταμείου Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων	0	-50
B.	Παρεμβάσεις στο σκέλος των δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης	-301	-1.773
1	Μισθολογικές παρεμβάσεις για στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων	-13	-50
2	Αναμόρφωση του ειδικού μισθολογίου των Ιατρών του ΕΣΥ	0	-53
3	Επέκταση επιδόματος μητρότητας ιδιωτικού τομέα από τους 6 στους 9 μήνες από το 2023	0	-64
4	Πρόγραμμα Ανακαινίζω/Ενοικιάζω για Κενά Σπίτια	0	-50
5	Αύξηση ΚΑΠ των ΟΤΑ από το 2023	0	-128
6	Αύξηση του φοιτητικού στεγαστικού επιδόματος	-26	-26
7	Πρόγραμμα μίσθωσης ιδιωτικών ακινήτων με σκοπό να διατεθούν με πολύ χαμηλό μίσθωμα σε ευάλωτους Έλληνες δικαιούχους (Εστία 2)	-2	-7
8	Κίνητρα για επέκταση τουριστικής περιόδου	-31	-20
9	Πρόγραμμα Ανακαινίζω / Εξοικονομώ για νέους ηλικίας 18 έως 39 ετών	0	-300
10	Αύξηση δικαιούχων του προγράμματος ανακυκλώνω/αλλάζω συσκευή κατά 200.000	-140	0
11	Επιδότηση κτηνοτρόφων από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης λόγω αύξησης της τιμής των ζωοτροφών	-89	0
12	Εγκατάσταση φωτοβολταϊκών πάνελ σε νοικοκυριά, επιχειρήσεις και αγροτικές εκμεταλλεύσεις με στόχο την μείωση του ενεργειακού κόστους	0	-700
13	Πρόγραμμα χαμηλότοκου δανεισμού για την αγορά πρώτης κατοικίας από νέους και νέα ζευγάρια έως 39 ετών	0	-375
	Παρεμβάσεις δαπανών που χρηματοδοτούνται από τον τακτικό προϋπολογισμό	-39	-696
	Παρεμβάσεις δαπανών που χρηματοδοτούνται από το ΠΔΕ	-262	-1.077
	Συνολικό Δημοσιονομικό Κόστος των Παρεμβάσεων (Α+Β)	-301	-4.199
Σημείωση: το θετικό πρόσημο (+) δηλώνει αύξηση εσόδου ή μείωση δαπάνης και το αρνητικό πρόσημο (-) δηλώνει μείωση εσόδου ή αύξηση δαπάνης.			

Πηγή: Κρατικός Προϋπολογισμός 2023, Πίνακας 3.30.

Σε ό,τι αφορά τη χρηματοδότηση των δαπανών αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης, σύμφωνα με το Σχέδιο του Κρατικού Προϋπολογισμού του 2023, το σύνολο των δαπανών κατά το 2022 εκτιμάται ότι θα ανέλθει σε 10.603 εκατ. ευρώ, δηλαδή στο 5% του ΑΕΠ. Όπως παρατηρείται στο διάγραμμα 25 το 76,4% (8,1 δισ. ευρώ) του κόστους καλύφθηκε από το Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης, το 23,5% (2,5 δισ. ευρώ) από τον Κρατικό Προϋπολογισμό και το 0,1% από το ΠΔΕ (12 εκατ. ευρώ).

Διάγραμμα 25: Ποσοστιαία κατανομή των πηγών χρηματοδότησης των μέτρων στήριξης νοικοκυριών και επιχειρήσεων από την ενεργειακή κρίση (έτος 2022)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κρατικού Προϋπολογισμού 2023.

Η κυριότερη πηγή έκτακτων εσόδων είναι ο Προσωρινός Μηχανισμός Επιστροφής Μέρους Εσόδων από τους Προμηθευτές Ηλεκτρικής Ενέργειας.⁴⁸ Από τη στιγμή εφαρμογής του Προσωρινού Μηχανισμού έως και σήμερα έχουν αντληθεί έσοδα ύψους 2.488 εκατ. ευρώ (πίνακας 29). Πέραν των παραπάνω, τα έσοδα του Ταμείου Ενεργειακής Μετάβασης ενισχύθηκαν και από την ανακατανομή των εσόδων που προκαλούνται από τους πλειστηριασμούς δικαιωμάτων εκπομπών ρύπων. Τα συγκεκριμένα έσοδα ανέρχονται σε περίπου 1,8 δισ. ευρώ εκ των οποίων περίπου το 75% προσανατολίζεται πλέον στο Ταμείο Ενεργειακής Μετάβασης. Τέλος, έσοδα ύψους περίπου 374 εκατ. ευρώ προήλθαν από τη φορολόγηση με 90% των υπερεσόδων των ηλεκτροπαραγωγών της περιόδου Οκτωβρίου 2021 – Ιουνίου 2022.

Ως αποτέλεσμα, το καθαρό δημοσιονομικό κόστος των παρεμβάσεων κατά το έτος 2022 περιορίστηκε στα -4.800 εκατ. ευρώ ή στο -2,3% του ΑΕΠ του 2022, έναντι -0,9% για το σύνολο της ευρωζώνης (βλ. πίνακα 25 παραπάνω).

48. Με τον Προσωρινό Μηχανισμό επιβάλλεται στους προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας έκτακτη εισφορά βάσει των υπερβαλλόντων εσόδων τους από τη δραστηριοποίηση στην εγχώρια λιανική αγορά ηλεκτρικής ενέργειας. Για τον υπολογισμό της ορίζεται ανά μήνα Εύλογη Μέγιστη Τιμή Λιανικής (ΕΜΤΛ) βάσει του μέσου κόστους προμήθειας προσαυξημένου με εύλογο περιθώριο κέρδους (επίσης λαμβάνονται υπόψη ένα εύλογο ποσοστό για απώλειες συστήματος, λειτουργικό κόστος και επισφάλειες). Επιπλέον, υπολογίζεται η μηνιαία Μέση Τιμή Χρέωσης (ΜΤΧ) ως η μεσοσταθμική τιμή χρέωσης επί των τιμολογίων που παρέχονται από τον προμηθευτή. Τα υπερβάλλοντα έσοδα ανά μήνα υπολογίζονται ως το γινόμενο της διαφοράς της ΜΤΧ και της αντίστοιχης ΕΜΤΛ, επί την ποσότητα της προμηθευόμενης ηλεκτρικής ενέργειας, αφαιρουμένων των ποσών που ο υπόχρεος έχει καταβάλει στο πλαίσιο εκκαθάρισης μηνιαίων συμβάσεων αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας και μηνιαίων πράξεων αντιστάθμισης κινδύνου. Η εισφορά ισούται με τα συνολικά υπερβάλλοντα έσοδα του μήνα εξέτασης για κάθε Προμηθευτή, εφόσον αυτά έχουν θετική τιμή.

Πίνακας 29: Έσοδο πωλήσεων και επιστρεπτέο ποσό από την αγορά επόμενης ημέρας και την ενδο-μερήσια αγορά

	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Σύνολο
Εκατ. ευρώ	621	878	571	253	165	2.488

Πηγή: Επεξεργασία στοιχεία ΠΑΕ.

Η εκτίμηση των σχετικών δαπανών αλλά και των πηγών κάλυψής τους κατά το επόμενο έτος (2023) είναι εξαιρετικά δύσκολη λόγω του ότι ο Κρατικός Προϋπολογισμός δεν αναφέρει κάτι σχετικό.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Εισηγητική Έκθεση του προϋπολογισμού του 2023 για το έτος 2023, πέραν των αυξημένων πιστώσεων για το επίδομα θέρμανσης (250 εκατ. ευρώ), έχουν προβλεφθεί επιπλέον πιστώσεις υπό κατανομή ύψους 1 δισ. ευρώ πρωτίστως για την επιδότηση λογαριασμών ηλεκτρικού ρεύματος και την αντιμετώπιση των αυξημένων ενεργειακών δαπανών των φορέων Γενικής Κυβέρνησης. Ως εκ τούτου, δεν υπάρχει αναφορά για το συνολικό ύψος των μέτρων και την πηγή χρηματοδότησης.

Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁴⁹ το ύψος των παρεμβάσεων αντιμετώπισης της ενεργειακής κρίσης κατά το 2023 θα ανέλθει σε 5,8% του ΑΕΠ, δηλαδή θα είναι αυξημένο κατά 0,3% του ΑΕΠ σε σχέση με το 2022. Ωστόσο λόγω της ύπαρξης αυξημένων εσόδων ύψους 5,3% του ΑΕΠ το καθαρό δημοσιονομικό αποτέλεσμα των παρεμβάσεων θα περιοριστεί σε μόλις -0,5% του ΑΕΠ το 2023 έναντι -2,3% το 2022.

Όπως φαίνεται στον πίνακα 30, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής,⁵⁰ το συνολικό ύψος των παρεμβάσεων για το έτος 2023 ανέρχεται σε 13 δισ. ευρώ. Αντίστοιχα, τα εκτιμώμενα έσοδα θα διαμορφωθούν σε 11,9 δισ. ευρώ με αποτέλεσμα η επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού να ανέρχεται σε 1,1 δισ. ευρώ.

49. European Commission (2022), “Post-Programme Surveillance Report, Greece, Autumn 2022”, Institutional Paper 191, November 2022, European Commission, Economic and Financial Affairs, ISSN 2443-8014

50. European Commission (2022), “Post-Programme Surveillance Report, Greece, Autumn 2022”, Institutional Paper 191, November 2022, European Commission, Economic and Financial Affairs, ISSN 2443-8014

Πίνακας 30: Συνολικό ύψος των παρεμβάσεων για την ενέργεια για το έτος 2023

	2021	2022	2023	Σε εκατ. ευρώ*
(Α) Δαπάνες για παρεμβάσεις ενέργειας	0,3	5,5	5,8	12.999,8
Επιδότησεις κόστους ενέργειας	0,1	4,8	5,7	12.775,7
Κοινωνικές μεταβιβάσεις	0,1	0,4	0,0	-
Επιδότησεις καυσίμων	0,0	0,3	0,0	-
Προσωρινές μειώσεις φόρων	0,0	0,1	0,1	224,1
(Β) Σύνολο εσόδων	0,0	3,2	5,3	11.879,2
Έσοδα από φόρους στους παραγωγούς ενέργειας μέσω της θέσπισης ανώτατου ορίου	0,0	3,1	5,3	11.879,2
Έσοδα από έκτακτη φορολόγηση υπερκερδών (Οκτ. 21 – Ιουν. 22)	0,0	0,2	0,0	-

*: υπολογισμός βάσει εκτίμησης Σχεδίου Κρατικού Προϋπολογισμού για το ΑΕΠ 2023.

Πηγή: European Commission (2022), "Post-Programme Surveillance Report, Greece, Autumn 2022", Institutional Paper 191, November 2022, European Commission, Economic and Financial Affairs, ISSN 2443-8014, πίνακας. 3.1.

Η τελική επιβάρυνση του Κρατικού Προϋπολογισμού θα εξαρτηθεί από το κατά πόσο τα έσοδα από τις παρεμβάσεις της κυβέρνησης μπορέσουν να ανέλθουν σε 11,9 δισ. ευρώ. Σε ό,τι αφορά τον Προσωρινό Μηχανισμό Επιστροφής Μέρους Εσόδων από τους Προμηθευτές Ηλεκτρικής Ενέργειας η πραγματοποίηση υψηλότερων εσόδων κατά το 2023 είναι δύσκολη εάν οι τιμές ενέργειας συνεχίσουν να μειώνονται. Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2 η μείωση των τιμών ρεύματος μετά τον Αύγουστο του 2022 είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των εσόδων του Προσωρινού Μηχανισμού. Βέβαια, η μείωση των τιμών ενέργειας μειώνει αντίστοιχα και τους αναγκαίους πόρους για την επιδότηση των λογαριασμών.

Μία πρόσθετη πηγή εσόδων είναι η επιβολή έκτακτης εισφοράς στις εταιρείες διύλισης φυσικού αερίου βάσει των όσων προβλέπει ο Κανονισμός της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σύμφωνα με τον Κανονισμό τα κράτη μέλη δύναται να επιβάλουν έκτακτη εισφορά 33% επί των εσόδων που υπερβαίνουν το 20% του μέσου όρου των φορολογητέων ετών της τετραετίας 2018-2021. Σύμφωνα με τις δηλώσεις του Υπ. Ενέργειας, η κυβέρνηση σχεδιάζει στο να υιοθετήσει το μέτρο επιβάλλοντας φορολογία και για τα κέρδη του 2022.⁵¹

51. Σύμφωνα με τον οικονομικό και ενεργειακό Τύπο τα αναμενόμενα έσοδα για τη χρήση του 2022 εκτιμώνται στα 540 εκατ. ευρώ. Ενδεικτικά βλ. ηλεκτρονικές εκδόσεις Οικονομικός Ταχυδρόμος (20.11.2022), Καθημερινή (07/10/2022), Money Review (07/10/2011), EcoPress (16/11/2022).

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ II: Το πρόγραμμα εγγυήσεων «Ηρακλής»

Λόγω του υψηλού ποσοστού των ΜΕΔ στις ελληνικές τράπεζες αποφασίστηκε να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα με τον τρόπο που αποτυπώνεται στον Ν. 4649/2019, ΦΕΚ Α' 206/16/12/2019 «πρόγραμμα Ηρακλής» κατόπιν της C(2019) 7309/10.10.2019 Απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Το πρόγραμμα Ηρακλής είναι ένα σχήμα παροχής κρατικής εγγύησης σε ομολογίες υψηλής εξοφλητικής προτεραιότητας (senior bonds) τιτλοποιημένων δανείων, έναντι προμήθειας που λαμβάνει το Δημόσιο.

Συνοπτικά, το σχήμα βασίζεται στα εξής στοιχεία:

- Οι τράπεζες μεταβιβάζουν δάνεια μέσω τιτλοποίησης σε ένα όχημα ειδικού σκοπού (Special Purpose Vehicle – SPV).
- Αυτό εκδίδει ομολογίες υψηλής (senior), μεσαίας (mezzanine) και χαμηλής (junior) εξοφλητικής προτεραιότητας.
- Οι ομολογίες senior και mezzanine φέρουν κουπόνι (τοκομερίδιο) πληρωτέο στον κάτοχό τους.
- Η διαχείριση των τιτλοποιημένων δανείων ανατίθεται σε ανεξάρτητη από την τράπεζα εταιρεία διαχείρισης απαιτήσεων (Servicer).
- Οι senior ομολογίες, εφόσον αποκτήσουν πιστοληπτική αξιολόγηση τουλάχιστον BB-, λαμβάνουν έναντι προμήθειας που υπολογίζεται με όρους αγοράς, την εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου και διακρατούνται αρχικά από τις τράπεζες με μηδενική στάθμιση κινδύνου, με δυνατότητα να πωληθούν σε τρίτους. Οι mezzanine και junior ομολογίες πωλούνται άμεσα σε ιδιώτες επενδυτές.
- Μόλις πωληθεί σε θετική αξία το 50+1% των junior ομολογιών και επαρκές ποσοστό των mezzanine σε ιδιώτες επενδυτές, επέρχεται η λεγόμενη λογιστική απο-αναγνώριση, δηλαδή τα δάνεια που τιτλοποιήθηκαν φεύγουν οριστικά από τον ισολογισμό της τράπεζας κι έτσι επέρχεται η μείωση των κόκκινων δανείων.
- Η διαχείριση των τιτλοποιημένων δανείων που έχουν μεταβιβαστεί από τις τράπεζες στον «Ηρακλή» μέσω SPVs γίνεται από ανεξάρτητους servicers, (εξυπηρετητές) οι οποίοι αμείβονται μέσω των ανακτήσεων που επιτυγχάνουν, δηλαδή από την είσπραξη των οφειλών.
- Από τις εισπράξεις πληρώνεται μεταξύ άλλων και με προκαθορισμένη σειρά η προμήθεια του Δημοσίου και στην συνέχεια τα τοκομερίδια και το κεφάλαιο των ομολογιούχων των senior και mezzanine ομολογιών.⁵²

Το πρόγραμμα «Ηρακλής» τροποποιήθηκε με τον Ν. 4818/2021, ΦΕΚ 124/Α/18-7-2021 κατόπιν της C(2021) 2545/09.04.2021 Απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (απόφαση δεκαοκτάμηνης παράτασης του προγράμματος). Η παράταση δόθηκε με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις 9 Απριλίου του 2021. Η παράταση του προγράμματος

52. Υπουργείο Οικονομικών ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΗΡΑΚΛΗΣ» - Ερωτήσεις και απαντήσεις.

«Ηρακλής» λήφθηκε διότι αφενός αξιολογήθηκε θετικά η επίδραση του προγράμματος στην μείωση των ΜΕΔ και αφετέρου λόγω των συνεπειών της πανδημίας που αυτή θα είχε ιδίως στις Μικρομεσαίες και Πολύ Μικρές Επιχειρήσεις (ΜΜΕ), οι οποίες είχαν «ακόμα ασθενή χρηματοοικονομικά μεγέθη».⁵³

Στην πρώτη περίοδο εφαρμογής του προγράμματος «Ηρακλής», από τον Δεκέμβριο του 2019 μέχρι τον Απρίλιο του 2021, συμμετείχαν και οι τέσσερις συστημικές τράπεζες, με συνολικό ποσό τιτλοποιήσεων περίπου τα 32 δισ. ευρώ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παράτεινε το πρόγραμμα για 18 μήνες και με προϋπολογισμό εγγύησης έως 12 δισ. ευρώ.⁵⁴

Το πρόγραμμα Ηρακλής αποτελεί ένα σύνθετο τρόπο αντιμετώπισης των ΜΕΔ. Το πρόγραμμα Ηρακλής μπορεί να συμβάλλει στην αντιμετώπιση του φαινομένου με την προϋπόθεση ότι θα διασφαλιστεί η σωστή λειτουργία του σχήματος σε όλες τις φάσεις εξέλιξης του προγράμματος και ότι οι τράπεζες θα συμβάλλουν ενεργητικά στην στήριξη των υγιών οικονομικά επιχειρήσεων.

Η αύξηση της αβεβαιότητας λόγω της ενεργειακής κρίσης, η άνοδος του πληθωρισμού, η αύξηση των επιτοκίων από την ΕΚΤ και η πρόσφατη απόφαση του Αρείου Πάγου που ουσιαστικά αυξάνει την προστασία των δανειοληπτών από τους πλειστηριασμούς, επιτείνουν τα προβλήματα και πιθανόν να οδηγήσουν σε επιπλοκές αντιμετώπισης των ΜΕΔ.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ III: Σενάρια επιπτώσεων στο ελληνικό ΑΕΠ λόγω αύξησης των επιτοκίων ή ύφεσης στην ευρωζώνη

Οι τρέχουσες μεσοπρόθεσμες προβλέψεις του ΕΔΣ που πραγματοποιήθηκαν, μεταξύ άλλων οικονομετρικών υποδειγμάτων, με το Διανυσματικό Υπόδειγμα Διόρθωσης Λαθών (Vector Error Correction Model, VECM) (Kazanas, 2017) δείχνουν αύξηση του ΑΕΠ για το 2022 κατά 6,6%, ενώ για το 2023 δείχνουν πιο συγκρατημένη επίδοση με τη μεγέθυνση να κυμαίνεται στο 1,3% (κεντρικό υπόδειγμα εφεξής).⁵⁵ Η πιο πρόσφατη πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού 2023 αναφέρεται σε μεγέθυνση 5,3% το 2022, ενώ το 2023 η μεγέθυνση προβλέπεται να είναι 2,1%. Η πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών για το 2022 θεωρείται αρκετά συγκρατημένη και συνεπώς επιτεύξιμη. Αναφορικά με το 2023, επειδή το υπόδειγμα του ΕΔΣ ξεκινά από υψηλότερη βάση το 2022, το αποτέλεσμα της διετίας (2022 & 2023) θα είναι κοντά με την πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών.

Το 2023 η ελληνική οικονομία αναμένεται να δοκιμαστεί από διάφορους κινδύνους οι οποίοι, εν πολλοίς, πηγάζουν από την ενεργειακή κρίση. Μεταξύ αυτών, δύο σημαντικοί εξωγενείς παράγοντες που θα μπορούσαν να επηρεάσουν δυσμενώς την οικονομική δραστηριότητα στην Ελλάδα είναι μία πιθανή ύφεση στην ευρωζώνη και μία πιθανή περισσότερο περιοριστική νομισματική πολιτική από την ΕΚΤ που θα μεταφράζεται σε

53. Αιτιολογική έκθεση του Ν. 4818/2021, ΦΕΚ 124/Α/18-7-2021.

54. Υπουργείο Οικονομικών, Δελτίο Τύπου, 1/7/2021.

55. Οι παραπάνω προβλέψεις αφορούν το Υπόδειγμα 1 (VECM with exogenous variables) σύμφωνα με το Working Paper No 2 του ΕΔΣ (Kazanas; 2017).

περαιτέρω αυξήσεις των επιτοκίων παρέμβασης ή/και σε πώληση κρατικών ομολογιών (το λεγόμενο quantitative tightening) που λογικά θα προκαλέσει μεγαλύτερες διαφορές στα επιτόκια κρατικού δανεισμού στις χώρες της ευρωζώνης.

Όσον αφορά μία πιθανή ύφεση στην ζώνη του ευρώ το 2023 ήδη έχουν αρχίσει να διαφαίνονται σημάδια κάμψης της οικονομικής δραστηριότητας. Πρόσφατα στοιχεία από πρόδρομους οικονομικούς δείκτες, όπως ο δείκτης PMI⁵⁶ στην μεταποίηση, παρουσιάζει αυτή την αρνητική εικόνα σε διάφορες οικονομίες της Ευρώπης (πίνακας 31). Οι μεγαλύτερες οικονομίες της ευρωζώνης (Γερμανία, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία) καταγράφουν τις χειρότερες τιμές στον δείκτη PMI των τελευταίων σχεδόν 2,5 ετών. Αναμενόμενα, σε επίπεδο ευρωζώνης ο δείκτης PMI βρίσκεται στο επίπεδο των 46,4 μονάδων το χαμηλότερο επίπεδο των 29 τελευταίων μηνών.

Πίνακας 31: Δείκτης PMI στην μεταποίηση – Οκτώβριος (χώρες της Ευρώπης με υψηλότερο επίπεδο τιμών του δείκτη και μέσος όρος ευρωζώνης)

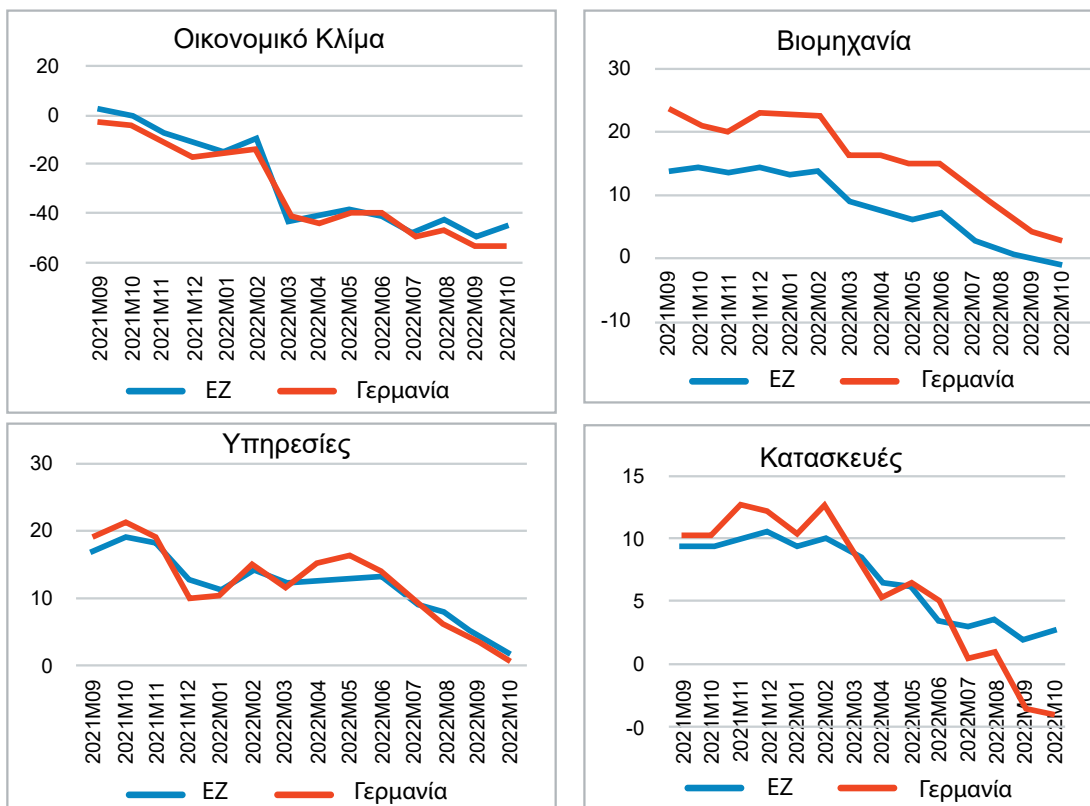
Ιρλανδία	51,4	Χαμηλό 2 μηνών
Ελλάδα	48,1	Χαμηλό 22 μηνών
Ολλανδία	47,9	Χαμηλό 27 μηνών
Γαλλία	47,2	Χαμηλό 29 μηνών
Αυστρία	46,6	Χαμηλό 28 μηνών
Ιταλία	46,5	Χαμηλό 29 μηνών
Γερμανία	45,1	Χαμηλό 28 μηνών
Ισπανία	44,7	Χαμηλό 29 μηνών
Ζώνη Ευρώ	46,4	Χαμηλό 29 μηνών

Πηγή: S&P Global (3/10/2022).

Ανάλογη είναι η εικόνα αναφορικά με τους δείκτες οικονομικού κλίματος. Τόσο στην Γερμανία όσο και στην ευρωζώνη καταγράφεται μία ισχυρή αρνητική τάση και χαμηλά επίπεδα μηνών αναφορικά με τη βιομηχανία, τον κλάδο των κατασκευών, τον κλάδο των υπηρεσιών και το γενικότερο οικονομικό κλίμα.

56. Purchasing Managers' Index: αφορά σε απαντήσεις υπευθύνων προμηθειών/αγορών εταιριών αναφορικά με νέες παραγγελίες στην βιομηχανία.

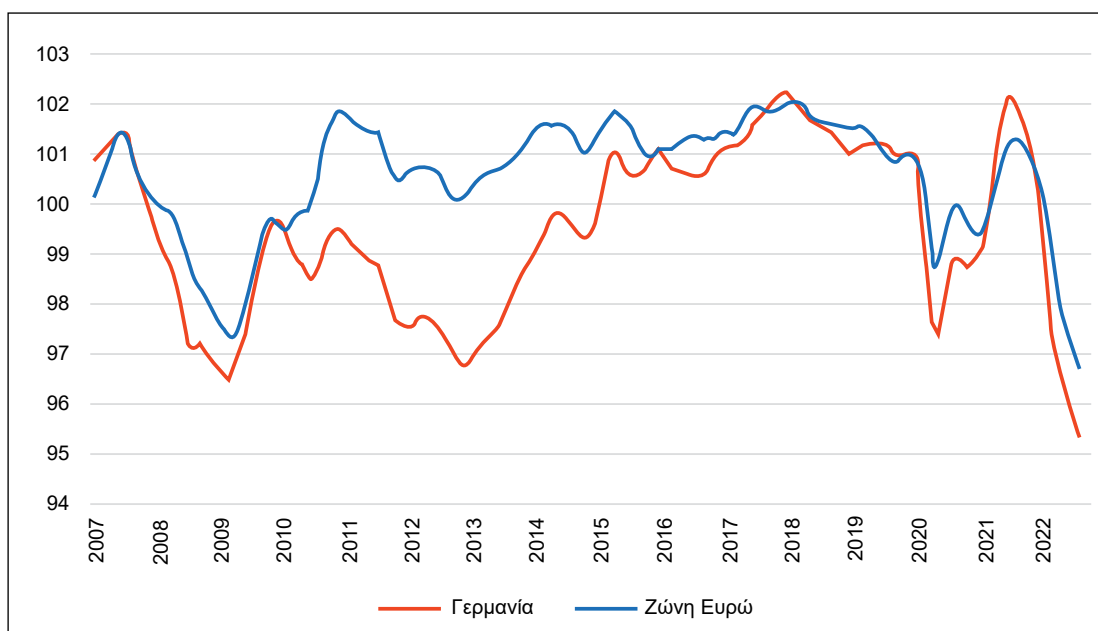
Διάγραμμα 26: Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ζώνη ευρώ και Γερμανία (9/2021-10/2022)

Πηγή: Eurostat.

Ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης του ΟΟΣΑ για την ευρωζώνη και για τη Γερμανία κινείται στο ίδιο αρνητικό πλαίσιο σε επίπεδο ακόμα χαμηλότερο και από αυτό που ακολούθησε την παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 (διάγραμμα 26).

Διάγραμμα 27: Δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης ζώνη ευρώ και Γερμανία (2007-2022)

Πηγή: OECD.

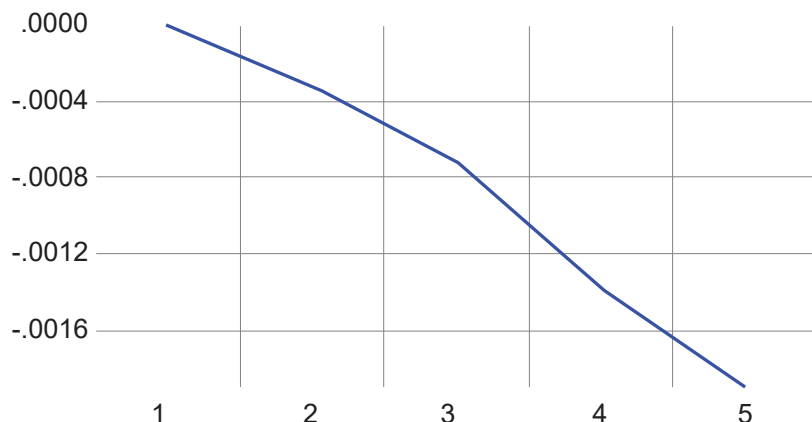
Οι παραπάνω δείκτες δείχνουν αρνητικά σημάδια για την οικονομική δραστηριότητα τόσο στην ευρωζώνη, όσο και στην μεγαλύτερη οικονομία της, τη γερμανική. Αν διατηρηθεί αυτό το αρνητικό κλίμα δε θα μπορούσε να αποκλειστεί ένα σενάριο στασιμότητας ή ακόμα και μικρής ύφεσης για τη ζώνη του ευρώ. Η σημαντική διασύνδεση της ελληνικής οικονομίας με τη γερμανική οικονομία, αλλά και τις υπόλοιπες οικονομίες που συμμετέχουν στην ζώνη του ευρώ την καθιστά ευάλωτη σε αρνητικές οικονομικές εξελίξεις στις οικονομίες της ευρωζώνης. Με την παρούσα οικονομετρική άσκηση επιδιώκεται η διερεύνηση των ενδεχόμενων επιπτώσεων στο ελληνικό ΑΕΠ μίας ύφεσης της τάξης του 0,5% στην ευρωζώνη. Σημειώνεται ότι η οικονομετρική αυτή άσκηση δεν αποτελεί πρόβλεψη. Σκοπός της είναι να παρέχει κάποιες στατιστικές ενδείξεις για το μέγεθος της επίδρασης στην ελληνική οικονομία.

Το διάγραμμα 28 που ακολουθεί απεικονίζει το κεντρικό σενάριο των προβλέψεων βάσει του VECM. Στο υπόδειγμα VECM που χρησιμοποιεί εξωγενείς μεταβλητές έχει γίνει μεταφορά της χρονοσειράς του ΑΕΠ της ευρωζώνης ως ενδογενή μεταβλητή (από εξωγενής που είναι στο κεντρικό υπόδειγμα). Στη συνέχεια έγινε λήψη των αθροιστικών αιφνίδιων επιδράσεων (accumulated impulse responses), όπου παρατηρούμε ότι μια διαταραχή της τάξεως του 0,5% μείωσης στο ΑΕΠ της ευρωζώνης έχει ως αποτέλεσμα από το α' τρίμηνο του 2023 (σημείο 2) μικρή πτώση του ελληνικού ΑΕΠ, περίπου -0,04%, ενώ στο β' τρίμηνο (σημείο 3) η δυναμική της διαταραχής εμφανίζεται ισχυρότερη οδηγώντας σε πτώση της μεγέθυνσης του ελληνικού ΑΕΠ κατά 0,07% περίπου. Το γ' τρίμηνο (σημείο 4) η δραστηριότητα της διαταραχής ισχυροποιείται περαιτέρω, με αποτέλεσμα συρρίκνωση του ελληνικού ΑΕΠ πάνω από 0,12%. Το δ' τρίμηνο του 2023 (σημείο 5) η ελληνική οικονομία φαίνεται να καταλήγει με πτώση της τάξεως του 0,2% περίπου. Συνολικά η επίδραση της διαταραχής στο ΑΕΠ της ευρωζώνης (-0,5%) διαμορφώνει τη μεταβολή του ελληνικού ΑΕΠ το 2023, στο περίπου -0,1%.

Διάγραμμα 28: Αθροιστική αιφνίδια επίδραση στο ελληνικό ΑΕΠ έπειτα από μια μείωση 0,5% του ΑΕΠ της ευρωζώνης.

Accumulated response of User Specified Innovations (0.5% decrease of euro GDP)

Accumulated Response of GDP growth to 0.5% decrease of euro GDP

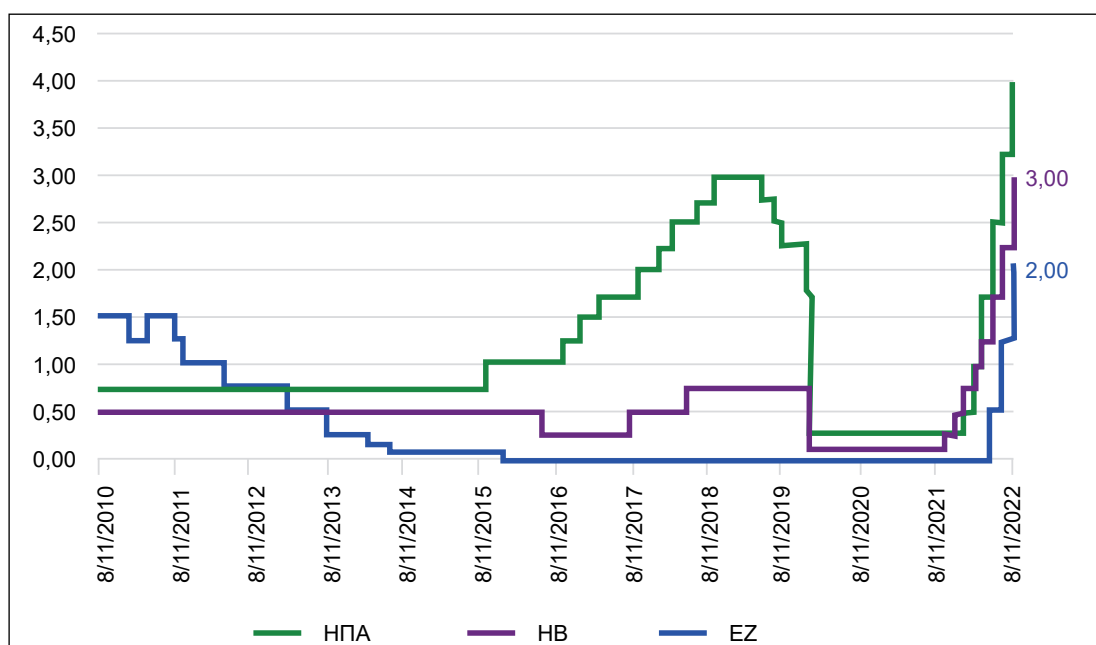

Πηγή: Υπολογισμοί ΕΔΣ.

Σημείωση: Αθροιστική αιφνίδια επίδραση της ύφεσης κατά 0,5% του ΑΕΠ της ευρωζώνης στον ρυθμό μεταβολής του πραγματικού ελληνικού ΑΕΠ. (ο κάθετος άξονας αναφέρεται σε ποσοστά).

Δυσμενείς επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα αναμένεται να έχουν και οι συνεχόμενες αυξήσεις των επιτοκίων παρέμβασης της ΕΚΤ. Την τρέχουσα περίοδο τα επιτόκια διευκόλυνσης καταθέσεων και κύριας αναχρηματοδότησης της ΕΚΤ έχουν ανέλθει στο 1,5% και 2,0% αντίστοιχα, μετά από τρεις διαδοχικές αυξήσεις που ξεκίνησαν από τον Ιούλιο του 2022. Αντίστοιχες αυξήσεις των επιτοκίων παρέμβασης πραγματοποιήσαν τόσο η κεντρική τράπεζα των ΗΠΑ, όσο και η Τράπεζα της Αγγλίας.

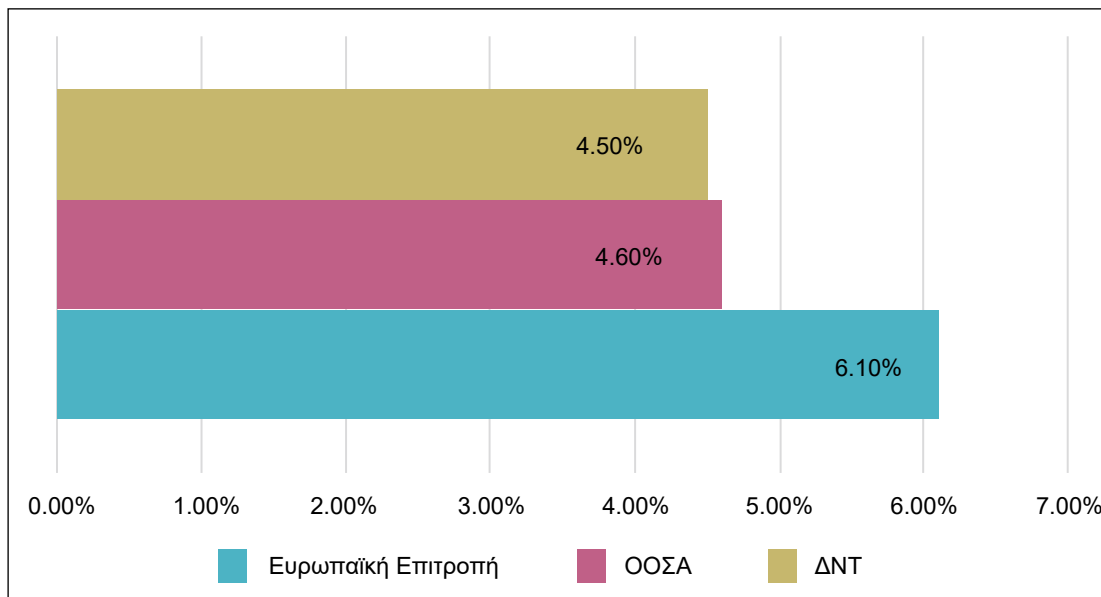
Διάγραμμα 29: Επιτόκια παρέμβασης κεντρικών τραπεζών ευρωζώνης, ΗΠΑ, και Αγγλίας (2010-2022)

Πηγή: ΕΚΤ, FED, Τράπεζα Αγγλίας.

Ειδικά για την ευρωζώνη το 2023 αναμένεται πτώση του ρυθμού πληθωρισμού, η οποία ωστόσο, θα απέχει σημαντικά από τον στόχο του 2%. Η επιμονή των πληθωριστικών πιέσεων αναμένεται να οδηγήσει την ΕΚΤ σε νέες αυξήσεις επιτοκίων το επόμενο διάστημα.

Διάγραμμα 30: Προβλέψεις για τον ρυθμό μεταβολής του δείκτη τιμών καταναλωτή στην ευρωζώνη για το 2023

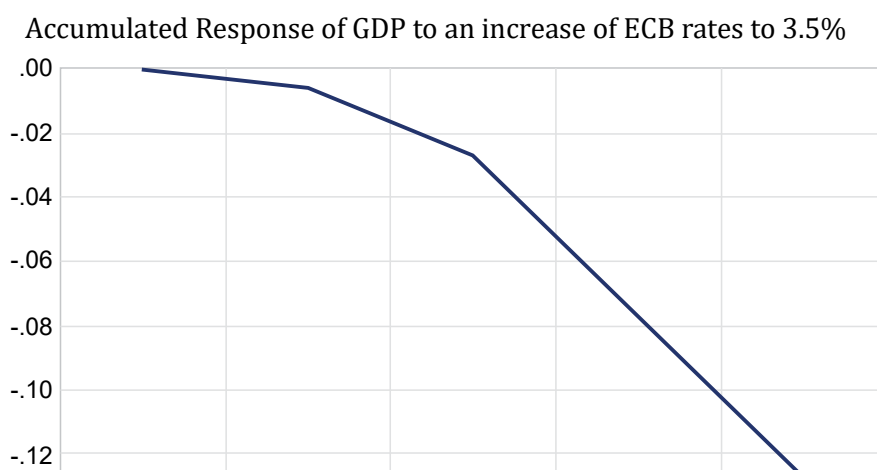
Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Autumn 2022 Economic Forecast, ΟΟΣΑ OECD Dataset: Economic Outlook No 111 - June 2022, ΔΝΤ, World Economic Outlook Database, October 2022.

Σε αυτό το πλαίσιο, η δεύτερη δυσμενής διαταραχή που εξετάζουμε είναι μία περαιτέρω αύξηση των επιτοκίων παρέμβασης της ΕΚΤ. Συγκεκριμένα εξετάζεται, μέσω μίας δεύτερης οικονομετρικής άσκησης, η επίπτωση στο ελληνικό ΑΕΠ από την αύξηση του επιτοκίου κύριας αναχρηματοδότησης της ΕΚΤ, από το επίπεδο του 2%, που βρίσκεται επί του παρόντος, στο επίπεδο του 3,5%. Αντιστοίχως με το σενάριο της ύφεσης στην ευρωζώνη, έτσι και εδώ το αποτέλεσμα της άσκησης δεν ισοδυναμεί με πρόβλεψη. Σκοπός της είναι να παρέχει κάποιες στατιστικές ενδείξεις για το μέγεθος της επίδρασης στην ελληνική οικονομία μίας πιθανής αρνητικής διαταραχής που αφορά την περαιτέρω αύξηση των επιτοκίων της ΕΚΤ.

Το διάγραμμα 31 που ακολουθεί απεικονίζει το κεντρικό σενάριο των προβλέψεων βάσει του VECM. Στο παραπάνω υπόδειγμα έχει γίνει εισαγωγή της χρονοσειράς των επιτοκίων της ΕΚΤ (Main refinancing operations) ως ενδογενής μεταβλητή. Στην συνέχεια έγινε λήψη των αθροιστικών αιφνίδιων επιδράσεων (accumulated impulse responses), όπου παρατηρούμε ότι μια αρνητική διαταραχή στο ελληνικό ΑΕΠ μετά από την αύξηση στο επιτόκιο κύριας αναχρηματοδότησης της ΕΚΤ στο 3,5%. Ως αποτέλεσμα από το 1^ο τρίμηνο (σημείο 2) παρατηρείται μικρή πτώση του ελληνικού ΑΕΠ, ενώ στο 2^ο τρίμηνο (σημείο 3) η δυναμική της διαταραχής εντείνεται, παραμένοντας ωστόσο σχετικά χαμηλή, οδηγώντας σε πτώση της μεγέθυνσης του ελληνικού ΑΕΠ στο 0,03% περίπου. Το 3^ο τρίμηνο (σημείο 4) η αρνητική διαταραχή εντείνεται περαιτέρω. Το 4^ο τρίμηνο του 2023 (σημείο 5) η αθροιστική επίδραση καταλήγει σε πτώση του ΑΕΠ στο 0,13%. Συνολικά, η μεταβολή στο ελληνικό ΑΕΠ το 2023 θα είναι περίπου -0,06% (ceteris paribus).

Διάγραμμα 31: Αθροιστική αιφνίδια επίδραση στο ελληνικό ΑΕΠ έπειτα από μια αύξηση στο 3,5% του επιτοκίου της ΕΚΤ

Accumulated response of User Specified Innovations (Increase of ECB rates to 3.5%)

Πηγή: Υπολογισμοί ΕΔΣ.

Σημείωση: Αθροιστική αιφνίδια επίδραση της αύξησης των επιτοκίων της ΕΚΤ στο 3,5% στον ρυθμό μεταβολής του πραγματικού ΑΕΠ. (ο κάθετος άξονας αναφέρεται σε ποσοστά)

Συνοψίζοντας, τα αποτελέσματα της άσκησης δείχνουν αρνητική επίδραση στο ΑΕΠ και στις δυο περιπτώσεις των διαταραχών με τη διαταραχή στο ΑΕΠ της ευρωζώνης να είναι πιο επίμονη και ισχυρή, σε σχέση με των επιτοκίων (*ceteris paribus*). Από την άλλη πλευρά η ελληνική οικονομία φαίνεται, ότι ακόμα και στην περίπτωση που επικρατήσουν δυσμενή σενάρια, είναι πιθανό να αποφύγει την ύφεση, χωρίς όμως να αποκλείεται το σενάριο της στασιμότητας για το 2023.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ IV: Δημοσιονομική πολιτική στην ΕΕ κατά τη διάρκεια της πανδημίας (2020-2021) και οι επιπτώσεις της σε μεγέθυνση και ανισότητες-φτώχεια

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας τα κράτη μέλη της ΕΕ έλαβαν μέτρα στήριξης των οικονομιών τους για να αντιμετωπίσουν την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας, λόγω αφενός της αυξημένης αβεβαιότητας που προκάλεσε η εκδήλωση της πανδημίας και αφετέρου λόγω της λήψης περιοριστικών μέτρων, αξιοποιώντας τη σχετική δυνατότητα χαλάρωσης της δημοσιονομικής πολιτικής που προήλθε από την ενεργοποίηση της γενικής ρήτρας διαφυγής (*general escape clause*) από τους κανόνες του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Το αποτέλεσμα ήταν όλα τα κράτη μέλη, με εξαίρεση της Δανίας, να εμφανίσουν δημοσιονομικά ελλείμματα τη διετία 2020-2021 (πίνακας 32).

Πίνακας 32: Δημοσιονομικό αποτέλεσμα, μεγέθυνση και δημόσιο χρέος στην ΕΕ

Σωρευτικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα 2020-21 ως % του ΑΕΠ*		Σωρευτική % μεταβολή πραγματικού ΑΕΠ 2020-21		Δημόσιο χρέος ως % του ΑΕΠ το 2019	
Ελλάδα	-17,4%	Ιρλανδία	20,1%	Ελλάδα	180,7%
Μάλτα	-17,3%	Εσθονία	5,2%	Ιταλία	134,1%
Ισπανία	-17,0%	Λουξεμβούργο	5,0%	Πορτογαλία	116,6%
Ιταλία	-16,7%	Λιθουανία	4,9%	Ισπανία	98,3%
Ρουμανία	-16,3%	Πολωνία	3,7%	Βέλγιο	97,7%
Γαλλία	-15,2%	Σλοβενία	3,5%	Γαλλία	97,4%
Ουγγαρία	-14,5%	Σουηδία	2,9%	Κύπρος	91,1%
Βέλγιο	-14,4%	Δανία	2,5%	Ευρωζώνη	83,8%
Αυστρία	-13,9%	Ουγγαρία	2,3%	ΕΕ-27	77,5%
Σλοβενία	-12,9%	Ρουμανία	1,9%	Κροατία	70,9%
Ευρωζώνη	-12,1%	Κροατία	1,3%	Αυστρία	70,6%
Λετονία	-12,0%	Μάλτα	1,2%	Σλοβενία	65,6%
Τσεχία	-11,7%	Φινλανδία	1,1%	Ουγγαρία	64,5%
Σλοβακία	-11,6%	Ολλανδία	1,0%	Φινλανδία	59,6%
ΕΕ-27	-11,3%	Λετονία	0,5%	Γερμανία	58,9%
Κροατία	-9,9%	Κύπρος	0,3%	Ιρλανδία	57,2%
Πορτογαλία	-8,6%	Βέλγιο	0,2%	Ολλανδία	48,5%
Πολωνία	-8,6%	Βουλγαρία	-0,4%	Σλοβακία	48,1%
Βουλγαρία	-8,1%	ΕΕ-27	-0,8%	Πολωνία	46,0%
Γερμανία	-8,0%	Ευρωζώνη	-1,3%	Μάλτα	40,7%
Φινλανδία	-8,0%	Ελλάδα	-1,4%	Λετονία	36,7%
Λιθουανία	-7,9%	Σλοβακία	-1,5%	Λιθουανία	35,9%
Εσθονία	-7,7%	Γαλλία	-1,5%	Σουηδία	35,4%
Κύπρος	-7,3%	Γερμανία	-1,8%	Ρουμανία	35,0%
Ιρλανδία	-6,9%	Αυστρία	-2,3%	Δανία	33,5%
Ολλανδία	-6,2%	Τσεχία	-2,6%	Τσεχία	30,4%
Σουηδία	-2,7%	Ιταλία	-3,0%	Λουξεμβούργο	22,3%
Λουξεμβούργο	-2,2%	Πορτογαλία	-4,0%	Βουλγαρία	20,0%
Δανία	+2,3%	Ισπανία	-6,2%	Εσθονία	8,6%

* Προκύπτει ως το άθροισμα του δημοσιονομικού ελλείμματος των ετών 2020 και 2021 προς το μέσο ονομαστικό ΑΕΠ της διετίας 2020-21.

Πηγή: Eurostat.

Συγκεκριμένα, το έλλειμμα σε επίπεδο ΕΕ ανήλθε σε -11,3%, και στην ευρωζώνη σε -12,1%. Η Ελλάδα εμφάνισε το μεγαλύτερο έλλειμμα στην ΕΕ (-17,4%), ακολουθούμενη από χώρες του νότου όπως η Μάλτα (-17,3%), η Ισπανία (-17%) και η Ιταλία (-16,7%). Από την άλλη πλευρά, συγκρατημένες ως προς τη δημοσιονομική τους πολιτική ήταν το Λουξεμβούργο (-2,2%) και η Σουηδία (-2,7%), ακολουθούμενες από την Ολλανδία (-6,2%) και την Ιρλανδία (-6,9%).

Παρότι η δημοσιονομική επέκταση κατά τη διάρκεια της πανδημίας θεωρούνταν ως ένα βασικό μέσο αντικυκλικής πολιτικής, από τα διαθέσιμα στοιχεία δε φαίνεται να προκύπτει άμεση συσχέτιση μεταξύ του ύψους του δημοσιονομικού ελλείμματος και της μεταβολής του ΑΕΠ. Συγκεκριμένα, χώρες με αξιόλογη θετική μεταβολή του ΑΕΠ κατά τη διετία 2020-2021, όπως η Ιρλανδία (+20,1%), η Εσθονία (+5,2%) και το Λουξεμβούργο (+5%), εμφάνισαν σχετικά περιορισμένα δημοσιονομικά ελλείμματα ύψους -6,9%, -7,7% και -2,2% αντιστοίχως, αισθητά δηλαδή χαμηλότερα του ευρωπαϊκού μέσου όρου που ανήλθε στο -11,3%. Αξιοσημείωτη είναι και η περίπτωση της Δανίας όπου παρά την ύπαρξη δημοσιονομικού πλεονάσματος (+2,3%) εμφάνισε ταυτόχρονα και οικονομική μεγέθυνση (+2,5%). Από την άλλη πλευρά, χώρες που άσκησαν από τις πλέον επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές στην ΕΕ, όπως η Ελλάδα (-17,4%), η Ισπανία (-17%), η Ιταλία (-16,7%) και η Γαλλία (-15,2%), παρουσίασαν ύφεση σε επίπεδο μεγαλύτερο του ευρωπαϊκού μέσου όρου (που διαμορφώθηκε σε -0,8%), ήτοι -1,4%, -6,2%, -3% και -1,5% αντιστοίχως. Πιθανόν ο σημαντικός ρόλος του τουρισμού στις εν λόγω χώρες του νότου να ερμηνεύει εν μέρει τη σχετική υστέρηση σε επίπεδο ανάκαμψης. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι σε κάθε περίπτωση η δημοσιονομική επέκταση απέτρεψε πολύ βαθύτερη ύφεση στις πληγείσες οικονομίες.

Η προσπάθεια αναχαίτισης της ύφεσης είχε ως σοβαρό εμπόδιο τη μείωση της παραγωγής που αντιστοιχούσε στις δραστηριότητες οι οποίες περιορίστηκαν κατά διαστήματα την περίοδο της πανδημίας (πχ εστίαση, τουρισμός, εμπορικά καταστήματα). Το γεγονός αυτό περιόρισε σε ένα βαθμό την αποτελεσματικότητα της δημοσιονομικής επέκτασης,⁵⁷ γιατί ένα τμήμα της δημοσιονομικής υποστήριξης κατευθύνθηκε προς τις αποταμιεύσεις.⁵⁸ Σχετικές μελέτες δείχνουν ότι η επίδραση της δημοσιονομικής πολιτικής στην οικονομική μεγέθυνση (ύψος των σχετικών πολλαπλασιαστών) εξαρτάται από την πηγή

57. Βεβαίως, ως ένα βαθμό τουλάχιστον, η αρχική κρίση προσφοράς θα μπορούσε να οδηγήσει και σε έλλειψη ζήτησης και περαιτέρω περιορισμό του ΑΕΠ. Αυτό μπορεί να συμβεί όταν μια εξωγενής διαταραχή πλήττει σε διαφορετικό βαθμό τους παραγωγικούς τομείς μιας οικονομίας με αποτέλεσμα η πτώση της παραγωγής στους κυρίως πληττόμενους κλάδους να δημιουργεί έλλειψη ζήτησης στους υπόλοιπους κλάδους και συνεπώς διεύρυνση της ύφεσης πέραν του αναμενόμενου λόγω της αρχικής διαταραχής. Σε αυτή την περίπτωση, μια κλασική κεύσινανη πολιτική τόνωσης της ενεργού ζήτησης θα μπορούσε ενδεχομένως να περιορίσει το εύρος της ύφεσης. Βλέπε σχετικά: Veronica Guerrieri, Guido Lorenzoni, Ludwig Straub & Iván Werning (2022), "Macroeconomic Implications of COVID-19: Can Negative Supply Shocks Cause Demand Shortages?", *American Economic Review*, 112(5), pp.1437-1474.

58. Σύμφωνα με στοιχεία από την οικονομία των ΗΠΑ μόνο το 40% των μεταβιβάσεων στο πλαίσιο των υποστηρικτικών μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας κατευθύνθηκε τελικά στην κατανάλωση. Βλέπε σχετικά: Olivier Coibion, Yuriy Gorodnichenko, and Michael Weber (2020), "How Did U.S. Consumers Use Their Stimulus Payments?", NBER Working Paper No. 27693.

της εκάστοτε διαταραχής,⁵⁹ το είδος των επιβληθέντων περιοριστικών μέτρων⁶⁰ και τη σύνθεση των υποστηρικτικών μέτρων.⁶¹ Για παράδειγμα, πολιτικές που ενεργοποιούν τη συνολική ζήτηση, όπως η αύξηση των κρατικών δαπανών, έχουν υψηλούς πολλαπλασιαστές στις περιπτώσεις υφέσεων που προκαλούνται από τη ζήτηση (demand-driven recessions), αλλά έχουν μικρούς ή και αρνητικούς πολλαπλασιαστές σε κρίσεις προσφοράς (supply-driven recessions).

Θα πρέπει να σημειωθεί πάντως ότι αν και τα μέτρα στήριξης περιόρισαν σημαντικά την ύφεση στην ελληνική οικονομία, είχαν αρνητικό αντίκτυπο στην δημοσιονομική θέση της χώρας λόγω της μεγάλης αύξησης του δημόσιου χρέους της.

Πέραν, πάντως, από την ανάσχεση της ύφεσης, η επεκτατική δημοσιονομική πολιτική είχε ως στόχο και το δικαιότερο επιμερισμό του οικονομικού κόστους της πανδημίας μεταξύ των πολιτών μέσω της χρηματοδότησης σχετικών αντισταθμιστικών μέτρων. Στο πλαίσιο αυτό παρατηρείται ότι σε επίπεδο ΕΕ κατά την περίοδο της πανδημίας (2020-2021) οι ανισότητες ελαφρώς αυξήθηκαν με το δείκτη Gini να αυξάνεται κατά 1,5 μονάδα από 50,2 το 2019 σε 51,7 το 2021 (πίνακας 33). Μικρή αύξηση σημείωσε και το ποσοστό των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας από 21,1% το 2019 σε 21,7% το 2021. Εντούτοις, ο λόγος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού σε σχέση με το φτωχότερο 20% (S80/S20) οριακά μειώθηκε από 4,99 σε 4,97.

59. Βλέπε σχετικά: Mishel Ghassibe & Francesco Zanetti (2022), "State dependence of fiscal multipliers: the source of fluctuations matters", *Journal of Monetary Economics*, vol.132, pp.1-23. Παρομοίως, οι κρατικές δαπάνες είναι πιο αποτελεσματικές στην ενίσχυση του προϊόντος όταν η ύφεση συνοδεύεται από χαμηλό πληθωρισμό, κατάσταση που υπονοεί ανεπαρκή ζήτηση, έναντι περιπτώσεων με υψηλό πληθωρισμό που υποδηλώνει μια διαταραχή στην προσφορά. Βλέπε σχετικά: Jo, Yoon J. and Sarah Zubairy (2022), "State Dependent Government Spending Multipliers: Downward Nominal Wage Rigidity and Sources of Business Cycle Fluctuations", NBER Working Paper No.30025.

60. Για παράδειγμα, στην περίπτωση των ΗΠΑ οι επιδράσεις της αύξησης των κρατικών δαπανών ήταν μεγαλύτερες κατά την κορύφωση της πανδημίας αλλά μόνο στις πόλεις που δεν είχαν επιβάλλει αυστηρούς περιορισμούς παραμονής στο σπίτι. Βλέπε σχετικά: Alan Auerbach, Yuriy Gorodnichenko, Peter B. McCrory, Daniel Murphy (2022), "Fiscal multipliers in the COVID-19 recession", *Journal of International Money and Finance*, vol.126.

61. Για παράδειγμα, οι δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές φαίνεται ότι ήταν μεγαλύτεροι σε χώρες όπου τα υποστηρικτικά μέτρα έλαβαν κυρίως τη μορφή άμεσων μέτρων στήριξης όπως οι επιχορηγήσεις, οι μειώσεις φόρων και οι αυξημένες υγειονομικές δαπάνες (above-the-line measures) σε σύγκριση με μέτρα ρευστότητας ή με μέτρα όπως αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου, δάνεια και εγγυήσεις (below-the-line measures). Επίσης, οι πολλαπλασιαστές ήταν μεγαλύτεροι όταν το συνολικό μέγεθος του πακέτου στήριξης ήταν μικρότερο, υποδηλώνοντας φθίνουσες αποδόσεις της δημοσιονομικής επέκτασης. Βλέπε σχετικά Ari, A., Atsebi, J. M. B., & Domenech Palacios, M. (2022), "Output Losses in Europe during COVID-19: What Role for Policies?", IMF Working Paper, WP/22/130.

Πίνακας 33: Δημοσιονομικό αποτέλεσμα και δείκτες ανισότητας-φτώχειας στην ΕΕ

Σωρευτικό δημοσιο- νομικό αποτέλεσμα 2020-21 ως % του ΑΕΠ		Μεταβολή δείκτη Gini μεταξύ 2019 και 2021		Μεταβολή λόγου S80/ S20 μεταξύ 2019 και 2021		Μεταβολή ποσοστού ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας μεταξύ 2019 και 2021	
Ελλάδα	-17,4%	Ουγγαρία	-20,40	Λουξ/ργο	-0,75	Λιθουανία	-2,10
Μάλτα	-17,3%	Πολωνία	-1,80	Βουλγαρία	-0,65	Ρουμανία	-1,90
Ισπανία	-17,0%	Κύπρος	-1,40	Πολωνία	-0,35	Βουλγαρία	-1,50
Ιταλία	-16,7%	Ελλάδα	-1,00	Κύπρος	-0,35	Εσθονία	-1,50
Ρουμανία	-16,3%	Βουλγαρία	-0,50	Λιθουανία	-0,30	Τσεχία	-1,40
Γαλλία	-15,2%	Σουηδία	-0,40	Σουηδία	-0,29	Κύπρος	-1,30
Ουγγαρία	-14,5%	Κροατία	-0,20	Ιρλανδία	-0,20	Φινλανδία	-1,20
Βέλγιο	-14,4%	Αυστρία	-0,10	Βέλγιο	-0,20	Σουηδία	-1,20
Αυστρία	-13,9%	Λουξ/ργο	-0,10	Δανία	-0,16	Πολωνία	-1,10
Σλοβενία	-12,9%	Σλοβενία	0,10	Σλοβενία	-0,15	Βέλγιο	-0,70
Ευρωζώνη	-12,1%	Ρουμανία	0,20	Ιταλία	-0,15	Ελλάδα	-0,70
Λετονία	-12,0%	Λετονία	0,50	Φινλανδία	-0,11	Ιρλανδία	-0,60
Τσεχία	-11,7%	Δανία	0,60	Αυστρία	-0,09	Ουγγαρία	-0,60
Σλοβακία	-11,6%	Γερμανία	0,60	Ολλανδία	-0,06	Λετονία	-0,60
ΕΕ-27	-11,3%	Φινλανδία	0,70	Εσθονία	-0,05	Μάλτα	-0,50
Κροατία	-9,9%	Ιρλανδία	0,80	Ουγγαρία	-0,04	Σλοβενία	-0,50
Πορτογαλία	-8,6%	Πορτογαλία	0,90	ΕΕ-27	-0,02	Δανία	0,00
Πολωνία	-8,6%	Λιθουανία	0,90	Γερμανία	-0,01	Κροατία	0,10
Βουλγαρία	-8,1%	Εσθονία	1,00	Κροατία	0,02	Ολλανδία	0,10
Γερμανία	-8,0%	Βέλγιο	1,20	Ευρωζώνη	0,04	Γαλλία	0,40
Φινλανδία	-8,0%	ΕΕ-27	1,50	Ρουμανία	0,05	ΕΕ-27	0,60
Λιθουανία	-7,9%	Ισπανία	1,70	Λετονία	0,09	Ιταλία	0,60
Εσθονία	-7,7%	Ιταλία	1,90	Τσεχία	0,09	Σλοβακία	0,70
Κύπρος	-7,3%	Τσεχία	2,00	Γαλλία	0,15	Αυστρία	0,80
Ιρλανδία	-6,9%	Μάλτα	2,10	Ισπανία	0,25	Λουξ/ργο	1,00
Ολλανδία	-6,2%	Ευρωζώνη	2,80	Πορτογαλία	0,50	Ευρωζώνη	1,20
Σουηδία	-2,7%	Γαλλία	7,80	Ελλάδα	0,68	Πορτογαλία	1,30
Λουξ/ργο	-2,2%	Ολλανδία	9,40	Μάλτα	0,85	Ισπανία	1,60
Δανία	+2,3%	Σλοβακία	μ/δ	Σλοβακία	μ/δ	Γερμανία	3,40

Πηγή: Eurostat.

Σε επίπεδο χωρών δε φαίνεται να προκύπτει ευδιάκριτη σχέση μεταξύ του μεγέθους της δημοσιονομικής επέκτασης και της μεταβολής των ανισοτήτων. Χώρες με υψηλά ελλείμματα όπως η Μάλτα, η Ισπανία, η Ιταλία και η Γαλλία εμφάνισαν επιδείνωση του δείκτη Gini σε βαθμό μεγαλύτερο του μέσου όρου της ΕΕ. Αντιθέτως, χώρες όπως η Σουηδία και το Λουξεμβούργο, παρά τη συγκρατημένη δημοσιονομική τους πολιτική, εμφάνισαν βελτίωση του δείκτη Gini και του λόγου S80/S20. Από ότι φαίνεται, η σύνθεση των υποστηρικτικών μέτρων σε κάθε χώρα και όχι τόσο το μέγεθος της δημοσιονομικής επέκτασης επέδρασε στο τελικό διανεμητικό αποτέλεσμα.

Ειδικότερα, όσον αφορά την Ελλάδα, ο δείκτης Gini βελτιώθηκε κατά 1 μονάδα και το ποσοστό των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας μειώθηκε από 29% σε 28,3% μεταξύ 2019 και 2021. Από την άλλη πλευρά, ο λόγος του πλουσιότερου 20% του πληθυσμού σε σχέση με το φτωχότερο 20% διευρύνθηκε από 5,1 σε 5,8.

ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ V: Στοχαστική ανάλυση βιωσιμότητας δημόσιου χρέους: Μια απλοποιημένη εφαρμογή

Η διενέργεια στοχαστικής ανάλυσης με την προσομοίωση διαταραχών γύρω από το βασικό σενάριο της μελλοντικής εξέλιξης του δημόσιου χρέους καθίσταται σημαντικό εργαλείο αξιολόγησης της βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους σύμφωνα με τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αναθεώρηση του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης στην ΕΕ.⁶² Η έννοια των στοχαστικών διαταραχών ενυπάρχει στον ευρέως αποδεκτό ορισμό του ΔΝΤ,⁶³ ο οποίος χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους χωρών με δυνατότητα δανεισμού μέσω αγορών. Σύμφωνα με αυτόν, με τον όρο «βιώσιμο» χαρακτηρίζεται το δημόσιο χρέος, όταν απαιτείται ένα οικονομικά και πολιτικά εφικτό επίπεδο πρωτογενών δημοσιονομικών αποτελεσμάτων για την τουλάχιστον σταθεροποίηση του επιπέδου του, τόσο υπό το βασικό όσο και από τα σενάρια ρεαλιστικών διαταραχών, έτσι ώστε το επίπεδό του να είναι συνεπές με ένα αποδεκτά χαμηλό κίνδυνο αναχρηματοδότησης και με τη διατήρηση ενός ικανοποιητικού επιπέδου δυνητικής μεγέθυνσης.

Η μεθοδολογία της ΕΕ για την ανάλυση βιωσιμότητας του δημόσιου χρέους των κρατών μελών της ΕΕ περιγράφεται στην πρόσφατη Έκθεση Δημοσιονομικής Βιωσιμότητας της ΕΕ⁶⁴ και εφαρμόζεται στο εξής και για την Ελλάδα, σύμφωνα με την τελευταία Έκθεση Ενισχυμένης Εποπτείας.⁶⁵ Το παρόν ειδικό θέμα εστιάζει σε ένα μέρος της, το οποίο ενσωματώνει την αβεβαιότητα γύρω από τις προβολές για τη μελλοντική εξέλιξη του δημόσιου χρέους κατά το μεσοπρόθεσμο διάστημα που καλύπτει έως δέκα έτη (T+10). Η παρούσα εφαρμογή χρησιμοποιεί το πιο πρόσφατο βασικό σενάριο της ΕΕ για την ανάλυση βιωσιμότητας του ελληνικού δημόσιου χρέους⁶⁶ και αξιολογεί το μέγεθος και το είδος της αβεβαιότητας γύρω από αυτό. Κατ' αυτή την έννοια δε στοχεύει να αξιολογήσει τις τιμές του σεναρίου, αλλά να διερευνήσει το εύρος πιθανών εναλλακτικών

62. European Commission, COM(2022) 583 Final, 9.11.2022

63. IMF, Review of the Debt Sustainability Framework For Market Access Countries, February 2021

64. European Commission, Fiscal Sustainability Report, April 2021

65. European Commission, Enhanced Surveillance Report, May 2022

66. ESM, Post-Programme Surveillance Report on Greece, Autumn 2022

πραγματοποιήσεων γύρω από αυτό, εκτιμώντας την πιθανότητα αυτή από την ιστορική διακύμανση των μακροοικονομικών μεταβλητών που επιδρούν στην διαμόρφωση του χρέους. Υπογραμμίζεται ότι, η αξιολόγηση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας διενεργείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τόσο σε βραχυπρόθεσμο, όσο και σε μακροπρόθεσμο πλαίσιο, τα οποία δεν αποτελούν αντικείμενα της παρούσας εφαρμογής.

Προβολές για τη μελλοντική εξέλιξη του δημόσιου χρέους παράγονται υπό εναλλακτικά σενάρια - υποθέσεις για την εξέλιξη των μεταβλητών που τη συνδιαμορφώνουν. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ΕΕ⁶⁷ χρησιμοποιείται η παρακάτω συνάρτηση⁶⁸ για την πορεία του λόγου δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ το έτος t , d_t :

$$(1) \quad d_t = \frac{1 + i_t}{1 + g_t} \times d_{t-1} - b_t + f_t,$$

όπου, i_t , το, υποθετικό (implicit) ονομαστικό επιτόκιο επί του χρέους, g_t , το ονομαστικό ποσοστό μεγέθυνσης της οικονομίας και b_t , το πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα ως ποσοστό του ΑΕΠ. Επίσης, περιλαμβάνονται επιδράσεις στο χρέος που δε σχετίζονται με το ετήσιο πρωτογενές δημοσιονομικό αποτέλεσμα, ως ΠΑΡ, f_t .

Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ΕΕ, η αβεβαιότητα πραγματοποίησης του σεναρίου βάσης ενσωματώνεται με την εισαγωγή στοχαστικών διαταραχών, οι οποίες προστίθενται στις τιμές του σεναρίου για καθεμία από τις ανωτέρω μεταβλητές (επιτόκιο, μεγέθυνση, πρωτογενές δημοσιονομικό πλεόνασμα). Οι διαταραχές αυτές εκφράζουν πιθανές αποκλίσεις μεταξύ της τιμής που θα πραγματοποιηθεί στο μέλλον και της υποτιθέμενης στο σενάριο. Το μέγεθος των αποκλίσεων εξαρτάται από τη διακύμανση της στοχαστικής κατανομής από την οποία εξάγονται (προσομοιώνονται) οι στοχαστικές διαταραχές. Σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ΕΕ, χρησιμοποιείται η πολυμεταβλητή κανονική κατανομή με μηδενικό μέσο όρο και διακύμανση-συνδιακύμανση, η οποία εκτιμάται από ιστορικά στοιχεία τριμηνιαίων μεταβολών των μεταβλητών, οι οποίες εκφράζονται σε ετήσια βάση. Με αυτό τον τρόπο λαμβάνεται υπόψη τόσο η ετήσια μεταβλητότητα, όσο και η αλληλοσυσχέτιση που παρατηρήθηκε μεταξύ των μεταβλητών στο παρελθόν.

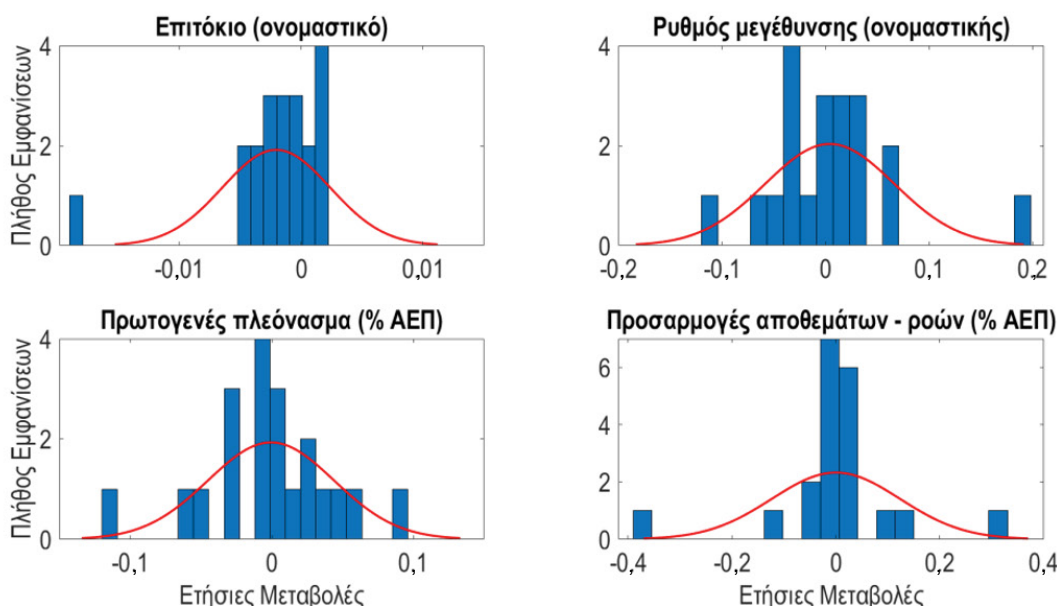
Παραεκκλίνοντας από την αυστηρή μεθοδολογία της ΕΕ, το παρακάτω διάγραμμα αποτυπώνει την εμπειρική συχνότητα εμφάνισης των ετήσιων μεταβολών των ανωτέρω μεταβλητών για την περίοδο 2002-2022. Το ονομαστικό επιτόκιο εμφανίζει μια πυκνή συγκέντρωση των μεταβολών του εκατέρωθεν του μέσου γύρω στις 0,5 εκατοστιαίες μονάδες, με εξαίρεση την πτώση κατά 1,8 εκατοστιαίες μονάδες που συνέβη το 2012, η οποία οφείλεται στην σημαντική μείωση του δημόσιου χρέους (καταγράφεται ως σημαντική αρνητική ΠΑΡ τον ίδιο χρόνο) και η οποία επηρεάζει τον υπολογισμό του ονομαστικού επιτοκίου. Οι μεταβολές της ονομαστικής μεγέθυνσης και του πρωτογενούς αποτελέσματος εμφανίζουν περισσότερο ομοιόμορφη διασπορά γύρω από τον μέσο, μικρότερη

67. European Commission, Debt Sustainability Monitor, 2020

68. Η συνάρτηση περιλαμβάνει επίσης και το τμήμα του δημόσιου χρέους που αποπληρώνεται σε ξένο νόμισμα και υπόκειται σε επιδράσεις συναλλαγματικής ισοτιμίας, το οποίο εδώ παραλείπεται για απλοποίηση και επειδή δεν αφορά ιδιαίτερα την ελληνική περίπτωση. Επίσης παραλείπεται και η αυξητική επίδραση του κόστους γήρανσης (ageing) στο λόγο δημόσιου χρέους προς ΑΕΠ, η οποία εισάγεται προσθετικά στον τύπο του δημόσιου χρέους, όπως οι ΠΑΡ, χωρίς να όμως, όπως και στην περίπτωση των ΠΑΡ, να λαμβάνεται η υπόψη η αβεβαιότητα πραγματοποίησης της. Τέλος, η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη και την εξέλιξη των βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων επιτοκίων στην εκτίμηση του επιτοκίου εξυπηρέτησης του δημόσιου χρέους, διαδικασία η οποία επίσης παραλείπεται στην παρούσα εφαρμογή για την απλοποίηση της ανάλυσης.

των 10 εκατοστιαίων μονάδων ΑΕΠ, ενώ οι ΠΑΡ εμφανίζουν δύο ακραίες ετήσιες μεταβολές με αντίθετο πρόσημο (τα έτη 2012 και 2013).

Διάγραμμα 32: Ιστόγραμμα ετήσιων μεταβολών των μεταβλητών που επιδρούν στην διαχρονική εξέλιξη του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2002-2022

Σχόλιο: Το ιστόγραμμα (μπλε ράβδοι) δείχνει το πλήθος εμφανίσεων καθεμιάς κατηγορίας ετήσιων μεταβολών στο δείγμα της περιόδου 2002-2022. Η κόκκινη γραμμή δείχνει το αντίστοιχο πλήθος που προκύπτει από την κανονική κατανομή με μέσο και διακύμανση ίσα με τις αντίστοιχες εκτιμήσεις τους από το δείγμα.

Πηγή: AMECO.

Σημειώνεται ότι για την περίοδο 2002 – 2022 εκτιμήθηκε θετικός συντελεστής συσχέτισης των ετήσιων μεταβολών μεγέθυνσης και πρωτογενούς πλεονάσματος ίσος με 0,36, γεγονός που υπογραμμίζει τις επιδράσεις του οικονομικού κύκλου στα δημοσιονομικά αποτελέσματα. Ακόμη, εκτιμήθηκε θετική και ισχυρή συσχέτιση μεταξύ των μεταβολών του επιτοκίου και των ΠΑΡ (συντελεστής συσχέτισης ίσος με 0,56), η οποία οφείλεται στον έμμεσο υπολογισμό του υποθετικού (implicit) επιτοκίου από τις μεταβολές στο δημόσιο χρέος μετά την αφαίρεση των ΠΑΡ. Καταδεικνύει ωστόσο το γεγονός ότι, μεταβολές στο υποθετικό επιτόκιο σχετίζονται με μεταβολές στις ΠΑΡ, οι οποίες επιδρούν στο ύψος του δημόσιου χρέους προς την ίδια κατεύθυνση με τις μεταβολές του επιτοκίου.

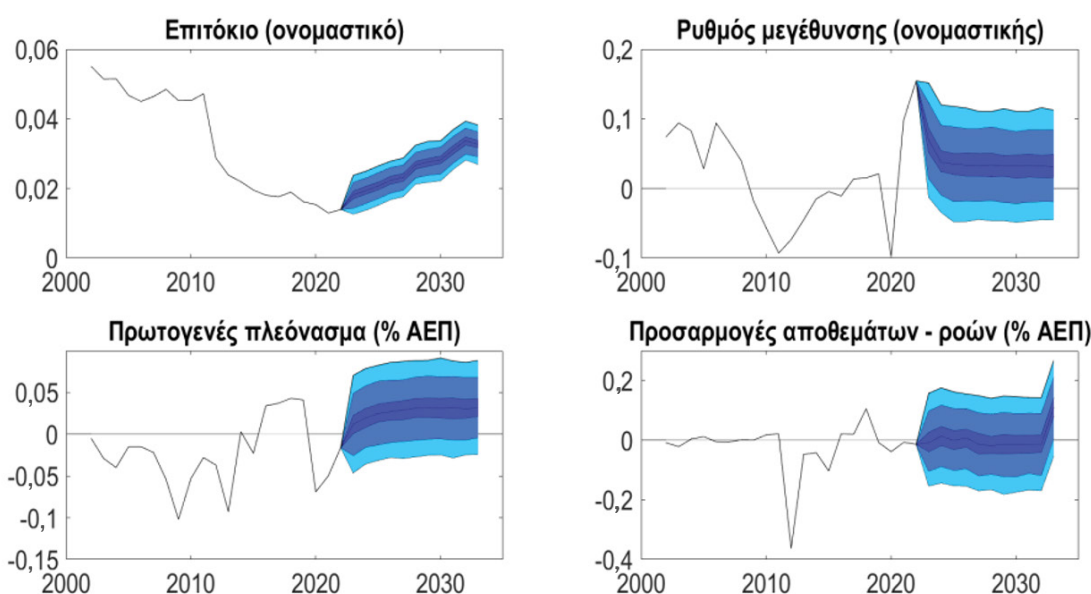
Η προσομοίωση 2000 στοχαστικών διαταραχών κάθε έτος από την πολυμεταβλητή κανονική κατανομή (λαμβάνοντας υπόψη, όπως προαναφέρθηκε, και τις ιστορικές αλληλοσυσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών) και η πρόσθεσή τους στο βασικό σενάριο της ΕΕ για την ανάλυση βιωσιμότητας του ελληνικού δημόσιου χρέους,⁶⁹ οδηγεί σε ένα αντίστοιχο πλήθος εναλλακτικών σεναρίων, τα οποία παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα⁷⁰ με τη μορφή διαγραμμάτων – βεντάλια (fan charts). Τα προσομοιωμένα όρια αβεβαιότητας απεικονίζονται από τις περιοχές μπλε απόχρωσης. Στην περίπτωση των

69. ESM, Post-Programme Surveillance Report on Greece, Autumn 2022

70. Όπως φαίνεται και στον πίνακα 21 με κόκκινη γραμμή, η κανονική κατανομή διαφέρει αρκετά από την εμπειρική κατανομή των μεταβλητών. Ωστόσο χρησιμοποιείται, όπως και στην μεθοδολογία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, προσεγγιστικά για τη διευκόλυνση προσομοίωσης του ιστορικού μέσου μεγέθους των αποκλίσεων και των αλληλοσυσχετίσεων μεταξύ των μεταβλητών. Αναγνωρίζεται ότι η ύπαρξη ακραίων παρατηρήσεων στην εμπειρική κατανομή των μεταβλητών αναμένεται να οδηγή σε υπερεκτίμηση της μεταβλητότητας τους με τη χρήση κανονικής κατανομής.

επιτοκίων, τα όρια φαίνονται ιδιαίτερα στενά σε σχέση με την ανοδική πορεία του βασικού σεναρίου. Αυτό αντανακλά τη μικρή ετήσια ιστορική μεταβλητότητά τους σε σχέση με την ισχυρή ανοδική τάση (επιστροφής στα επίπεδα της προηγούμενης δεκαετίας) που προβλέπει το σενάριο βάσης. Αντίθετα, η αναλογικά μεγαλύτερη ετήσια ιστορική μεταβλητότητα των υπόλοιπων μεταβλητών, σε συνδυασμό με την έλλειψη κάποιας ισχυρής ανοδικής ή καθοδικής τάσης στο σενάριο βάσης, οδηγούν σε διευρυμένα όρια αβεβαιότητας. Σε κάθε περίπτωση ωστόσο, το εύρος των ορίων φαίνεται συμβατό με τη μακροχρόνια ιστορική εξέλιξη των μεταβλητών κατά τη δεκαετία 2002-2022. Σημειώνεται η αυξημένη πιθανότητα (άνω του 20%) για ιστορικά υψηλά πλεονάσματα άνω του 5% του ΑΕΠ. Επίσης, επισημαίνονται τα ιδιαίτερος ευρέα όρια στην περίπτωση των ΠΑΡ, το εύρος των οποίων πιθανότατα υπερεκτιμάται από τη χρήση της κανονικής κατανομής.⁷¹

Διάγραμμα 33: διάγραμμα – βεντάλια (fan chart) των μεταβλητών που επιδρούν στην διαχρονική εξέλιξη του δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, 2002-2033.

Σχόλιο: Το κάθε διάγραμμα δείχνει για την περίοδο 2002-2022 την εξέλιξη των μεταβλητών όπως εμφανίζεται στην βάση δεδομένων AMECO. Για την περίοδο 2023-2033 παρουσιάζει με διαφορετικό χρωματισμό τις περιοχές που βρίσκονται εντός συγκεκριμένων εκατοστημορίων της κατανομής 2000 προσομοιωμένων τιμών για κάθε έτος. Με γαλάζιο χρώμα απεικονίζονται οι περιοχές μεταξύ του 10ου και 20ου εκατοστημορίου καθώς και του 80ου και 90ου εκατοστημορίου, με μπλε χρώμα οι περιοχές μεταξύ του 20ου και 40ου καθώς και του 60ου και 80ου εκατοστημορίου, ενώ με μπλε σκούρο οι περιοχές μεταξύ του 40ου και 60ου. Οι προσομοιωμένες τιμές προκύπτουν προσθέτοντας στο βασικό σενάριο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στοχαστικές διαταραχές από την πολυμεταβλητή κανονική κατανομή με μέσο μηδέν και διακύμανση-συνδιακύμανση ίση με την αντίστοιχη των ετήσιων μεταβλητών των μεταβλητών κατά την περίοδο 2002-2022.

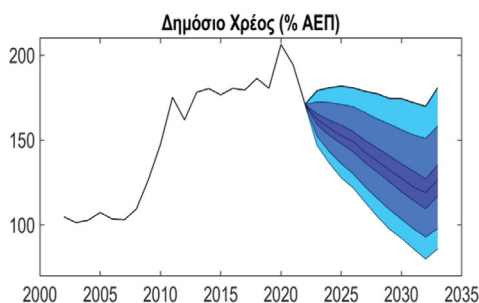
Πηγή: Υπολογισμοί του ΕΔΣ.

Το προσομοιωμένα όρια δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ, τα οποία προκύπτουν από τις προσομοιώσεις των μεταβλητών που φαίνονται στο διάγραμμα 33 και τη χρήση της συνάρτησης της εξέλιξης του δημόσιου χρέους (εξίσωση (1) σελ. 115) παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα (μέρος α). Σε σχέση με τη στοχαστική ανάλυση της ΕΕ, τα όρια αυτά είναι ελάχιστα πιο ευρέα, με την ΕΕ να εκτιμά για το 2027 ανώτερο 90ο εκατοστημόριο δημόσιου χρέους κοντά στο 175% του ΑΕΠ έναντι 178% της παρούσας εφαρμογής. Η παρούσα ανάλυση, όπως και της ΕΕ, εκτιμά υψηλή πιθανότητα (περί του 71. Η οποία υπερεκτιμά την επίδραση των λίγων μεγάλων ετήσιων μεταβολών των ΠΑΡ στην εκτίμηση της διακύμανσης.

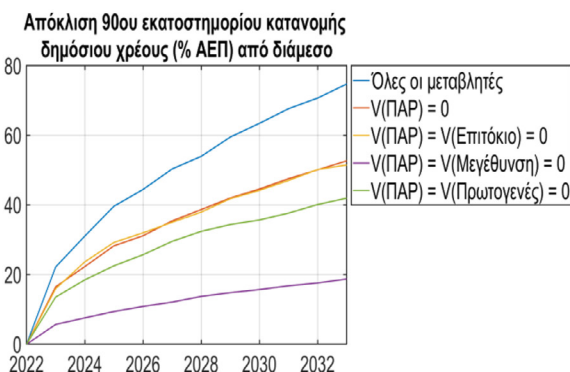
20%) η πορεία του δημόσιου χρέους (% ΑΕΠ) να κινηθεί σε ανώτερα από τα τρέχοντα επίπεδα, παρά την κατερχόμενη πορεία του σεναρίου βάσης.

Διάγραμμα 34: Εξέλιξη δημόσιου χρέους και αβεβαιότητα σεναρίου βάσης Ευρωπαϊκής Επιτροπής

(α) Διάγραμμα βεντάλια (fan-chart)

(β) Συνεισφορά μεταβλητών στην αβεβαιότητα

Σχόλιο: Μέρος (α): Το γράφημα απεικονίζει τις αντίστοιχες περιοχές εκατοστημορίων όπως περιγράφεται στο διάγραμμα 2. Για την κατασκευή του χρησιμοποιείται ο τύπος της εξίσωσης (1), και οι μεταβλητές που εμφανίζονται στο διάγραμμα 2, εκτός από την ΠΑΡ για την οποία δεν ενσωματώνονται στοχαστικές αποκλίσεις κατ' ακολουθία της μεθοδολογίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Μέρος (β): Η διαφορά του 90ου εκατοστημορίου από τη διάμεσο της προσομοιωμένης κατανομής δημόσιου χρέους υπολογίζεται για πέντε εναλλακτικές περιπτώσεις: χρησιμοποιώντας στοχαστικές αποκλίσεις σε όλες τις μεταβλητές, σε όλες εκτός από τις ΠΑΡ ($V(\text{ΠΑΡ})=0$), σε όλες εκτός από τις ΠΑΡ και το επιτόκιο ($V(\text{ΠΑΡ})=V(\text{Επιτόκιο})=0$), σε όλες εκτός από τις ΠΑΡ και τη μεγέθυνση ($V(\text{ΠΑΡ})=V(\text{Μεγέθυνση})=0$) και σε όλες εκτός από τις ΠΑΡ και το πρωτογενές αποτέλεσμα ($V(\text{ΠΑΡ})=V(\text{πρωτογενές})=0$).

Πηγή: Υπολογισμοί του ΕΔΣ.

Η παρούσα εφαρμογή προσθέτει μια εικόνα της συνεισφοράς των επιμέρους μεταβλητών στην διαμόρφωση των ορίων αβεβαιότητας του δημόσιου χρέους (% ΑΕΠ). Το διάγραμμα 34 (μέρος β), δείχνει ότι η αβεβαιότητα γύρω από το σενάριο της μεγέθυνσης αποτελεί τον σημαντικότερο παράγοντα. Ακολουθεί η αβεβαιότητα γύρω από το πρωτογενές δημοσιονομικό αποτέλεσμα, ενώ τη μικρότερη επίδραση δείχνει να έχει η μεταβλητότητα γύρω από το σενάριο για την εξέλιξη του επιτοκίου. Αυτό προκύπτει δεδομένου ότι η εξαίρεση των στοχαστικών αποκλίσεων από το βασικό σενάριο εξέλιξης των επιτοκίων δε μεταβάλλει ουσιαστικά την εκτίμηση των ορίων αβεβαιότητας για το σύνολο του δημόσιου χρέους (% ΑΕΠ). Η διαφορετική συνεισφορά των μεταβλητών στην συνολική αβεβαιότητα του σεναρίου, εξαρτάται τόσο από τις διαφορές στην ιστορική μεταβλητότητα των μεταβλητών, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, αλλά και στον τρόπο που ενσωματώνονται στην εξέλιξη του δημόσιου χρέους, σύμφωνα με την εξίσωση (1).

Η εκτίμηση του μεγέθους της αβεβαιότητας σύμφωνα τόσο με τη μεθοδολογία της ΕΕ, όσο και της απλοποιημένης της εκδοχής στην παρούσα εφαρμογή, ενδεχομένως να υποεκτιμούν το πραγματικό μέγεθος της αβεβαιότητας που περιβάλλει το σενάριο βάσης. Μία πηγή που δε λαμβάνεται υπόψη στην μεθοδολογία της Επιτροπής είναι η αβεβαιότητα σχετικά με τις εξελίξεις των ΠΑΡ. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 34 (μέρος β), ενσωματώνοντας την ιστορική ετήσια μεταβλητότητα των ΠΑΡ κατά τον ίδιο τρόπο όπως με τις υπόλοιπες μεταβλητές, το εύρος των ορίων αβεβαιότητας (το οποίο συνοπτικά μετράται από την απόκλιση του 90ου εκατοστημορίου από το διάμεσο) είναι δυνατό να αυξηθεί κατά περισσότερο από 40% (από 50 σε 70 εκατοστιαίες μονάδες ΑΕΠ το 2033).

Συμπερασματικά, η απλοποιημένη ανάλυση του τρόπου ενσωμάτωσης στοχαστικών αποκλίσεων στο σενάριο της ΕΕ για την Ελλάδα ανέδειξε μια σειρά από παράγοντες που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την αξιολόγηση του μεγέθους της αβεβαιότητας που περιβάλλει την εξέλιξη του δημόσιου χρέους:

Πρώτον, το σενάριο βάσης της ΕΕ προβλέπει άνοδο των επιτοκίων με τάση η οποία υπερβαίνει την ιστορική ετήσια μεταβλητότητα τους. Ωστόσο, ο κίνδυνος πραγματοποίησής του, υποεκτιμάται από τη χαμηλή ιστορική ετήσια μεταβλητότητα του, η οποία οδηγεί, κατά συνέπεια, σε υποεκτίμηση της επίδρασής του στο όριο αβεβαιότητας του δημόσιου χρέους. Από την άλλη, η φύση της μεταβλητής αυτής, η οποία διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική πολιτική (νομισματική) και την πολιτική διαχείρισης της δημόσιας χρηματοδότησης (π.χ. επιλογή μίγματος βραχυπρόθεσμου/ μακροπρόθεσμου δανεισμού) επιτρέπει, ως ένα βαθμό, μεγαλύτερη προβλεψιμότητα της πορείας του σε σχέση με τις άλλες μεταβλητές.

Δεύτερον, το σενάριο βάσης της ΕΕ υποθέτει σταθερά υψηλά πρωτογενή πλεονάσματα τα οποία σε συνδυασμό με τη σημαντική ιστορική μεταβλητότητα τους, οδηγούν σε ενσωμάτωση σχετικά μεγάλης πιθανότητας πραγματοποίησης ιστορικά υψηλών πλεονασμάτων. Αυτό θα μπορούσε να αποφευχθεί με χρήση μη συμμετρικής κατανομής, η οποία, αντίθετα από την κανονική, ενσωματώνει υψηλότερη πιθανότητα πραγματοποίησης μικρότερων πλεονασμάτων (ή και ελλειμμάτων) από του σεναρίου βάσης. Αυτό θα μπορούσε, κατά συνέπεια, να οδηγήσει σε μη συμμετρική διεύρυνση προς τα πάνω των ορίων αβεβαιότητας του δημόσιου χρέους (% ΑΕΠ).

Τρίτον, η μεγέθυνση έχει την υψηλότερη επίδραση στην αβεβαιότητα που περιβάλλει το σενάριο του δημόσιου χρέους. Επιπλέον, υπόκειται σε υψηλή ιστορική μεταβλητότητα και έλλειψη προβλεψιμότητας. Οι παράγοντες αυτοί συντηρούν ένα σημαντικό επίπεδο αβεβαιότητας γύρω από την εξέλιξη του δημόσιου χρέους. Το σενάριο βάσης της ΕΕ, αν και υποθέτει σταθερά θετικούς ρυθμούς μεγέθυνσης για την ερχόμενη δεκαετία, δεν οδηγεί σε όρια αβεβαιότητας που να υπερβαίνουν την ιστορική μεταβλητότητα της σειράς.

Τέταρτον, μια σειρά από αστάθμητους παράγοντες, όπως οι ΠΑΡ, αποτελούν πηγές σημαντικού κινδύνου για την εξέλιξη του δημόσιου χρέους και επομένως θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται στην στοχαστική ανάλυση βιωσιμότητάς του.

Αναφορικά με τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους, η ανάλυση ανέδειξε την πιθανότητα το δημόσιο χρέος στο τέλος της επόμενης δεκαετίας να βρίσκεται στα ίδια και υψηλότερα επίπεδα με τα τωρινά κοντά στο 20%. Αυτό γίνεται υπό την υπόθεση ότι η πρόβλεψη του βασικού σεναρίου που υιοθετούμε, είναι συνεπής και αμερόληπτη, και επίσης, δεν υπάρχει σημαντική υπερεκτίμηση της αβεβαιότητας γύρω από το σενάριο. Υπό αυτή την υπόθεση, το διάγραμμα 34 (μέρος β) δείχνει ότι η πιθανότητα να οδηγηθούμε σε υψηλότερα από τα τρέχοντα επίπεδα το 2032 εξαρτάται πρωτίστως από αρνητικές «εκπλήξεις» της ονομαστικής μεγέθυνσης από την προβλεπόμενη και δευτερευόντως από αποκλίσεις των πρωτογενών δημοσιονομικών αποτελεσμάτων από τα προβλεπόμενα στο σενάριο. Η ακριβής ποσοτικοποίηση των επιπτώσεων εναλλακτικών σεναρίων για τις μακροοικονομικές μεταβλητές στο επίπεδο του δημόσιου χρέους αποτελεί ενδιαφέρον αντικείμενο για μελλοντική έρευνα, δεδομένου ότι προϋποθέτει ανάπτυξη υποδείγματος πρόβλεψης του μελλοντικού επιπέδου των μεταβλητών και όχι της μεταβλητότητάς τους, όπως επιχειρήθηκε στην παρούσα εφαρμογή.

